

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

KÜRESEL YETİŞKİN TÜTÜN ARAŞTIRMASI
TÜRKİYE RAPORU
2010

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI

KÜRESEL YETİŞKİN TÜTÜN ARAŞTIRMASI

TÜRKİYE RAPORU - 2010

GTSS
GLOBAL TOBACCO SURVEILLANCE SYSTEM

T.C. SAğLIK BAKANLIğI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼ę¼

K¼RESEL YETİŞKİN T¼T¼N ARAŞTIRMASI
T¼rkiye Raporu

Bu yayının t¼m hakları Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼ę¼ne aittir. Kaynak g¼sterilmeksizin alıntı yapılamaz. Alıntı yapıldığında kaynak g¼sterimi: Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼ę¼, “*K¼resel Yetişkin T¼t¼n Araştırması T¼rkiye Raporu*” şeklinde olmalıdır.

5846 sayılı yasa gereği Temel Sağlık Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼ę¼n¼n onayı olmaksızın tamamen veya kısmen çoğaltılamaz.

ISBN : 978-975-590-332-3
Sağlık Bakanlığı Yayın No: 803

Ayrıntılı Bilgi İçin: T.C. Sağlık Bakanlığı, MithatpaŐa
Caddesi No: 3, Sıhhiye 06430, Ankara, T¼rkiye
Telefon: (0312) 585 10 00 (50 hat)
e-posta: saglik@saglik.gov.tr

Tasarım ve Baskı:
Anıl Matbaacılık Ltd. Őti. • Tel:(0312) 229 37 41

Önsöz

Tütün kullanımı küresel bir sağlık problemidir. Dünyadaki yetişkin nüfusun yaklaşık üçte biri sigara kullanmaktadır. Her yıl dünya genelinde 5 milyon, ülkemizde ise 100 bin kişi tütün kullanımına bağlı bir hastalıktan yaşamını kaybetmektedir.

Bu soruna büyük önem veren hükümetimiz, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde tütün salgınına kontrol altına alma konusunda büyük ilerleme kaydetmiştir.

Geçtiğimiz yıllar içerisinde halka açık kapalı alanların tümünde sigara içilmesi yasaklanmış ve ikram sektörü de yasak kapsamına alınmıştır. Ülkemizde çocukları, gebeleri ve diğer bütün yetişkinleri okullarda, toplu taşıma araçlarında, hastanelerde, restoranlarda ve barlarda sigara dumanına maruz bırakmamak için çok sıkı önlemler alınmıştır. Türkiye, bütün bu çalışmalar neticesinde artık DSÖ Avrupa Bölgesinde halka açık kapalı alanlarını %100 dumanlı hale getirmiş üç seçkin ülkeden biridir. Bu seçkin ülkeler Türkiye, İngiltere ve İrlanda'dır.

Sigara fiyatları artırılmış, sigaraya uygulanan vergi oranları DSÖ MPOWER¹ politikası tarafından önerilen %75'in üzerine çıkarılarak DSÖ Avrupa Bölgesindeki ün yüksek vergi oranlarından birine ulaşılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Dünya Sağlık Örgütü arasındaki işbirliği örnek teşkil edecek nitelikte olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, DSÖ'nün teknik desteğinden, Bloomberg Sigara ile Mücadele Küresel Girişimi ortaklarının halk sağlığı alanındaki desteğinden en etkili biçimde yararlanmışır.

Bu kapsamda, yapılan uygulamaların sonuçlarının değerlendirilmesi ve ülkemizdeki tütün kullanımının sıklığının izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla ilk kez gerçekleştirilen Küresel Yetişkin Tütün Araştırmasının (KYTA) 2008 yılında ülkemizde tamamlanmış olmasından mutluluk duyuyorum.

Sağlık Bakanlığımız, Türkiye İstatistik Kurumu, Dünya Sağlık Örgütü ve ABD Hastalıkları Koruma ve Kontrol Merkezinin uzun ve yakın işbirliği içinde sürdürdüğü çalışmanın ürünü olan bu rapor ülkemizin DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve MPOWER Politikalarının izleme ve değerlendirme ögesini oluşturmaktadır ve ülkemizin tütün kontrolü çalışmaları bakımından yararlı bir kaynak oluşturacaktır. Bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Prof. Dr. Recep AKDAĞ
Sağlık Bakanı

Ankara – 2010

1 MPOWER (İzleme, İnsanların pasif sigara dumanından korunması, Sigarayı bırakma hizmetlerinin verilmesi, İnsanların tütünün zararları hakkında uyarılması; Tütün reklamlarının, sponsorluğunun ve promosyonunun yasaklanması, Vergilerin artırılması)

Önsöz

Her yıl 5 milyondan fazla kişinin ölümüne neden olduğu için tütün en önde gelen ölüm nedenidir. Bugünkü sigara içme davranışı devam ettiği takdirde tütün kullanımı 10 milyondan fazla ölüme neden olacaktır ve bu sayının 7 milyonu gelişmekte olan ülkelerde görülecektir.

Küresel Yetişkin Tütün Araştırması yetişkinler arasında tütün kullanımı konusunda bilgi sağlamak ve bu bilgileri karar vericilerin kullanımına sunmak amacı ile yapılmıştır. Araştırma, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve ABD Hastalıklar Kontrol ve Korunma Merkezi (CDC) ile birlikte bir proje çerçevesinde yapılmıştır. Bu çalışma dünyada 14 ülkede (Bangladeş, Brezilya, Çin, Filipinler, Hindistan, Meksika, Mısır, Polonya, Rusya Federasyonu, Tayland, Türkiye, Ukrayna, Uruguay ve Vietnam) eş zamanlı olarak yapılmıştır. Bütün ülkelerde ortak bir veri tabanı oluşturmak bakımından temel bir soru formu geliştirilmiştir.

Bu araştırma ile tütün ve tütün ürünleri kullanımı, tütün dumanından etkilenim, sigarayı bırakma isteği ve bireylerin medya ve sağlık uyarıları konusundaki tutum ve algıları konularında bilgiler elde edilmektedir. Çalışmanın sonuçları kentsel ve kırsal bölgelerde kişilere göre sunulacaktır.

Karar vericiler, araştırmacılar ve ilgili diğer taraflar için çok yararlı bilgiler ortaya koyan bu rapor nedeniyle veri toplama aşamasına katılan bütün hanelere, DSÖ Ülke Ofisi yönetici ve danışmanlarına, ABD Hastalıklar Kontrol ve Korunma Merkezine ve ilgili bütün kurumlara kıymetli işbirliği ve desteklerinden dolayı ve özverili çalışmalarından dolayı TÜİK çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

A. Ömer TOPRAK
Başkan Vekili
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Önsöz

ABD Hastalıklar Kontrol ve Koruma Merkezi adına Türkiye'yi Küresel Tütün Çalışması'nın sonuçlarını yayınladıkları için kutluyorum. Bu rapor, standart bir yöntemle yapılan ve Türkiye'de yetişkinlerde tütün kullanımının ve tütün kullanımı ile ilgili bazı hususların izlenmesi amacı ile ilk kez yapılan ve bu konuda bir dönüm noktası oluşturacak bir çalışmadır. Rapor, Türkiye'de tütün kullanımının kontrolü ve önlenmesi konusundaki çalışmaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de tütün salgını kaygı verici boyuttadır. Yaklaşık 16 milyon yetişkin sigara içmektedir. Bununla birlikte ümit verici bilgiler de vardır: Türkiye'deki yetişkin kişiler tütün kullanımının yol açtığı sorunları çok iyi bilmektedir ve tütün kullanımı ile ilgili kısıtlamaları desteklemektedir.

Türkiye'de tütün mücadelesi Dünya Sağlık Örgütü MPOWER stratejileri ile yakın bağlantı içinde olmak durumundadır. Bu kapsamdaki stratejiler şunlardır: Tütün kullanımı ve koruyucu uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesi (**M**onitor tobacco use and prevention policies); sigara dumanından pasif etkilenimin önlenmesi (**P**rotecting people from secondhand smoke); sigaranın bırakılması için destek sağlanması (**O**ffering help to those who want to quit); tütün kullanımının zararları hakkında uyarı (**W**arning about the dangers of tobacco); tütün reklam, tanıtım ve sponsorluğu konusundaki düzenlemelerin güçlendirilmesi (**E**nforcing bans on tobacco advertising, promotion, and sponsorship) ve tütün üzerindeki verginin artırılması (**R**aising taxes on cigarettes). Bu stratejilerin tütüne bağlı hastalık ve erken ölümleri önleme bakımından etkili olduğu kanıtlanmıştır.

Türkiye tütün mücadelesinde çok ciddi adımlar atmıştır. Türkiye, toplumu tütün dumanından koruma ve reklam, tanıtım ve sponsorluğun önlenmesi konularındaki yasal düzenlemeleri ile dünyada öncü konumdadır. Küresel Yetişkin Tütün Araştırmasını başarılı şekilde tamamladıkların için Sağlık Bakanlığı'na ve Türkiye İstatistik Kurumu'na teşekkür ederim. Bu çalışmanın yapıldığı 14 ülke arasında Türkiye yaşamın korunması ve sağlığın geliştirilmesi bakımından önemli bir vizyon ortaya koymuştur. Küresel tütün salgını, dünyanın başındaki en büyük mücadele alanıdır ve bu salgının 2030 yılında dünyada 8 milyon kişinin ölümüne neden olacağı hesaplanmaktadır.

ABD Hastalıklar Kontrol ve Koruma Merkezi ülkenizde ve diğer ülkelerde erken yaşta ölümlerin önlenmesi amacı ile birlikte çalışma ve karşılıklı işbirliğinin devamını arzu etmektedir.

2 Temmuz 2010

Samira Asma
Hastalıklardan Korunma ve
Sağlığın Geliştirilmesi Ulusal Merkezi
Sigara ve Sağlık Bölümü
Küresel Tütün Kontrol Birimi Başkanı

Önsöz

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) adına Türkiye'yi, ilk kez yapılan Küresel Yetişkin Tütün Araştırmasını (KYTA) yayınladığı için kutluyorum. Türkiye KYTA'nı en önce tamamlayan ülkelerden birisidir ve bu rapor Türkiye'nin tütün kontrolü konusundaki güçlü ve kararlı tutumunu gösteren önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Türkiye bu alandaki kararlılığını DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ni (TKÇS) imzalamış ve 2004 yılında da onaylamıştır.

Bu rapor Türkiye'deki tütünden korunma ve tütün kontrolü çalışmalarının gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır. Bu raporda dikkat çeken ve kaygı uyandıran bir bulgu 16 milyon yetişkinin sigara içiyor olmasıdır. Bu bulgunun bir başka anlamı ise 56 milyon kadar yetişkin kişinin de sigara içmiyor olmasıdır. Tam anlamı ile sigarasız ortamlar uygulamasının başlamasından önce Kasım 2008 tarihinde yapılan bu çalışma sonuçlarına göre restoran ve barlarda sigara dumanından pasif etkilenim çok fazladır. Sigara içmeyen çok sayıdaki kişinin sağlığını koruma konusunu önemsemesi ve tam sigarasız ortamlar uygulamasını başlatması nedeniyle Türkiye'yi tekrar kutluyoruz. Kısa bir süre önce Türkiye sigara paketleri üzerinde resimli uyarı mesajları uygulamasını da başlatmak suretiyle Avrupa Bölgesi'ndeki birkaç ülkeden birisi konumuna gelmiştir.

KYTA 2008'in sonuçları ülkedeki tütün kontrolü politikalarının ve yakında uygulamaya konulmuş olan sigara dumanından pasif etkilenimin önlenmesi ve resimli uyarı mesajlarının konulması şeklindeki sağlığı koruyucu uygulamaların sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından önemli bir başlangıç oluşturmaktadır.

DSÖ, bu çalışmanın sürdürülmesi konusunda görev alan ve Sağlık Bakanlığı'na destek veren partnerlerin (ABD Hastalıklar Kontrol ve Korunma Merkezi (CDC), CDC Vakfı, Bloomberg Küresel Girişimi, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Hacettepe Üniversitesi) verimli bir işbirliği içinde çalışmış olmalarından mutluluk duymaktadır. DSÖ, 2030 yılında 8 milyon kişinin ölümüne yol açacağı tahmin edilen küresel tütün salgınının tersine çevrilmesi için karşılıklı işbirliği ve birlikte çalışmanın devam etmesini arzu etmektedir.

Dr Maria Cristina Profili
Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Temsilcisi

Önsöz

Tütün ürünleri kullanımı bütün dünyada en önde gelen ölüm nedenleri arasındadır ve her yıl 5 milyon dolayında kişinin erken yaşta ölümüne neden olmaktadır. Türkiye’de her yıl 100 bin dolayında kişi tütün kullanımının yol açtığı hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmektedir ve bu sayının 2030 yılında 240 bine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu sorunu çözmek üzere Sağlık Bakanlığı bir dizi etkili önlemi uygulamaya koymak suretiyle çok sayıda kişinin tütün kullanımına bağlı sorunlar nedeniyle erken yaşta kaybını önlemeye çalışmaktadır. Türkiye’de tütün kullanımının kontrolü amacı ile ilk kez 1996 yılında 4207 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Daha sonra Türkiye’nin DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi’ne taraf olmasını takiben, 2008 yılında bu kanunun kapsamı genişletilmiş ve kanun kademeli olarak Mayıs 2008 ve Temmuz 2009 tarihlerinde uygulanmaya başlamıştır.

Tütün kullanımı ve tütün kontrolü konusundaki uygulamaların etkili şekilde izlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından 2008 yılında Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) yapılmıştır. Bu çalışmada 15 ve üzeri yaştaki kişilerde ülkeyi temsil eder bir örnekte, uygun ve standart bir protokol ile bilgiler toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama işlemi Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2008 yılı Kasım ayında yapılmış ve ilk sonuçları Nisan 2009 tarihinde açıklanmıştır. Bu rapor, toplanmış olan bilgilerin gözden geçirilerek daha ayrıntılı analizi sonucunda yazılmış, aynı zamanda ülkedeki tütün kontrolü politikalarının uygulanması da dikkate alınarak ileriye dönük öneriler geliştirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde öncü rolünden dolayı Sağlık Bakanlığı’na, çalışmanın veri toplama aşamasını gerçekleştiren Türkiye İstatistik Kurumu’na, sağladığı teknik destek ve danışmanlık nedeniyle ABD Hastalıklar Kontrol ve Koruma Merkezi’ne ve bütün çalışmaların eşgüdüm içinde başarılı şekilde sürdürülmesini sağlayan Dünya Sağlık Örgütü’ne teşekkürlerimizi sunarız. Bu çalışmanın, bu alanda daha sonra yapılacak olan araştırmalar için bir başlangıç oluşturmasını ve ülkedeki tütün kullanımı ve tütün kontrolü çalışmalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi ile bu alandaki politikaların geliştirilmesi bakımından yarar sağlamasını dileriz.

Prof. Nazmi Bilir

Prof. Hilal Özcebe

Ankara Temmuz 2010

İÇİNDEKİLER

Önsöz	3
Yönetici özeti.....	11
1. Giriş.....	15
1.1. Küresel tütün kontrolü politikaları	15
1.2. Türkiye’de tütün kullanımı	16
a. Yetişkinlerde tütün kullanım sıklığı.....	17
b. Sağlık çalışanlarında tütün kullanım sıklığı.....	19
c. Gençlerde tütün kullanım sıklığı	19
d. Tütün dumanından pasif etkilenim	22
1.3. Tütün kullanımına bağlı sağlık sorunları.....	23
1.4. Türkiye’de tütün kontrol programı.....	25
2. Yöntem	29
2.1. Araştırma grubu	29
2.2. Örnek alma planı.....	29
2.3. Anket.....	31
2.4. Veri toplama	32
2.5. İstatistik analiz	33
2.6. Araştırma grubunun genel özellikleri.....	34
3. Bulgular	37
3.1. Tütün kullanımı	37
3.1.1. Tütün kullanım sıklığı	37
3.1.2. Tütün kullanmaya başlama yaşı.....	52
3.1.3. Nikotin bağımlılığı.....	53
3.2. Sigaranın bırakılması	55
3.3. Sigara dumanından pasif etkilenim (SDPE).....	61
3.3.1. Toplu bulunulan yerlerde sigara dumanından pasif etkilenim	61
3.3.2. Evlerde ve özel mülklerde sigara dumanından pasif etkilenim.....	65
3.4. Tütün satın almak için yapılan harcama.....	67
3.5. Medya ve reklamlar	69
3.6. Bilgi, tutum ve algılar	72
4. Tartışma	75
5. Sonuçlar	81
6. Politika Önerileri	81
Kaynaklar	83
Ek A Örneklem Tasarımı.....	85
Ek B Örneklem Hatası Tahminleri	95
Ek C Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Soru Formu	103

Yönetici Özeti

Tütün kullanımı erken ve önlenemez ölümlerin en önemli nedenidir. Halen dünyada her yıl 5 milyondan fazla kişi tütün kullanımı nedeniyle hayatını kaybetmektedir ve bu sayının 2030 yılında 8 milyonu aşacağı tahmin edilmektedir. Avrupa Bölgesi'nde tütün kullanımı 1,6 milyon kişinin ölümünden sorumludur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tütünsüzlük Girişimi (TG) tütün kullanımına bağlı hastalık ve ölümlere bağlı toplam yükün azaltılmasını, böylelikle toplumu ve gelecek nesilleri tütün kullanımının yol açtığı ağır sağlık etkileri ile olumsuz sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerden ve tütün dumanı etkileniminden korumayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak bakımından politika liderlerinin küresel düzeyde öncülük yapmaları gereklidir. Bu konuda DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) ile bu Sözleşmede yer alan temel konulara yönelik açıklamaların yer aldığı MPOWER paketinde yer alan stratejilerden yararlanılabilir. Avrupa Bölgesi'nde 46 ülke bu Sözleşmeyi onaylamıştır, Türkiye de 2004 yılında Sözleşmeyi onaylamıştır.

DSÖ ve ABD Hastalık Kontrol ve Koruma Merkezi 2006 yılı Ağustos ayında yaptıkları toplantıda yetişkin grupta tütün kullanımının izlenmesi ve değerlendirilmesi için standart yöntemle çalışmalar yapılması konusunu tartışmış ve bu yönde öneriler geliştirmiştir. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) ülkelere, yetişkin grupta tütün kontrolü ile ilgili temel bilgileri sağlayacaktır. KYTA'nın amacı, 15 ve üzeri yaş grubunda anket, örnekleme ve veri toplama/analizi konularında standart yöntemle bilgi toplamasıdır. KYTA'nın sonuçları ülkelere tütün kontrolü konusunda etkili müdahalelerin yapılabilmesi ve elde ettikleri sonuçları aynı çalışmayı yapan diğer ülkelerdeki sonuçlarla karşılaştırabilmeleri olanağı sağlar.

Yöntem

Türkiye'de KYTA 2008 yılı Kasım ayında yapılmıştır. Örnek grubu, nüfusu 200 den az olan yerleşim yerleri dışındaki bütün yerleşim birimlerini kapsamaktadır. Türkiye'de 2006 yılında yapılmış olan Zaman Kullanım Çalışması (Time Use Survey) sonuçları esas alınarak KYTA için 11.200 hanelik bir örnek seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme yöntemi, üç aşamalı tabakalı sistematik küme örnekleme yöntemidir. İlk aşamada 200 birim kentsel ve 200 birim kırsal bölgeden olmak üzere toplam 400 adet Birincil Örnek Birimi (BÖB; PSU, Primary Sampling Unit) seçilmiştir. İkinci aşamada her bir BÖB'den 28 hane sistematik olarak seçilmiştir. Son aşamada ise seçilen her hanede 15 yaş ve üzerindeki bireylerden oluşan hane halkı listesinden bir kişi cinsiyet dağılımı da dikkate alınmak suretiyle random olarak belirlenmiştir. Toplam hane halkı yanıt yüzdesi kentsel bölgelerde %94,8 ve kırsal bölgelerde %92,7 olmak üzere %93,7'dir. Toplam olarak 9.030 kişi çalışmayı tamamlamıştır.

Tütün kullanımı

On beş yaş ve üzerindeki yetişkinlerin %31,2'si (yaklaşık 16 milyon kişi) halen sigara içmektedir. Sigara içme sıklığı erkeklerde (%47,9) kadınlara (%15,2) göre daha fazladır. Yaklaşık 12 milyon erkek ve 4 milyon kadın sigara içmektedir. Erkeklerin yaklaşık yarısı (%43,8) ve kadınların da %11,6'sı her gün sigara içmektedir. Sigara içen her 10 kişiden 9'undan daha çoğu (erkeklerde %92,6, kadınlarda %98,0) mamul sigara içmektedir.

Her gün sigara içenlerin üçte ikisi (%66,1) günde yarım paketten (11 sigara), %15,5'i de bir paketten daha fazla sigara içmektedir. Ortalama olarak erkekler günde 19,3, kadınlar da 12,2 sigara içmektedir.

Mevcut mevzuata göre sigara satın alabilmek için en küçük yaş sınırı 18'dir. Buna karşın her gün sigara içenlerin yarısından fazlası (%58,9) sigara içmeye 18 yaşından önce başlamıştır. Sigara içmeye 18 yaşından önce başlamak erkeklerde (%62,5) kadınlardan (%48,9) daha fazladır. Sigaraya başlamanın ortalama yaşı erkeklerde 16,6, kadınlarda 17,8'dir.

Günde içilen sigara sayısı ve uyandıktan sonra ilk sigarayı içme zamanı tütün bağımlılığı bakımından önemli göstergelerdir. Erkeklerin yaklaşık yarısı (%45,4) günde bir paket ve beşte biri de (%17,7) bir paketten daha fazla sigara içmektedir (ağır sigara içici). Kadınların %7,6'sı günde bir paketten daha çok sigara içmektedir. Her gün sigara içenlerin %41,1'i uyandıktan sonraki ilk yarım saat içinde, %12,8'i de ilk beş dakika içinde sigara içmektedir. Uyandıktan sonraki ilk yarım saatte sigara içme erkeklerde (%42,6) kadınlara (%35,6) göre daha fazladır.

Nargile kullanımı (%2,3) Türkiye'de yakın zamanda özellikle gençler arasında hızla artan bir durumdur. Nargile kullanımı 15-24 yaşlar arasında (%8,1) ve kentsel bölgelerde (%4,9) daha fazladır.

Sigara bırakma

Yaşamının bir döneminde her gün sigara içmiş olanların dörtte birinden biraz fazlası (%26,5) sigarayı bırakmıştır. Sigara içmiş olanların (halen sigara içenler ve son 12 ayda sigarayı bırakmış olanlar) yaklaşık yarısı (%44,8) son bir yıl içinde sigarayı bırakmayı denemişlerdir. Ancak son 12 ay içinde sigarayı bırakmayı deneyenlerin %15,8'i sigarayı bırakmayı başarmışlardır.

Sigara içenlerin yaklaşık yarısı (%46,9) son 12 ay içinde bir sağlık kuruluşuna gitmiştir. Sigara içenlerden son 12 ayda sağlık kuruluşuna gitme kadınlarda (%63,9) erkeklere (%41,0) göre daha fazladır. Sağlık kuruluşuna gidenlerin yaklaşık yarısına (%49,0) sigara içip içmediği sorulmuştur. Sigara içtiği öğrenilen 10 kişiden 8 kişiye (%83,1) sigarayı bırakması tavsiye edilmiştir. Sigarayı bırakması tavsiye edilenlerin de %8,3'ü sigarayı bırakmıştır.

Halen sigara içenlerin yarısından biraz fazlası (%53,0) sigarayı bırakmayı istediğini, ancak bu kişilerin sadece %10,0'ı gelecek bir ay içinde sigarayı bırakmayı planladığını belirtmiştir. Toplam olarak sigara içen 8,4 milyon kişi (6,4 milyon erkek ve 2 milyon kadın) sigarayı bırakmayı düşünmektedir.

Sigara dumanından pasif etkilenim (SDPE)

KYTA sırasında 2008 yılı Kasım ayında kapalı ortamlarda çalışmakta olan 6 milyondan fazla yetişkin (%38,5) kişi sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. Beş milyon erkek ve 1 milyon kadının işyerinde sigara dumanından pasif olarak etkilendiği tahmin edilmektedir. İşyerlerinde 2,6 milyonun üzerinde sigara içmeyen kişi sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir.

Türkiye'de 30,5 milyon yetişkin (%59,7) sigara içilen evlerde yaşamaktadır. Bu sayının yaklaşık 20 milyonu sigara içmeyen kişilerdir. On milyondan fazla kişi de her gün sigara içen en az bir kişinin bulunduğu evlerde yaşamaktadır.

Tütün kontrolü kanununun uygulamaya girmesinden önceki dönemde en çok restoranlarda olmak üzere SDPE oldukça fazlaydı. Erkeklerin yarısından fazlası (%57,7) ve kadınların %52,3'ü restoranlarda sigara dumanından pasif etkilenmekteydi. Bütün kamusal alanlarda (ikram endüstrisi hariç) sigara içilmesinin yasak olmasına rağmen 6 kişiden birisi (%16,5) toplu ulaşımda, on kişiden birisi de (%11,3) kamu binaları ve devlet dairelerinde sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir. Çalışmaya katılanların %6'sı sağlık kuruluşlarında sigara dumanından etkilendiğini belirtmiştir.

Tütün ekonomisi

Mamul sigara satın alan kişiler en çok (%92,5) dükkânlardan, %5,8'i de büfelerden sigara satın almaktadır. Sigara içenler son ayda ortalama olarak 31,3 sigara satın almış ve sigara satın almak için 86,7 TL harcamıştır.

Reklam, tanıtım ve sponsorluk

Türkiye’de yetişkinlerin %88,8’i son 30 gün içinde sigara karşıtı bir mesaj gördüğünü ifade etmiştir. Sigara karşıtı mesaj en fazla televizyonda görülmüş olup (%85,5) bunu sırası ile gazete ve dergiler (%46,3), ilan panoları (billboard) (%36,0) ve radyo (%23,0) izlemiştir. Kentlerde yaşayanlar gazete ve dergiler, radyo ve ilan panolarında daha fazla oranda sigara karşıtı mesaj görmüşlerdir.

Halen mamul sigara içenlerin %95,1’i son 30 gün içinde sigara paketleri üzerindeki uyarı yazılarını gördüğünü ve yaklaşık yarısı da (%46,5) bu yazılar nedeniyle sigarayı bırakmayı düşündüğünü belirtmiştir.

Sigara reklam ve tanıtımının 1996 yılından beri yasak olmasına karşın Türkiye’deki yetişkinlerin %13,3’ü son 30 gün içinde bir tür sigara pazarlama (reklam, tanıtım veya sponsorluk) mesajı gördüğünü belirtmiştir.

Pazarlama yöntemleri arasında reklam mesajları (%7,1), tanıtım (%5,3) ve sponsorluk (%3,3) mesajlarına göre daha fazla görülmüştür. Televizyon (%3,4) ve dükkânlardaki (%2,7) reklam diğer alanlardakilere göre daha fazladır. Tanıtım en fazla giysiler üzerinde marka veya logo (%2,8) ve ücretsiz sigara ikramı (%2,5) şeklindedir. Marka veya logo taşıyan giysiye sahip olma 15-24 yaş grubunda (%5,3) 25 ve üzeri yaş grubuna göre iki kat (%2,1) fazladır.

Bilgi, tutum ve algılar

Yetişkinlerin %97,2’si sigara içmenin, %95,5’i de başkalarının içtiği sigaranın dumanını solumanın ciddi sağlık sorunlarına yol açtığına inanmaktadır. Sigaranın ciddi sağlık sorunlarına yol açtığına inananların %98,0’i sigaranın akciğer kanserine, %95,5’i kalp krizine ve %83,7’si de inmeye neden olduğuna inanmaktadır.

Politika önerileri

- Türkiye’de sigara kullanım sıklığı çok yüksektir – 16 milyon yetişkin sigara içmektedir. Sigara kullanımı Türkiye’de erkeklerde önde gelen ölüm nedenidir ve Türkiye DSÖ Avrupa Bölgesi’nde erkekler arasında en yüksek sigara kullanım sıklığına sahip ülkeler arasındadır.
- Sigara içen yetişkinler sigarayı bırakmak istemektedir. Sigara içenlerin yarısından çoğu sigarayı bırakmayı istemektedir ve %45’i de sigarayı bırakmayı denemiştir.
- Türkiye’de tütün ürünlerinin reklam, tanıtım ve sponsorluğunu yasaklayan tütün kontrolü politikaları başarılı şekilde uygulanmaktadır. Yetişkinlerin sadece %7’si tütün endüstrisinin reklamını görmüştür.
- İnsanları sigaradan ve pasif sigara dumanı etkileniminden korumaya yönelik politikalar desteklenmeli ve uygulanması artırılmalıdır. Hükümet bu yasağı meclisten geçirmekle çok büyük bir iş başarmıştır. Kanun yerel düzeyde belediyeler ve diğer kuruluşlar tarafından desteklenmelidir.
- Sigara içenler gelirlerinin önemli bir bölümünü sigara satın almak için harcamaktadır. Türkiye’de tütün ürünlerinin tüketilmesinin azaltılması bakımından tütün ürünleri üzerindeki vergilerin artırılmasına gereksinim vardır.

1. Giriş

1.1. Küresel tütün kontrolü politikaları

Tütün kullanımı önlenemez ölümlerin en önemli nedenidir. Günümüzde her yıl 5 milyondan fazla kişinin ölümüne neden olmaktadır ve 2030 yılında bu sayının 8 milyondan fazla sayıya ulaşacağı tahmin edilmektedir¹. Tütün kullanımı bu şekilde devam ettiği takdirde bu sayının en büyük bölümü gelişmekte olan ülkelerde olacaktır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tütünsüz Girişimi (TG; TFI, Tobacco Free Initiative) halen yaşayan insanları ve gelecek nesilleri tütün kullanımının ağır sağlık, sosyal ve ekonomik sonuçlarından korumayı amaçlamaktadır. DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nde (TKÇS)² bu amaca yönelik başlıca hususlar şu şekildedir:

1. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer aldığı şekilde "çocuk" tanımı 18 yaşından küçükleri ifade etmektedir.
2. Tütün kullanımının yol açtığı sonuçlar "halk sağlığı sorunları" olarak algılanmaktadır.
3. Yoksullara ve tütün kullanımının yoksul gruplardaki sağlık, sosyal ve ekonomik açıdan olan ağır yükü konusuna özel önem verilmektedir.
4. Tütün kullanımı kadınlar arasında artmaktadır ve bu açıdan cinsiyete özel kontrol mekanizmaları gerekmektedir.
5. Sigara ve diğer tütün ürünleri bağımlılığa neden olur ve bu durum uluslar arası ortamlarda özel bir hastalık olarak ele alınmaktadır.
6. Tütün ürünü kullanan kişilerin yanı sıra tütün ürünleri dumanına maruz kalan kişiler de korunmalıdır.
7. Tütün endüstrisine karşı güçlü ve kapsamlı mücadele yapılmalıdır. Sözleşme'nin uygulanması bu mücadeleye güç katacaktır.
8. Tütün firmalarının sponsorluk yapması önlenmelidir.
9. Etkili tütün kontrolü için kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve yasal konularda yerel özellikler dikkate alınmalıdır.
10. Tütüne karşı yapılan mücadelede sektörler arası işbirliği gereklidir.

DSÖ-TKÇS, ülkeleri temel ilkelerin uygulanması konusunda desteklemektedir ve TG Programları da MPOWER stratejileri ile kapsamlı tütün kontrolü programlarının uygulanması bakımından ülkeleri güçlendirmektedir¹. Bu paket DSÖ-TKÇS kapsamında tanımlanan tütün kontrolü politikalarının uygulanması bakımından etkili olduğu kanıtlanmış olan altı temel stratejiye işaret etmektedir:

Monitor tobacco use and prevention policies

Tütün kullanımını ve önleme politikalarını izleme

Protect people from tobacco smoke

Bireylerin sigara dumanından pasif etkilenimlerinin önlenmesi

Offer help to quit tobacco use

Sigarayı bırakmak isteyenlere yardım edilmesi

Warn about the dangers of tobacco

Bireylerin sigaranın zararları konusunda uyarılması

Enforce bans on tobacco advertising, promotion, and sponsorship

Tütün reklamı, tanıtımı ve sponsorluğu ile ilgili yasakların uygulanması

Raise taxes on tobacco

Tütüne uygulanan vergi miktarının artırılması

Etkili sürveyans sistemleri yolu ile tütün salgınının izlenmesi ve değerlendirilmesi, kapsamlı tütün kontrolü çalışmalarının çok temel bir ögesidir. DSÖ ve ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (CDC; United States Centers for Disease Control and Prevention) yetişkinlerde tütün kullanımının izlenmesi ve gerekli tavsiyelerin geliştirilmesini sağlamak amacı ile 2006 yılının Ağustos ayında standart bir araştırma protokolü geliştirmek için uzmanlarla görüşmeler yapmışlardır. Uzmanlarla görüşmelerde ayrıca, kısıtlı bütçe olanakları ve yöntem konusundaki karmaşıklıklar nedeniyle, sürdürülen çeşitli çalışmalardan elde edilen sonuçların birbirileri ile karşılaştırılabilirliği konuları da değerlendirilmiştir.

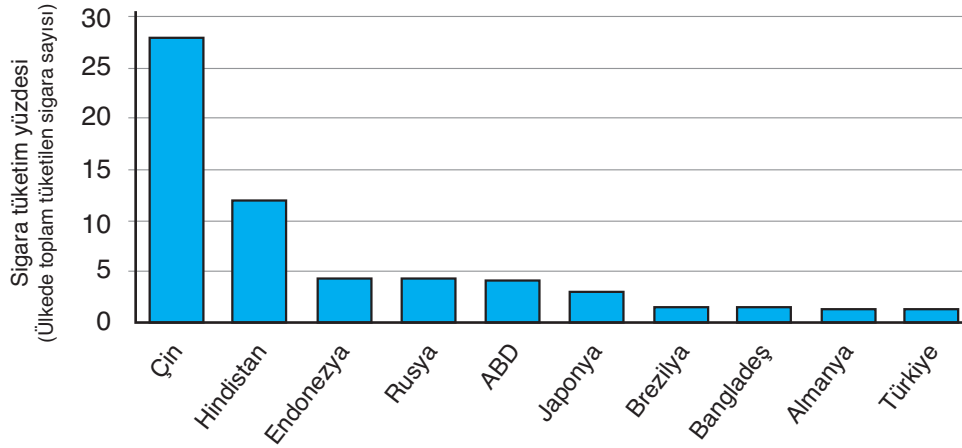
Küresel düzeyde yetişkinler arasında tütün kullanımı konularındaki bilgi eksikliklerinin değerlendirilmesi ve halen sürmekte olan Küresel Tütün Sürveyans Sistemi (KTSS; Global Tobacco Surveillance System, GTSS) çalışmalarında ulaşılan bilgilerin optimize edilmesi amacı ile, tütün kullanımını azaltmayı amaçlayan Bloomberg Girişimi, okul bazlı olmak üzere daha önce üç kez yapılmış olan Küresel Gençlik Tütün Araştırması (KGTA; GYTS: Global Youth Tobacco Survey), Küresel Okul Personeli Çalışması (Global School Personnel Survey, GSPS), Küresel Sağlık Meslekleri Öğrencileri Çalışması (Global Health Professions Students Survey, GHPSS) ve seçilmiş yetişkin gruplarda yapılmış olan çalışmalarda kaynakların kullanılması olanağını sağlamaktadır³.

Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA; the Global Adult Tobacco Survey, GATS) ilk kez 2007 yılında hane halkı bazında yapılmış olan bir çalışmadır, 15 yaş ve üzerindeki yetişkinler arasında tütün kontrolü çalışmaları ile ilgili temel konularda veri elde edilmesi yönünde ülkelere olanak sağlamaktadır. KYTA sonuçları ülkelere, tütün kontrolü konusundaki etkili müdahaleleri düzenleme, uygulama ve izleme bakımından yardımcıdır ve elde edilen sonuçların başka ülkelerde yapılan benzeri çalışmalarda elde edilen sonuçlarla karşılaştırılmasına olanak verir.

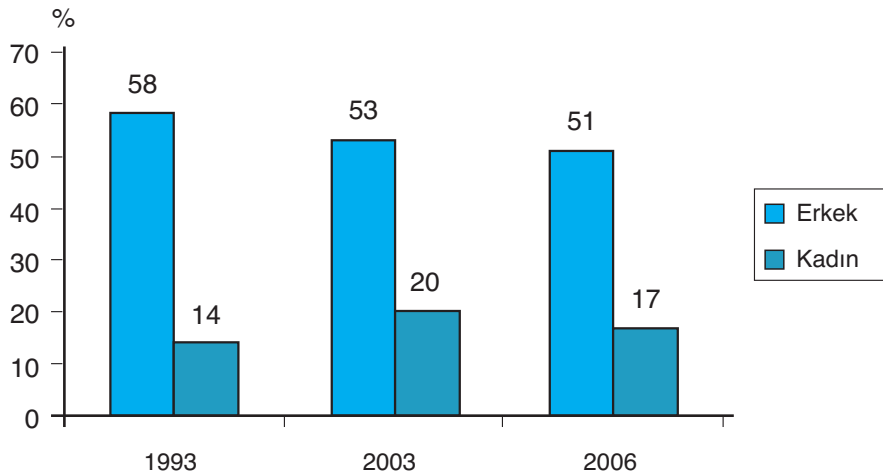
KYTA ilk olarak dünyada tütün kullanan kişilerin yarısından fazlasının yaşamakta olduğu ve tütün kullanımına bağlı yükün en fazla olduğu 14 ülkede (Bangladeş, Brezilya, Çin, Mısır, Hindistan, Meksika, Filipinler, Polonya, Rusya Federasyonu, Tayland, Türkiye, Ukrayna, Uruguay ve Vietnam) uygulamıştır.

1.2. Türkiye’de tütün kullanımı

Türkiye tütün üreten bir ülkedir. Geçtiğimiz 15-20 yıl içinde tütün üretiminde giderek azalma olmakla birlikte Türkiye halen dünya tütün üretiminin %2’sini sağlamaktadır. Tütün üretimi 1980’li yıllarda 300 bin ton dolayında idi. Ancak 1990’lı yıllardan itibaren üretim miktarı azalmaya başladı ve 2005 yılında 135 bin ton dolayına, 2007 yılında ise 80 bin tona indi. Türkiye’de tütün ürünü tüketimi de oldukça fazladır. Türkiye dünyada en fazla tütün ürünü tüketilen ülkeler sıralamasında ilk 10 ülke arasındadır (Şekil 1.1). Türkiye halen DSÖ Avrupa Bölgesi’ndeki toplam tütün üretiminin %14’ünü sağlamaktadır.

Şekil 1.1. Dünyada en fazla tütün ürünü tüketilen ülkeler**a. Yetişkinlerde tütün kullanım sıklığı**

Türkiye’de tütün ürünü kullanımı oldukça yaygındır. Bu konuda 15 yaş ve üzeri grupta ülkeyi temsil eder nitelikte ilk yapılan çalışmalardan birisinde, 1988 yılında sigara kullanım prevalansı %44 olarak bulunmuştur (erkeklerde %63, kadınlarda %24)⁴. Bu ilk çalışmadan sonra değişik yıllarda bu konuda çok sayıda çalışmalar yapılmıştır. Sağlık Hizmetleri Kullanımı Araştırması’nda (2003) erkeklerin %58’inin ve kadınların da %14’ünün sigara içmekte olduğu saptanmıştır⁵. Ulusal Hane Halkı Çalışması’nda (2003)⁶ 18 yaş ve üzerindeki grupta her gün sigara içenlerin sıklığı %33,8 olarak bulunmuştur (yaşamının herhangi döneminde sigara içenler erkeklerde %52,9, kadınlarda %19,5) (Şekil 1.2). Sigara kullanım sıklığı kentsel bölgelerde yaşayanlarda (% 32,6) kırsal bölgelerde yaşayanlardan (%29,5) daha fazla bulunmuştur. Ayrıca günde içilen ortalama sigara sayısı da erkeklerde (19,4 sigara) kadınlardan (12 sigara) daha fazla ve sigaraya başlama ortalama yaşı da 19 olarak bulunmuştur. Çalışmaya katılanların %52,4’ü sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. En fazla etkilenim eşin sigara içmesi (%25,4) sonucu olmaktadır⁶. Aile Araştırma Kurumu ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2006 yılında yapılan çalışmada da 18 ve üzeri yaşlarda her gün sigara kullananların sıklığı %33,4 olarak saptanmıştır. Sigara kullanımı erkeklerde (%50,6) kadınlara (%16,6) göre daha fazla bulunmuştur⁷.

Şekil 1.2. Türkiye’de yetişkinlerde sigara kullanım prevalansı (yüzde)

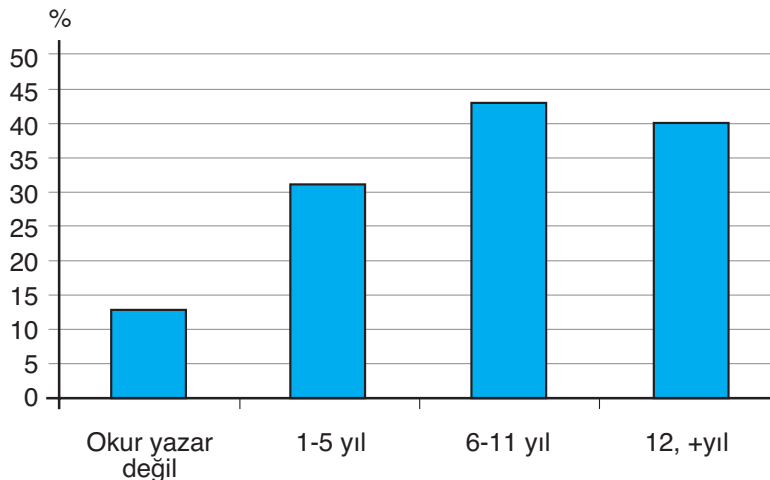
Tütün kullanımı toplumda herkes açısından önemli olmakla birlikte bazı gruplar bu açıdan daha önemlidir. "Rol modeli" olarak bilinen bu grupların (doktorlar, öğretmenler, sanatçı ve sporcular, politikacılar vb.) tütün kullanımı bakımından özel rolleri ve sorumlulukları vardır. Bu düşünceden hareketle Ankara'da 1995 yılında özel rol modeli gruplarda yapılan çalışmada öğretmenlerin %50,8'i, doktorların %43,9'u ve sporcuların %34,9'unun sigara kullandığı saptanmıştır. Daha sonra 1998 ve 1999 yıllarında, ülke çapında değişik meslek gruplarından toplam olarak 12.500 kişiyi kapsayan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda şoför, sanatçı, polis, doktor, medya mensubu, milletvekili, imam ve müezzinler gibi değişik meslek gruplarında sigara kullanım sıklığının %24,8 ile %74,3 arasında değiştiği saptanmıştır. En düşük değerler din adamlarında, en yüksek değerler ise şoförlerde bulunmuştur. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde sigara kullanım sıklığının erkeklerde daha fazla olduğu görülmüştür (Tablo 1.1)⁸.

Tablo 1.1. Bazı meslek gruplarında sigara kullanım prevalansı (1995 - 1999)

Katılımcılar Cinsiyet (E = Erkek, K = Kadın)	Yaş (Ortalama \pm SD, yıl)	Yıl	Katılan Sayısı	Prevalans (%)
Öğretmen (E+K)	35,1 \pm 7,9	1999	1.039	48,6
Polis (E)	31,2 \pm 7,3	1999	716	64,7
Şoför (E)	36,9 \pm 9,1	1999	338	74,3
Din adamı (E)	38,6 \pm 10,0	1999	279	24,8
Doktor (E+K)	39,0 \pm 7,8	1999	1.127	43,1
Medya mensubu (E)	30,9 \pm 7,6	1996	108	63,9
Sanatçı (E+K)	37,7 \pm 10,5	1996	130	46,2
Milletvekili (E)	47,2 \pm 8,5	1996	59	27,1
Sporcu (E)	23,7 \pm 5,4	1996	146	34,9

Türkiye'de sigara kullanımı konusunda dikkat çeken bir nokta, sigara kullanımının eğitim düzeyi ile ilişkisidir. Çoğu gelişmiş ülkenin aksine Türkiye'de sigara kullanımı eğitilmiş gruplarda daha fazladır. Ortaokul mezunu kişilerin yarısının (%53) sigara içiyor olmasına karşılık okur-yazar olmayan grupta sigara kullanım sıklığı sadece %13'tür (Şekil 1.3). Üniversite eğitimi olanlarda sigara kullanım sıklığı lise mezunu olanlardan daha düşüktür, ancak yine de okur-yazar olmayanlardan daha fazladır⁸.

Şekil 1.3. Yetişkinlerde eğitim düzeyine göre sigara kullanım sıklığı (yüzde), Türkiye

b. Sağlık çalışanlarında tütün kullanım sıklığı

Sağlık çalışanlarının sigara içmeyen kişiler olması çok önemli olduğundan bu grupta sigara kullanım sıklığı konusunda çok sayıda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda sağlık personelinde sigara kullanım sıklığının genel toplum ile benzer düzeyde olduğu görülmüştür. Bu konudaki ilk çalışmalardan birisinde (1988) doktorların yaklaşık yarısının (%41-50), hemşire ve ebelerin yarısının (%50,8) ve sağlık teknisyenlerinin (%54,2) ve diş hekimlerinin (%68,2) ise yarısından fazlasının sigara içmekte olduğu saptanmıştır. Kadın sağlık çalışanlarında sigara kullanım sıklığı (%34,4) erkeklere göre (%47,8) biraz daha düşüktür⁸.

Marakoğlu ve arkadaşları 2007 yılında Meram Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yaptıkları ve 500 kişinin katıldığı çalışmada yaşamının herhangi döneminde sigara içme sıklığını %28,7 olarak bulmuşlardır (erkeklerde %35,6, kadınlarda %13,4)⁹. Bu çalışmada sigarayı bırakmış olanlar %9,9, hiç sigara içmemişler %61,4 ve sigaraya başlama ortalama yaşı da 21,7±4,9 yıl olarak bulunmuştur. Ailede sigara içen kişi bulunması (p=0,003) ve sigara içen arkadaşlarının olması (p<0,001) ile sigara kullanım sıklığı ilişkili bulunmuştur.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) tarafından 2008 yılında DSÖ, ABD Hastalıklar Kontrol ve Kontrol ve Koruma Merkezi ve Sağlık Bakanlığı işbirliği ile yapılan çalışmada sağlık personelinin sigara kullanımı incelenmiştir. Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışmakta olan sağlık personelini temsil eden 4.761 kişinin kapsandığı çalışmada sigara kullanım sıklığı pratisyen doktorlarda %30,5, uzman doktorlarda %22,1, hemşire ve ebelerde %29,5 ve sağlık teknisyenlerinde de %33,8 olarak bulunmuştur (Tablo 1.2)¹⁰.

Tablo 1.2. Sağlık personelinde sigara kullanım sıklığı, Türkiye

	Hiç Kullanmayan		Bırakmış Olan		Ara Sıra İçin		Düzenli İçen		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Pratisyen doktor	190	29,2	97	14,9	165	25,4	198	30,5	650	100,0
Uzman doktor	173	27,4	124	19,6	196	30,9	140	22,1	633	100,0
Diş hekimi ve Eczacı	206	28,7	120	16,7	205	28,5	188	26,1	719	100,0
Hemşire ve Ebe	445	32,3	212	15,4	315	22,8	406	29,5	1378	100,0
Sağlık teknisyeni	168	23,9	103	14,6	195	27,7	239	33,8	705	100,0

c. Gençlerde tütün kullanım sıklığı

Adolesan dönem tütün kullanımı bakımından özel bir dönemdir ve gençler tütün endüstrisinin başlıca hedef gruplarından birisidir. Çoğunlukla lise ve üniversite öğrencilerinde olmak üzere gençler arasında sigara kullanımı konusunda çok sayıda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda 7. sınıf öğrencilerinde sigara kullanım sıklığı %0,9-9,1 arasında ve 10. sınıf öğrencilerinde de %15,9-41,2 arasında bulunmuştur.

Çalışmalarda lise öğrencilerinde farklı değerler bulunması bir ölçüde çalışmalarda kullanılan tanım ve yöntem farklılıkları ile açıklanabilir. Bununla birlikte gençler arasında sigara kullanımı oldukça yaygındır ve bu yaşlarda sigaraya başlamak bakımından "akran etkisi" çok önemli bir faktördür.

Çukurova Üniversitesi'nde Akpınar ve arkadaşları tarafından 2006 yılında 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde yapılan ve 220 öğrencinin kapsandığı çalışmada sigara kullanım sıklığının %26,6 ile %43,7 arasında değiştiği ve yaşla arttığı saptanmıştır¹¹. Bütün yaş gruplarında sigara kullanımını etkileyen en önemli faktör de "en yakın arkadaşın sigara içiyor olması" olarak belirmiştir. En yakın arkadaşın ve aile bireylerinin sigara kullanımı konusundaki tutumları da bu açıdan önemli bulunmuştur.

Türkiye’de gençler arasında sigara kullanımı konusunda 2003 ve 2004 yıllarında iki büyük çalışma yapılmıştır. Ülkeyi temsil eder örnek üzerinde 15 ilde 13-17 yaşlar arasındaki 6.012 öğrencinin kapsandığı çalışmada sigara kullanım sıklığı %13,3 olarak bulunmuştur¹². Diğer çalışma Küresel Gençlik Tütün Araştırması (KGTA) olup, çalışmaya ülke genelinde 13-15 yaşlar arasında 16.000 öğrenci katılmıştır. 2003 yılında yapılan KGTA’nda gençlerde tütün kullanım sıklığı ile gençlerin bu konudaki bilgi düzeyleri ve tütün kullanımına karşı tutumları konularında bilgi toplanmıştır¹³. Her 10 öğrenciden üçü (%26,3) yaşamının herhangi döneminde sigara içmiş olduğunu ifade etmiştir. Tütün kullanımı erkeklerde (%31,7) kız öğrencilerden (%19,7) daha yüksektir ve sigara içenlerin %30,7’si sigara içmeye 10 yaşından önce başlamıştır (erkeklerde %34,9, kız öğrencilerde %23,7). Öğrencilerin %6,9’u halen sigara içmektedir. Halen sigara içme erkeklerde (%9,4) kızlardan (%3,5) daha fazladır. Öğrencilerin %3,4’ü sigaradan başka bir tütün ürünü kullanmaktadır. Sigaradan başka bir tütün ürünü kullanımı erkek öğrencilerde (%4,4) kız öğrencilerden (%1,5) 3 kat daha fazladır. Sigara içen 10 öğrenciden birisi (%13,1) tütün bağımlılığı göstergesi olacak şekilde, sabah kalkınca ilk iş olarak sigara içtiğini belirtmiştir. Halen sigara içmeyenlerin %7,0’si gelecek bir yıl içinde sigaraya başlayabileceğini ifade etmiştir (erkeklerde %8,2, kızlarda % 5,3). Halen sigara içen her 10 öğrencinin 6’sından fazlası (%65,3) sigarayı bırakmak istemektedir, %61,4’ü sigarayı bırakmayı denemiş ancak başaramamış, %71,5’i de sigarayı bırakmak için yardım aldığını belirtmiştir. Halen sigara içenlerde sigarayı bırakma ve bırakma desteği alma erkek öğrencilerde daha fazladır. Her 10 öğrenciden üçü araştırmadan önceki bir ay içinde ilan panolarında, %28’i de gazete ve dergilerde sigara reklamı gördüğünü söylemiştir. Erkekler gazete ve dergilerde (%29,9) kız öğrencilere (%25,1) göre daha fazla oranda reklam gördüklerini ifade etmişlerdir. Her 10 öğrenciden biri üzerinde sigara markasının logosu olan bir eşya ya da giysiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bu durum da erkek öğrencilerde (%12,4) kız öğrencilerden (%6,7) daha fazladır¹³.

Sigara içenlerin yaklaşık yarısı (%46,5) sigarayı dükkânlardan aldığını söylemiştir. Öğrencilere dükkândan sigara satın alırken red edilme durumları sorulmuş, ancak öğrencilerin hemen hepsi ret edilmediklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılanların hepsi 15 yaşında veya daha küçük yaştadır ve bu yaştaki çocuklara sigara satışı yasaktır. Öğrencilere bugüne kadar tütün endüstrisi temsilcileri tarafından ücretsiz sigara teklif edilme durumu da sorulmuş, %7,6’sı kendilerine ücretsiz sigara teklif edildiğini ifade etmişlerdir. Ücretsiz sigara teklifi erkek öğrencilerde (%9,1) kızlara (%5,6) göre daha fazladır. Öğrencilere ayrıca araştırmanın yapıldığı tarihten önceki yıl içinde sigaranın zararları ve insanların neden sigara içtikleri konusunda ders alıp almadıkları da sorulmuştur. Öğrencilerin yarısı sigaranın zararları konusunda ders aldığını, %21,1’i sigara içme nedenlerini ve %40,1’i de sigaranın sağlık üzerindeki etkileri konularını tartıştıklarını belirtmişlerdir¹³.

KGTA 2009 yılında ülkeyi temsil eder bir örnek üzerinde tekrar yapılmıştır¹⁴. Bu çalışmada da ik aşamalı küme örnek yöntemi kullanılmıştır. Toplam olarak 27 ildeki 69 okulda okumakta olan 13-15 yaşında 5.045 öğrenci araştırma kapsamına alınmış, bilgiler uluslararası düzeyde standardize edilmiş anket formu kullanılarak toplanmıştır. İlk sonuçlar öğrencilerde sigara kullanımının, önceki çalışmaya göre artmış olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 1.3).

Tablo 1.3. Küresel Gençlik Tütün Araştırması, Türkiye, 2003 ve 2009

Prevalans	2003			2009 **		
	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
Yaşam boyu sigara içen	31,7	19,7	26,3	32,5	25,4	29,6
10 yaşından önce başlayan	34,9	23,7	30,7	31,6	31,7	30,5
Halen içen	9,4	3,5	6,9	10,2	5,3	8,4
Gelecek yıl başlayacağını düşünen	8,2	5,3	7,0	10,6	9,8	10,2

KGTA 2009 sonuçlarına göre öğrencilerin %8,4'ü (erkeklerde %10,2, kızlarda %5,3) sigara içmektedir. Bu değerler gençler arasında, özellikle de kız öğrenciler arasında tütün kullanım sıklığının arttığını ortaya koymaktadır. 2003 yılında yapılan KGTA sonuçlarına göre sigara içmeyen öğrencilerin de %7,0'si gelecek bir yıl içinde sigara içmeye başlayabileceğini belirtmiştir (erkeklerde %8,2, kızlarda %5,3). Oysa 2009 yılında yapılan çalışmada, özellikle kız öğrencilerde sigara içme sıklığının oldukça artmış olduğu görülmektedir (Tablo 1.3).

Çeşitli bölgelerde ve değişik yaş gruplarında küçük ölçekli çok sayıda çalışma yapılmış ve bu çalışmalarda yaşamının herhangi zamanında sigara içmiş olanların sıklığı kız öğrencilerde %0,7-21,1 arasında ve erkek öğrencilerde de %1,1-52,4 arasında bulunmuştur. Türkiye'de öğrencilerde yapılan çalışmaların başlıcalarının sonuçları Tablo 1.4'te görülmektedir.

Öte yandan tıp fakülteleri de dahil olmak üzere üniversite öğrencilerinde de çalışmalar yapılmış ve sigara kullanım sıklığı %7,8-58,0 arasında bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde sigara kullanım sıklığı birinci sınıf öğrencilerinde daha düşük olup yıllar geçtikçe artmaktadır¹⁵.

Tablo 1.4. Lise ve üniversite öğrencilerinde sigara kullanım sıklığı

Yıl	Yer	Katılımcılar (E= Erkek, K= Kadın)	Sayı	Prevalans (%)
İlköğretim ve lise öğrencileri				
1997	Türkiye, 17 il, okullar	13-15 (7. sınıf) E+K	1.455	2,1
1997	Türkiye, 17 il, okullar	15-17 (10 sınıf) E+K	1.318	16,3
1999	Türkiye, 17 il, okullar	13-15 (7. sınıf) E+K	1.672	0,9
1999	Türkiye, 17 il, okullar	15-17 (10 sınıf) E+K	1.466	14,8
2004	Türkiye, 15 il, okullar	13-17 E+K	6.012	13,3
Üniversite öğrencileri				
2005	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi	Üniversite öğrencileri (birinci ve üçüncü sınıflar)	2,588	25,7
2000	Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi	1-4. sınıflar	1. sınıf (n=143) 2. sınıf (n=147) 3. sınıf (n= 131) 4. sınıf (n=200)	1. sınıf 29,4 2. sınıf 35,4 3. sınıf 46,8 4. sınıf 58,0
2006	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi	1-5. sınıflar	1. sınıf (n=98) 2. sınıf (n=129) 3. sınıf (n=112) 4. sınıf (n=106) 5. sınıf (n=135)	1. sınıf 10,2 2. sınıf 7,8 3. sınıf 8,9 4. sınıf 10,4 5. sınıf 10,4

Yetişkinlerde olduğu gibi gençler arasında da en fazla kullanılan tütün ürünü sigaradır. Ancak eskiden beri yetişkinlerin ve yaşlı kişilerin kullandığı bir ürün olan nargile son yıllarda gençlere yönelik olarak yaygın şekilde pazarlanmaktadır. Nargile kullanımına ilişkin sıklık değeri net olarak bilinmemekle birlikte gözlemler, nargile kullanımının özellikle gençler arasında giderek arttığını ortaya koymaktadır. Bu konuda önemli bir nokta nargile kullanan gençlerin önemli bir bölümünün, nargile kullanımının yol açtığı sağlık sorunları konusunda yanlış bilgiye sahip olmalarıdır. Ankara'da 2004 yılında nargile kullanan 14-44 yaşlar arasında 273 kişinin katıldığı bir çalışmada, katılımcıların yarısından çoğunun (%55) 18 ile 24 yaşlarında olduğu, %27,1'inin nargile kullanımının zararları ile ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı, %18,3'ünün ise nargilenin sağlık için zararsız olduğunu düşündüğü ortaya konmuştur. Çalışmaya katılanların %27,9'unun sigara içmediğini, sadece nargile kullandığını belirtmiş olması, nargile kullanımının, toplum sağlığı açısından önemli bir tehdit olduğunu düşündürmekte ve ulusal tütün kontrolü programlarında bu konuya önem verilmesi gereğini ortaya koymaktadır¹⁶.

d. Tütün dumanından pasif etkilenim

Türkiye'de sigara dumanından pasif etkilenim konusu da çok önemlidir. Bununla birlikte pasif etkilenim konusunda yeterli bilgi yoktur ve daha ileri çalışmalara gerek vardır. Değişik kentlerde yapılan çalışmalarda evlerin %59,9-81,5'inde sigara içen en az bir kişi vardır ve bu kişi çoğunlukla evin babasıdır. Bir çalışmada değişik meslek gruplarında sigara içenlerin %90'ının evde, %60-95'inin işyerinde ve %50-85'inin ise çocukların yanında sigara içtiği bulunmuştur⁸.

KGTA'nda (2003) her 10 öğrencinin 8'inin (%81,6) evde, %85,9'unun toplu bulunulan yerlerde sigara dumanına maruz kaldığı saptanmıştır. Türkiye'de sigara dumanından pasif etkilenim oldukça sık olmakla birlikte, yöntem güçlükleri, bilgilerin kişilerin beyanlarına dayalı olması veya kotinin ölçümü olanaklarının kısıtlılığı gibi nedenlerle etkilenimin düzeyini ölçmek güçtür¹³.

Boyacı ve arkadaşları 2006 yılında 188 öğrencinin kapsandığı ve pasif etkilenim konusunun değerlendirildiği çalışmada anne ve babaların beyanını öğrenmişler ve idrar kotinin düzeylerini ölçmüşlerdir. Anne-baba ifadelerine göre çocukların %72,3'ü sigara içilen evlerde yaşamaktadır ve bu evlerin %34,6'sında evlerde her gün sigara içilmektedir. İdrar kotinin düzeyi sınırı 10 ng/ml olarak alındığı zaman çocukların %76'sının sigara dumanından etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlara göre sigara dumanından pasif etkilenim konusunda beyana dayalı değerlendirme gerçeği yansıtmamakta, biyolojik ölçüm yapılmak suretiyle daha doğru bilgiye ulaşılabileceği anlaşılmaktadır.¹⁷ Ekerbiçer ve arkadaşları da 1997 yılında ilköğretim öğrencilerinde pasif etkilenim durumunu değerlendirmişlerdir. Yaşları 9-11 arasında olan (3-5. sınıf öğrencileri) 347 öğrencide, hem beyan hem de idrar kotinin düzeyleri ile pasif etkilenim değerlendirilmiştir. Anket sonuçlarına göre 347 öğrencinin 208'i (%59,9) sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir. İdrar kotinin düzeyleri ile beyan sonuçları arasında oldukça iyi bir uyum bulunmuştur ($p<0,001$)¹⁸. Çobanoğlu ve arkadaşlarının 2007 yılında pasif etkilenim konusunda yaptığı bir başka çalışmada 9-12 yaşlarında 131 öğrencide solunum fonksiyonları incelenmiş, ancak gerçek etkilenim düzeyi ile beyan ilişkisi oldukça düşük bulunmuştur¹⁹.

Özcebe ve arkadaşları 2009 yılında Ankara'da hastanede izlenen 89 gebede pasif etkilenim durumunu incelemiştir. Gebelerin %19'u sigara içtiğini, %74'ü de sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. İdrar kotinin düzeyleri, pasif sigara dumanı etkilenimi olan gebelerde 64 ng/ml, etkilenimi olmayanlarda ise 25,9 ng/ml olarak bulunmuştur. Türkiye'de sigara dumanından pasif etkilenimin tahmin edilenden daha fazla olduğu görülmektedir²⁰.

1.3. Tütün kullanımına bağlı sağlık sorunları

Türkiye’de tütün kullanımına bağlı sağlık sorunlarına ilişkin ulusal düzeyde hastalık (morbidite) verisi mevcut değildir. Bununla birlikte, Türkiye’de 2000 yılı için bazı hastalıklar ve risk faktörleri için DALY (Disability-Adjusted Life Year, Sakatlığa Uyarlanmış Yaşam Yılı) hesabı yapılmıştır. Bu hesaplamada bütün yaş grupları dikkate alındığında perinatal sorunlar %8,9’luk pay ile ilk sırayı almış, iskemik kalp hastalıkları (%8,0) ve serebrovasküler hastalıklar (%5,9) ikinci ve üçüncü sırada yer almıştır. Erkeklerde iskemik kalp hastalıkları %8,9’luk pay ile, kadınlarda da perinatal sorunlar %8,9’luk pay ile ilk sırada gelmektedir (Tablo 1.5). Erkeklerde ikinci sırada perinatal sorunlar (%8,8) ve kadınlarda da iskemik kalp hastalıkları (%6,9) ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise erkeklerde (%6,3) ve kadınlarda (%5,5) serebrovasküler hastalıklar bulunmaktadır⁶.

Tablo 1.5. Türkiye’de cinsiyete göre ilk 20 nedene bağlı DALY yüzdeleri (Ulusal Hastalık Yükü Projesi, 2000)

Erkek	%	Kadın	%
İskemik kalp hastalığı	8,9	Perinatal sorunlar	8,9
Perinatal sorunlar	8,8	İskemik kalp hastalığı	6,9
Serebrovasküler hastalık	6,3	Serebrovasküler hastalık	5,5
Alt solunum yolu enfeksiyonu	3,8	Unipolar depresif bozukluklar	5,4
Trafik kazası	3,3	Demir eksikliği anemisi	3,8
Konjenital anomaliler	3,1	Alt solunum yolu enfeksiyonu	3,7
KOAH	3,0	Osteoartrit	2,9
Osteoartrit	2,9	Konjenital anomaliler	2,8
Unipolar depresif bozukluklar	2,6	KOAH	2,6
İshalli hastalıklar	2,1	Gebelik ve doğum hastalıkları	2,5
Trakea, bronş ve akciğer kanseri	1,9	Diyabetes mellitus	2,1
Alkolizm	1,8	İshalli hastalıklar	2,0
İşitme kaybı, yetişkinlerde	1,7	İşitme kaybı, yetişkinlerde	1,7
Diyabetes mellitus	1,6	Trafik kazası	1,5
Şiddet	1,4	Meme kanseri	1,3
Inflamatuvar kalp hastalığı	1,3	Romatoid artrit	1,3
Astım	1,3	Hipertansif kalp hastalığı	1,2
Tüberküloz	1,2	Romatizmal kalp hastalığı	1,2
Lösemi	1,1	Astım	1,2
Şizofreni	1,0	Migren	1,2

Ölüme neden olan hastalıkları bilmenin yanı sıra, hastalık yükü bakımından önem taşıyan risk faktörlerinin de bilinmesinde yarar vardır. Bu şekilde toplumun sağlık düzeyini geliştirmek için gereken stratejiler belirlenebilir.

Tablo 1.6. Türkiye’de seçilmiş risk faktörlerinden korunma sonucunda önlenebilecek ölüm sayıları ile önlenebilecek YLL ve DALY (Ulusal Hastalık Yükü Projesi, 2000)

Önlenebilecek Ölümler	Erkek	Kadın	Toplam
Risk faktörü			
Hipertansiyon	47.643	60.825	108.468
Şişmanlık BMI (>30)	26.006	31.136	57.143
Tütün kullanımı	52.905	1.794	54.699
Yüksek kolesterol	26.487	22.542	49.029
Hareketsiz yaşam	22.515	22.605	45.120
Meyve ve sebzenin yetersiz tüketimi	21.668	17.066	38.734
Alkol kullanımı	10.850	2.585	13.435
Su ve sanitasyon	2.807	2.812	5.619
Önlenecek YLL			
Hipertansiyon	384.659	413.694	798.353
Şişmanlık BMI (>30)	278.008	281.024	559.032
Tütün kullanımı	573.573	23.110	596.684
Yüksek kolesterol	306.362	186.079	492.441
Hareketsiz yaşam	212.190	172.633	384.823
Meyve ve sebzenin yetersiz tüketimi	223.356	141.241	364.597
Alkol kullanımı	165.550	38.231	203.781
Su ve sanitasyon	84.668	79.016	163.683
Önlenecek DALY			
Hipertansiyon	443.788	485.162	928.950
Şişmanlık BMI (>30)	379.980	407.203	787.183
Tütün kullanımı	870.603	61.306	931.909
Yüksek kolesterol	345.993	220.688	566.681
Hareketsiz yaşam	254.555	210.072	464.627
Meyve ve sebzenin yetersiz tüketimi	250.660	166.216	416.876
Alkol kullanımı	388.526	73.492	462.018
Su ve sanitasyon	94.401	88.381	182.781

Tablo 1.6’da görüldüğü gibi tütün kullanımının önlenmesi sonucunda 52.905 erkek ve 1.794 kadın olmak üzere toplamda 54.699 kişinin ölmesi önlenebilecektir. Bu çalışmanın en önemli sonucu, tütün kullanımının kontrolünün önlenecek ölümler ve kaybedilecek YLL ve DALY’nin önlenmesi yolu ile en önemli koruyucu yaklaşım olduğu gerçeğini ortaya koymuş olmasıdır.

Hipertansiyonun önlenmesi sonucunda 928.950 DALY önlenirken tütün kontrolü sonucunda 931.909 DALY önlenebilecektir. Benzeri şekilde, şişmanlığın önlenmesi sonucunda 787.183, yüksek kolesterol sorununun önlenmesi ile 566.681, fizik egzersizin geliştirilmesi ile 464.627, alkol sorununun önlenmesi ile 462.018, meyve sebzenin yeterli olarak tüketilmesi ile 416.876 ve su ve sanitasyon sağlanması sonucu da 182.781 DALY önlenmiş olacaktır. Ulusal Hastalık Yükü çalışmasında (2003) toplam DALY’nin %8,6’sının tütün kullanımına ait olduğu ortaya çıkmıştır. Atfedilen bölüm erkeklerde %15,4, kadınlarda %1,2’dir. Kalp damar hastalıkları, KOAH ve akciğer kanseri atfedilen bölümde en büyük payı oluşturmaktadır⁶ (Tablo 1.7).

Tablo 1.7. Tütün kullanımına atfedilen hastalık yükü, Ulusal Hastalık Yükü Projesi, 2000

Hastalıklar	Atfedilen Ölümler	Atfedilen YLL	Atfedilen DALYs	Atfedilen DALY Yüzdesi
Kalp damar hastalıkları	21.317	274.770	321.237	3,0
KOAH	12.902	72.689	150.406	1,4
Akciğer kanseri	10.510	107.075	112.634	1,0
Diğer kanserler	4.681	58.756	62.302	0,6
Diğer solunum hastalıkları	2.105	33.387	58.377	0,5
Diğer "seçilmiş" nedenler	3.185	50.006	226.953	2,1
Bütün "seçilmiş" nedenler	54.699	596.684	931.909	8,6

Morbidite konusunda bir diğer bilgi, bazı hastalıklar nedeniyle hastanelere olan başvuru sayılarıdır. Bunlar arasında akciğer kanseri özel bir öneme sahiptir ve geçen 40 yıllık süre içinde bu nedenle hastane başvurularında belirgin bir artış olmuştur. 1964-2004 yılları arasında akciğer kanseri tanısı ile hastanelere olan başvuru sayısında 45 kat artış olmuş, 1964 yılında 1.200 dolayında olan sayı 2004 yılında 50 bini geçmiştir. Aynı süre içinde nüfus artışı ise 2,5 kat dolayındadır. Bu sayı içinde aynı hastanın tekrar başvuruları olsa bile artış, özellikle son 10 yıl içinde çok belirgindir. Akciğer kanseri kadar olmamakla birlikte KOAH ve kalp hastalıkları için de benzeri artışlar gözlenmektedir²¹.

Türkiye’de mevcut bilgi kaynaklarından yararlanılarak tütün kullanımına bağlı ölümleri net olarak değerlendirme olanağı yoktur. Bununla birlikte Türkiye’de en sık ölüm nedenleri kalp damar hastalıkları, kanserler, solunum sistemi hastalıkları ve serebrovasküler hastalıklardır. Bütün ölümlerin yarısından fazlası bu nedenlere bağlıdır⁶. Her yıl 90 bin dolayında kişi kardiyovasküler hastalıklar, 30 bin kişi de kanserler nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu iki neden yılda 120 bin dolayında kişinin ölümüne yol açmaktadır ve bu sayının yarısı tütün kullanımına atfedilebilir. Tütün kullanımına bağlı diğer ölüm nedenleri de dikkate alındığında tütüne atfedilebilecek ölüm sayısı yılda 100 bin dolayında olarak tahmin edilebilir.

1.4. Türkiye’de tütün kontrol programı

Türkiye’de tütün kontrolünün tarihçesi oldukça eski yıllara kadar uzanmakla birlikte bu konuda 1996 yılı bir dönüm noktasıdır. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun (No 4207) 1996 yılında kabul edilmiştir²². Bu yasanın getirdiği başlıca kurallar şu şekildedir:

- Çocuklara (18 yaşından küçüklere) sigara satışı yasaklanmıştır,
- Tütün ürünlerinin her türlü (televizyon, gazete ve dergiler, filmler, ilan panoları vb.) reklam ve tanıtımı yasaklanmıştır,
- Otomatik sigara satış makinelerinin ülkeye girişi yasaklanmıştır,
- Sigara paketleri üzerinde “sağlığa zararlıdır” ibaresinin konması zorunluluğu getirilmiştir,
- Televizyonlarda ayda en az 30 dakika olmak üzere eğitici yayınlar yapılması zorunluluğu getirilmiştir,
- Toplu ulaşım araçlarında sigara kullanımının yasaklanmış olması bu yasanın en başarılı olarak uygulandığı alan olmuştur. Yasadan önce bu araçlarda serbestçe sigara içilebiliyordu, 1996 yılında yasaklanmıştır. Bu durum, ülkede sigara içmemenin ve dumansız ortamların normal olarak algılanmasını sağlamıştır. Günümüzde özellikle genç yaşta kişiler bu araçlarda sigara içildiği dönemi hiç hatırlamamaktadır.

Türkiye’de bu gelişmeler yaşanırken uluslararası alanda da tütün endüstrisinin etkisini azaltmaya yönelik olarak giderek artan bir mücadele yapılmıştır. Tütün kullanımına bağlı sorunların bütün dünya için önemli boyuta ulaşmış olması, Dünya Sağlık Örgütü’nü (DSÖ) bu çok tehlikeli halk sağlığı sorununa çözüm bulma konusunda harekete geçirmiştir. Bu çalışmaların sonucunda Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS; Framework Convention on Tobacco Control, FCTC) hazırlanmış ve 2003 yılında DSÖ Genel Kurulu tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir². TKÇS küresel anlamda ilk uluslararası sözleşmedir ve DSÖ’nün tütün kontrolü konusuna verdiği öneme işaret etmektedir. Tütün kontrolü konusunda uluslararası mücadeleyi hedefleyen bu sözleşmenin başlıca amacı tütün salgınının ve buna bağlı sağlık sorunlarının azaltılması ve böylelikle toplumun sağlığının korunmasıdır².

TKÇS’nin 3. maddesinde Sözleşmenin amacı “kişileri ve gelecek nesilleri tütün ürünlerinin yıkıcı sağlık, sosyal, çevresel, ekonomik ve ölümcül sonuçlarından ve tütün dumanından korumak” olarak ifade edilmektedir. Bu amaçla tütün kontrolü konusunda bir çerçeve hazırlanmış ve üye ülkelerin kabulüne sunulmuştur. Bu şekilde tütün kontrolü yöntemlerinin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde uygulanması ve sonuç olarak tütün kullanımı ve tütün dumanı etkilenimini azaltmak amaçlanmıştır. Sözleşme T.C. Sağlık Bakanı tarafından 28 Nisan 2004 tarihinde imzalanmış ve 25 Kasım 2004 tarihinde de TBMM tarafından onaylanmıştır.

Türkiye 2004 yılında Sözleşmeye “taraf; party” ülke konumuna geldikten sonra ülkedeki tütün kontrolü çalışmaları da hız kazanmış ve Sözleşme hükümlerine paralel olarak Ulusal Tütün Kontrol Programı (UTKP) hazırlanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından değişik kesimlerden 100’den fazla katılımcı ile sürdürülen çalışmalar sonucunda 2008-2012 yıllarını kapsayacak şekilde Ulusal Eylem Planı da hazırlanmıştır. Eylem Planı’nda tütün kontrolü konusu ile ilgili bütün konular kapsamaktadır. Eylem Planı’nın başlıca maddeleri şu şekildedir²³:

1. Tütüne olan talebin azaltılmasına yönelik önlemler
 1. Halkı bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim
 2. Sigarayı bırakma
 3. Fiyat ve vergilendirme
 4. Çevresel tütün dumanı (Sigara dumanından pasif etkilenim)
 5. Reklam, promosyon ve sponsorluk
 6. Ürün kontrolü ve tüketicinin bilgilendirilmesi
2. Tütün arzının ve tütün ürünlerinin kullanılmasının azaltılmasına yönelik önlemler
 1. Yasadışı ticaret
 2. Gençlerin ulaşılabilirliği
 3. Tütün üretimi ve alternatif politikalar
3. Tütün kullanımı ve ulusal tütün kontrol programının izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması

Bu çalışmalar arasında esas olarak gençlerin korunması ve sigara dumanından pasif etkilenimin önlenmesi bakımından mevcut yasanın da yenilenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Hem sigara içmeyenleri korumak hem de sigara içenlerin daha az sigara içmelerini sağlamak bakımından tam dumansız ortamların benimsenmesi çok önemlidir. Bu amaçla bütün kapalı alanların sigara dumanından arındırılmasına yönelik “sigarasızlık yasası” kararlı şekilde uygulandığı zaman çok başarılı olmaktadır. Türkiye’de 3 Ocak 2008 tarihinde çıkarılan 5727 sayılı yasa (Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun’da değişiklik yapılmasına Dair Kanun) ile mevcut kanunun kapsamı genişletilmiş ve uygulama bakımından da bazı kolaylıklar getirilmiştir²⁴. Kanunun uygulanması bakımından iki aşamalı bir geçiş süreci belirlenmiş, ikram

sektörü dışında kalan kapalı alanlar ile ilgili hükümler 19 Mayıs 2008 tarihinde, ikram sektörünü (restoran, bar, kafe, kahvehane vb.) kapsayan bölüm de 19 Temmuz 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylelikle 2009 yılının Temmuz ayı itibarıyla Türkiye “tam dumansız ülke” konumuna gelmiş olmaktadır. Yasanın başlıca amaçlarından olan toplu bulunulan yerlerde sigara kullanımının yasaklanması esas olarak şu yerleri kapsamaktadır:

1. Kamu hizmet binalarının kapalı alanları,
2. Koridorları dahil olmak üzere her türlü eğitim, sağlık, üretim, ticaret, sosyal, kültürel, spor, eğlence ve benzeri amaçlı özel hukuk kişilerine ait olan ve birden çok kişinin girebileceği binaların kapalı alanları,
3. Taksi hizmeti verenler dahil olmak üzere karayolu, demiryolu, deniz yolu ve hava yolu toplu taşıma araçları,
4. Okul öncesi eğitim kurumlarının, dershaneler, özel eğitim ve öğretim kurumları dahil olmak üzere ilk ve orta öğretim kurumlarının kapalı ve açık alanları,
5. Özel hukuk kişilerine ait olan lokantalar ile kahvehane, kafeterya, birahane gibi eğlence hizmeti verilen işletmeler.

Türkiye bu yeni yasa ile dünyada en kapsamlı tütün kontrolü yasasına sahip olan 6 ülkeden (İrlanda, İngiltere, Yeni Zelanda, Uruguay, Bermuda ve Türkiye) birisi haline gelmiştir. Temmuz 2009 tarihinden itibaren ulusal ve yerel yetkililer bu yasanın başarılı olarak uygulanmasını sağlamak amacı ile çalışmalar yapmaktadır. Uygulamanın etkileri konusundaki ilk bilimsel çalışmalar uygulamanın başarılı şekilde sürdüğünü göstermektedir. İç ortam hava kalitesi ölçümlerinde uygulamadan sonraki dönemde, önceki döneme göre belirgin şekilde düzelme saptanmıştır. Toplumun yasayı benimsemesi ve uyumu yüksektir ve giderek artmaktadır. Uygulama bakımından kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri iyi bir işbirliği örneği sergilemişlerdir. Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK) 40’tan fazla üyesi ile yasa konusundaki ilk çalışmaların yapılmaya başlandığı 1995 yılından bu yana çok aktif rol oynamaktadır. SSUK yerel ve ulusal düzeyde çalışmalar yapmak suretiyle toplumsal kabul konusunda destek sağlamaktadır. Geçen 15 yıl boyunca SSUK üyeleri çok sayıda kongre, konferans, seminer resmi kurum ve kuruluş ziyaretleri, basın toplantıları gibi çeşitli etkinlikler yapmak suretiyle destek sağlamaktadır. SSUK’nın temel işlevlerinden birisi olan lobicilik çalışmaları da bu yönde önemli yarar sağlamıştır. Bütün bu etkinliklerde çok sayıda bilim adamı rol almış ve bilimsel kanıtlara dayalı açıklamalar yapmıştır²¹.

Yerel düzeyde de illerde tütün kontrolü çalışmalarını planlamak ve uygulamak için İl Tütün Kontrol Kurulu (İTKK) oluşturulmuştur. Yasaya göre illerde valinin başkanlığında oluşturulan bu kurulların sekreteryaya görevini sağlık il müdürlükleri yapmaktadır. İTKK’nın başlıca işlevi illerde yasanın eksiksiz olarak uygulanmasını sağlamak için çalışmalar yapmaktır. İllerde çeşitli kesimlerin katılımı ile oluşturulan İTKK çalışmalarını koordine etmek üzere yürütme kurulu oluşturulmaktadır. Yürütme Kurulu İTKK çalışmalarının programını yaparak İTKK’na sunmakta ve uygulamaları izlemektedir. İTKK üyeleri İl Hıfzıssıhha Kurulu kararı ile görevlendirilmektedir. İllerde uygulamaların denetlenmesi için İl Denetim Ekipleri oluşturulmuştur. İl Denetim Ekipleri programlı olarak il içindeki uygulamaları denetlemekte ve gereken durumlarda uyarı ve/veya ceza uygulamaktadır. Uygulamaları standardize etmek için de Sağlık Bakanlığı tarafından denetim ekipleri için 2009 yılı Mart ayında rehber hazırlanmıştır²¹.

2. Yöntem

2.1. Araştırma grubu

Kapsam – (veya Kapsayıcılık)

Seçilen örnekte Türkiye’de nüfusu 200’den az olan yerleşim yerleri dışındaki bütün yerler kapsanmıştır. Yeterli sayıda hane halkı ve nüfus olmadığı için nüfusu 200 den az olan yerler örnek alma sistemine dâhil edilmemiştir. Bu bölgelerdeki hanelerde 15 ve üzeri yaştaki kişilerin hepsi örnek sisteminde kapsanmıştır. Okuldaki öğrenciler, bakımevinde, otelde, kreşte, yaşlı bakım yurdunda ve cezaevinde kalanlar ile askeri birliklerde barakalarda kalanlar kapsam dışında tutulmuştur.

Tahmin düzeyi

Örnek büyüklüğü GATS Örnek Alma Rehberinde tarif edilen şekilde hesaplanmıştır (kırsal ve kentsel yerleşim yerlerinde ve bu yerlerde erkek ve kadınlar olarak her grupta 2.000 kişi olmak üzere toplam olarak en az 8.000 kişinin katılımı hedeflenmiştir). Daha önce 2006 yılında yapılmış olan Türkiye Zaman Kullanım Araştırması sonuçlarına dayalı olarak 11.200 hane halkı araştırma grubu olarak belirlenmiştir. Örnek büyüklüğü hesaplanırken “katılmama” (non-response) dikkate alınmış böylelikle KYTA çalışmasında haneler için yedek liste kullanılması gerekmemiştir.

2.2. Örnek alma planı

Örnek yöntemi: Çalışmada kullanılan yöntem üç aşamalı tabakalı sistematik küme örnek yöntemidir (Örnek planı ile ilgili ayrıntı için Ek A’ya bakınız).

Birinci aşamada kentsel ve kırsal alanların her birisinden 200 küme olmak üzere toplam 400 küme belirlenmiştir (Birincil Örnek Birimi; BÖB). Belediyesi olan kentsel ve kırsal bölgelerde BÖB büyüklüğü esas alınmak suretiyle yaklaşık 300 adres seçildi. Seçimde sistematik yöntem kullanıldı ve eşit olasılık dikkate alındı. Kırsal bölgelerdeki 200 BÖB’nin 104 tanesi belediyelerin olduğu yerlerde idi, kalan 96 BÖB de BOO (Büyüklüğe Orantılı Olasılık) yöntemi ile belirlendi. Nüfuslar küçük olduğunda her köy bir BÖB olarak kabul edildi.

İkinci aşamada herbir BÖB bölgesinde sistematik olarak 28 hane halkı seçildi. Bu 28 hanenin 14 tanesi “erkek hanesi”, 14 tanesi de “kadın hanesi” idi.

Son aşamada ise seçilmiş olan hanelerin herbirinde yaşamakta olan kişilerden 15 ve üzeri yaştaki bir kişi random yöntemle ve IPAQ aracılığı ile araştırmaya katılacak kişi olarak belirlendi.

Veri toplanması

KYTA, seçilmiş olan 11.200 hanede uygulandı. Uygulamaya ilişkin sonuçlar Tablo 2.1’de görülmektedir. Genel olarak hane halkı katılım hızı %93,7 olup kentsel yerleşim yerlerinde %94,8 ve kırsal bölgede de %92,7 oldu. Hane halkı çalışması toplam olarak 9.322 hanede uygulandı ve bu hanelerde 4.584 kişi kentsel bölgede, 4.446 kişi de kırsal bölgede olmak üzere toplam olarak 9.030 kişi ile görüşme yapıldı. Bireysel katılım hızı genel olarak %97 (kentsel bölgede %97,7, kırsal bölgelerde %96,3) idi. Saha çalışması 2008 yılı Kasım ayında yapıldı.

Ağırlıklandırma

Ağırlıklandırma, örnek gruptan elde edilen bilgilerin evrenden alınacak bilgiler ile aynı olmasını sağlamak için uygulanan bir yöntemdir. Bu araştırmada KYTA Örnek Ağırlıklandırma Rehberi ile uyumlu olmak üzere üç aşamalı ağırlıklandırma yapıldı.

Ağırlıklandırılmada birinci aşama: Herbir katılımcının seçilme olasılığı ile ters orantılı olmak üzere temel ağırlıklar hesaplandı. Bu aşamadaki hesaplamalar BÖB, hanehalkı ve çalışmaya katılacak olan bireyler için yapıldı. Bu olasılıklar kullanılmak suretiyle hanehalkı ve bireyler temelinde temel ağırlıklar hesaplandı.

Ağırlıklandırılmada ikinci aşama: İkinci aşamada “katılmama”ya bağlı eksiklikleri kompanse etmek için temel ağırlıklarda uyarılama yapıldı (adjustment). Bu aşamada hanehalkı düzeyinde katılmama durumu için uyarılama BÖB temelinde ağırlıklandırılmamış veri (un-weighted data) yöntemi ile yapıldı. Bireyler düzeyindeki katılmama için uyarılama da sekiz gözlü ağırlıklı veri (weighted data on eight cells) kullanılarak yapıldı. Bu yöntem kent-kır, cinsiyet ve sigara kullanımı konularını dikkate almaktadır.

Hanehalkı katılmama uyarılması herbir BÖB temelinde hanehalkı düzeyinde yanıt hızı hesabı için kullanılan şu formülle yapıldı:

$$\text{Hanehalkı Düzeyinde Yanıt Hızı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + (UH+UO)].$$

Formülde,

I = Tamamlanmış hanehalkı sayısı

P = Kısmen tamamlanmış hanehalkı sayısı

R = Ret eden kişi sayısı

NC = Ulaşılamayanların sayısı

O = Uygun olduğu halde başka herhangi nedenle, ulaşılamayan hanehalkı sayısı

UH = Uygun olup olmadığı bilinmeyen hanehalkı sayısı

UO = Uygun olup olmadığı bilinmeyen ve başka herhangi nedenle ulaşılamayan hanehalkı sayısı

Daha sonra hanehalkı düzeyinde uyarılama değerleri de herbir BÖB için

1 / (Hanehalkı Düzeyi Yanıt Hızı) formülü ile hesaplandı

Bireysel düzeyde katılmama için uyarılama, sekiz ağırlıklı sınıflama (eight weighting clasification) bireysel düzey yanıt hızı hesabı formülü kullanılarak hesaplandı. Bu yöntem kent/kır, cinsiyet ve tütün kullanımını da dikkate almaktadır.

Formül:

$$\text{Bireysel Düzey Yanıtlama Hızı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + (UH+UO)].$$

Daha sonra bireysel düzey uyarılama değerleri herbir ağırlıklandırma sınıfı için

1 / (Bireysel Düzey Yanıtlama Hızı) formülü kullanılarak hesaplandı.

Ağırlıklandırılmada son aşama: Bu son aşamada “ranking ratio method” kullanılarak bilinen toplam nüfusa göre ayarlanmış olan ağırlıklandırılmış veri kullanılarak ince ayarlama (calibration) yapılmıştır. İnce ayarlama için kullanılan değişkenler yaş grupları, 15 Kasım 2008 tarihi itibarıyla kurumsal olmayan tahmini nüfus, kent/kır dağılımı ve NUTS Level-1 (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) şeklindedir. İlk olarak NUTS Level-1 ve kır/kent için ayarlama yapılmıştır. İkinci olarak kır/kent, yaş grubu ve cinsiyet bazında ayarlama yapılmıştır. Üçüncü ayarlama NUTS Level-1 ve kır/kent bazında ve dördüncü ayarlama da cinsiyet bazında yapılmıştır. Son olarak da 15 Kasım 2008 tarihi itibarıyla olan 15 ve üzeri yaş grubundaki kurumsal olmayan nüfus için ayarlama yapılmıştır. Böylelikle nihai ağırlıklandırma yapılmış olmaktadır. Toplumda eğitim konusunda bilgi olmadığı için eğitim bu hesaplamalarda dikkate alınmamıştır.

Ağırlıklandırmanın niteliğinden emin olmak

Ağırlıklandırma işlemi tamamlandıktan sonra en düşük ve en yüksek uç değerlere göre bir ağırlıklandırma gerekip gerekmediği konusuna işaret etmek üzere Meff değeri (multiplicative effect) hesaplandı. Meff değeri formülü KYTA Örnek Ağırlıklandırma Rehberinde şu şekilde verilmektedir:

$$Meff_w = 1 + \frac{s_w^2}{\bar{w}^2}$$

Formülde s_w^2 ağırlığın varyansı ve \bar{w} ağırlığın ortalamasıdır. Bu formül kullanılarak Meff değeri 1,5 bulundu. Bu değer tahmin edilen en yüksek değer olan 2,0'den küçük olup normal sınırlar içinde idi; dolayısı ile hesaplanan ağırlıklandırmada uç değerler için ayrıca uyarılma yapılması gerekmedi.

Tahminlerin üretilmesi

Bütün tablolar ağırlıklandırılmış değerler kullanılarak yapıldı. Standart hata hesaplamaları istenen değişkenler esas alınarak SAS tarafından hesaplandı ve tablolarda güven aralıkları da verildi. SAS kodları KYTA Komitesi tarafından hazırlandı. Standart hata hesaplamaları SAS/STAT 9.1 kullanılarak yapıldı (Varyans tahminleri konusunda ayrıntı için Ek B'ye bakınız).

2.3. Anket

KYTA anketi 8 bölümden oluşmaktadır. Her bölüm içinde aşağıda açıklandığı şekilde genel bir tanımlama verilmiştir (Anketin tam metni Ek C'de verilmiştir):

- *Temel özellikler:* Cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu, evdeki eşyanın türü.
- *Tütün kullanımı:* Kullanım şekli (hergün kullanma, hergünden daha seyrek kullanma, hiç kullanmama), bırakmış olma, hergün kullanmaya başlama yaşı, kullanılan tütün ürünü türü (sigara, pipo, puro, diğer ürünler), nikotin bağımlılığı, bırakma girişimi sıklığı.
- *Dumansız tütün:* Kullanım şekli (hergün kullanma, hergünden daha seyrek kullanma, hiç kullanmama), dumansız ürünü bırakmış olma, dumansız ürünü hergün kullanmaya başlama yaşı, kullanılan dumansız tütün ürünü türü (snuff, çiğneme tütünü, betel quid vb.), nikotin bağımlılığı, bırakma girişimi sıklığı.
- *Bırakma:* Sağlık çalışanı tarafından bırakma tavsiyesi, kullandığı bırakma yöntemi. Benzer sorular dumansız tütün bırakılması ile ilgili olarak da soruldu.
- *Sigara dumanından pasif etkilenim (SDPE):* Evde sigara içildiğinde evde SDPE olması, işyerinde sigarasızlık politikası, son 30 gün içindeki etkilenim: (işyerinde, resmi dairede, sağlık kuruluşunda, restoranda, toplu taşımada soruldu). Ayrıca okul, üniversite, özel işyeri, bar, gece klübü gibi değişik yerlere ilişkin ek sorular ile pasif etkilenime bağlı sağlık sorunları konusundaki bilgiye ilişkin sorular da var.
- *Ekonomi:* Kullanılan tütün ürünü türü ve miktarı, kullanılan ürünün (ürünlerin) fiyatı, satın alınan ürünün markası ve türü ile tütün ürünü satın alınan yer.
- *Medya:* Televizyon, radyo, ilan panosu, poster, gazete ve dergi, sinema, internet, toplu taşıma araçları, duvarlar ve benzeri yerlerde tütün ürünü reklamı görme, tütün ile ilişkili spor etkinlikleri, müzik, tiyatro, sanat ve moda etkinliklerinde tütün reklamı görme, tütün ürünü tanıtımı çalışmaları; sigara

paketleri üzerindeki uyarı mesajları konusuna olan yanıtlar, tütün karşıtı reklam ve bilgilendirme görme. Benzeri sorular dumansız tütün ürünleri için de soruldu. Bu sorular için süre son 30 gün idi.

- *Bilgi, tutum ve algılar:* Tütün ürünü ve dumansız ürünlerin sağlık etkileri ile ilgili bilgi.

2.4. Veri toplama

Pilot çalışma ve saha uygulamalarında çalışacak personelin eğitimi

Asıl saha çalışmasından önce iki aşamalı pilot uygulama yapıldı. Birinci aşamada soruların anlaşılabilirliği, (varsa) çeviri sorunları, soruların akışının uygunluğu ve kentsel ve kırsal yerlerde yaşayanlara yönelik sorular için atlatma yönteminin uygunluğu değerlendirildi. Ön test 2008 yılı Ağustos ayında Ankara'da 121 kişi üzerinde yapıldı. Ön test uygulandıktan sonra Ağustos ayında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından değerlendirme toplantısı yapıldı ve herbir anketör sahada karşılaştığı sorunları dile getirdi, soruların anlaşılabilirliği ayrıntılı olarak tartışıldı ve sorularla ilgili alternatif öneriler ifade edildi. Eylül başında ikinci pilot çalışma yapıldı. Pilot çalışma eğitimi Ağustos sonunda tamamlandı. Eğitim programında şu konular vardı:

- Tütünle ilgili aktiviteler, ilgili mevzuat ve Türkiye'deki çalışma grupları
- Tütün kullanımına ve pasif etkilenime bağlı başlıca sağlık sorunları
- Tütün kullanımının değerlendirilmesi için uluslararası kuruluşlar ve çalışmalar
- Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA)
- KYTA'nın ulusal ve uluslararası partnerleri
- Proje ve gelecekteki gelişmelerle ilgili TÜİK'in sorumlulukları
- El bilgisayarı (IPAQ) cihazının teknik özellikleri ve kullanımı

Eylül ayının ilk haftasında Ankara'da yapılan eğitim çalışmasından sonra TÜİK Bölge Ofisleri mensupları hem kağıda basılı anketleri hem de IPAQ (el bilgisayarı) cihazlarını kullanarak pilot saha çalışması yaptılar. Bu çalışmanın değerlendirilmesi 11-12 Eylül 2008 günlerinde Ankara'da yapıldı. Bu değerlendirmenin en temel amacı i) bölge ofislerinde yapılan eğitimin etkililiği, ii) genel olarak anketin düzenlenmesi, iii) saha rehberinin içeriği ve kullanım kolaylığı ve iv) IPAQ kullanımı konularında geri bildirim almaktır.

Pilot çalışmanın değerlendirildiği toplantıdan sonra KYTA temsilcileri ulusal tütün kontrolü uzmanları ve TÜİK çalışanları KYTA'nın Türkiye'de uygulanması ve pilot çalışmanın sonuçlarının değerlendirilmesi amacı ile Kasım 2008'de toplandılar. Bu toplantıda örnek alma ve IPAQ kullanımı ile ilgili teknik konular ile asıl çalışma boyunca saha çalışmalarının daha iyi organize edilmesi ile ilgili konular tartışıldı.

Asıl çalışma başlamadan önce TÜİK'in 26 bölge ofisinde 6 gün süreli eğiticilerin eğitimi ile ilgili olarak bütün kalımcıların eğitimi yapıldı. Eğitimin başlıca konuları şunlardı:

- IPAQ ile ilgili önemli teknik konuların açıklanması
- IPAQ'ın genel özellikleri (IPAQ parçaları, bakımı, pilin şarj edilmesi, cihazla ilgili sorular ve cevaplar)
- Klavyenin kullanılması
- Tarih ve zaman kontrolü
- Vaka yönetim sistemlerine giriş
- Yanıtların girilmesi

- Hanehalkı ve birey anketleri
- Dağılım hataları, doğrulama kontrolü
- Veri yönetimi ve biriktirme
- IPAQ'lar arası bilgi transferi
- Vaka dosyaları yaratılması
- IPAQ'lardan vaka dosyalarının yüklenmesi
- KYTA'nın amacı ve gelecekteki etkinlikler

Türkiye'de ve dünyada tütün kontrolü programları:

- Tütün kullanımı ve zararlı etkileri, tütün kontrolü uygulamaları ve araştırmalar
- Örnek alma planı
- KYTA anketinin ayrıntılı açıklanması
- IPAQ veri girişi programı ve uygulamalar
- Örgütlenme ve saha uygulamalarının açıklanması
- Raporlama ve veri aktarımı ile ilgili konular

Saha çalışması

Saha kontrolörleri saha çalışmalarını izledi, anketörlerin görüşmelerini değerlendirdi ve toplanan veriyi bilgisayarlara (notebook) kaydetti. Bu, kalite kontrolünün bir parçası idi. Seçilmiş olan hanedeki kişinin ilk ziyarette uygun olmadığı durumda ikinci veya üçüncü ziyaretler de yapıldı. Saha çalışması yaklaşık 30 günde tamamlandı. TÜİK merkez ofisi çalışma tamamlanincaya kadar her Pazartesi çalışmaların düzenli gittiğini kontrol etti. TÜİK'in bütün bölgelerinde saha çalışması 5 Aralık 2008 tarihinde sona erdi.

2.5. İstatistik analiz

Veri girişi IPAQ'ları kullanarak bölge ofislerinde yapıldı. Veri tutarlılığı analizi SAS 9.1.3 ve Kurumlar Rehberi 3.1 ile birlikte ICT Bölümü Eğitim Destek Birimi Grubu tarafından geliştirilen SAS programı kullanılarak yapıldı. Bölge ofisleri tarafından kullanılan SAS programı ile:

- Veri girişi sırasında SAS data setine entegre edilen ve IPAQ seri numaralarına göre oluşturulan CSV Text Dosyaları kullanıldı.
- Veri tutarlılığı analizi programı çalıştırıldı ve hata listesi oluşturuldu

Bölge ofislerindeki bu çalışma hatalı kayıtların bulunmasına ve anında düzeltilmesine olanak sağladı. Bu çalışma, hatalı kayıt temizleninceye kadar sürdürüldü.

Hatasız veri CSV formatında merkez ofise gönderildi. Bütün veri yeniden organize edildi ve SAS veri setine dönüştürüldü. Sonuçlar Hanehalkı Araştırma Yöntemi Ekibi tarafından toplanan veri ile karşılaştırıldı.

İki veri setinin uyumu Yöntem Bölümü'nde Sampling-Quality Techniques Group tarafından analiz edildi. Verinin kalite kontrolü için SAS programı tarafından Kalite Kontrol Grubu'nun belirlediği kriterler doğrultusunda örnek bir veri seti yaratıldı. Bunun yanı sıra Sağlık ve İş Güvenliği İstatistik Ekibi (Health and Work Safety Statistics Team) Sosyal Sektörler Grubu ve Sosyal İstatistik Bölümü için SAS analiz ve raporlama programı geliştirildi. Bu program;

- Bütün veri setinde uyum analizi yapma olanağı verir,
- Önceden belirlenmiş kriterlere göre gruplar oluşturur,
- Gruplar arasında uyum analizi yapma olanağı verir,
- Hata raporları hazırlar.

Kalite Kontrol Grubu için geliştirilen SAS programı ile birlikte

- Adres bilgilerinden Türk karakteri sorunu çıkarıldı.
- SAS veri seti değişkenleri düzenlendi.
- Bölge ofisinin kapasitesi ile uyumlu olarak örnek hane sayıları hesaplandı.
- SAS veri seti Excel formatına dönüştürüldü.

2.6. Araştırma grubunun genel özellikleri

Türkiye’de 15 ve üzeri yaşta olan 51,2 milyon nüfusu temsil eder şekilde 9.030 anket tamamlandı (Tablo 2.1). Türkiye’nin toplam nüfusu 2008 yılı itibarıyla 71,5 milyondur. KYTA, örnek grubu yaş, cinsiyet, ikamet yeri bakımından 2008 nüfusu ile karşılaştırıldı. Tablo 2.1, görüşme yapılan haneler ve bireylerin katılım hızlarını yerleşim yerlerine göre göstermektedir. Çalışma için 11.200 hane seçildi, 9.322 hane (%83,2) ve 9.030 birey (%93,7) ile görüşme tamamlandı. Toplamdaki yanıt hızı %90,9 oldu. Yanıt hızı kent (%92,6) ve kırsal (%89,2) yerleşim yerlerinde benzerdi. Hane katılım hızı %93,7 idi. Hane katılımı bakımından da kırsal farklılığı yoktu. Toplam olarak değişik nedenlerle (uygun değil, red, görüşme yapılamaz durumda vb.) 292 kişi ile görüşülemedi. Anketi başarı ile tamamlayan 9.030 kişiden 4.584’ü kentlerde, 4.446’sı da kırsal bölgelerde oturuyordu. Bireysel düzeyde katılım hızı %97,0 olup kentsel (%97,7) ve kırsal (%96,3) yerleşim yerlerinde farklı değildi.

Tablo 2.2 ağırlıklandırılmış nüfus tahminleri ile ağırlıklandırılmamış örnek sayılarını göstermektedir. Bu tahmin ile 15 ve üzeri yaşlarda toplam olarak 51.151.000 yetişkin temsil edilmiştir.

Tablo 2.1. Bölgelere göre görüşme yapılan hane ve kişi sayıları ile cevap hızları – Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

	Kent	Kırsal	Toplam
Seçilen hane			
Tamamlanan – bir kişi seçildi	4.700	4.622	9.322
Tamamlanan – kimse seçilmedi	286	316	602
Tamamlanmadı – uygun kişi yok	115	60	175
Hane reddetti	18	4	22
Hanede kimse yok/boş	281	255	536
Seçilen adres hane değil	57	16	73
Hanedeki kişi katılacak durumda değil	8	10	18
Diğer nedenlerle katılmama	135	317	452
Seçilen Toplam Hane Sayısı	5.600	5.600	11.200
Hane halkı Katılım Hızı	% 94,8	% 92,7	% 93,7
Seçilen kişi			
Tamamlanan	4.584	4.446	9.030
Uygun değil	5	0	5
Seçilen kişinin daha sonra uygun olmadığı anlaşıldı	3	5	8
Red	8	4	12
Katılacak durumda değil	21	31	52
Diğer	79	136	215
Seçilen Toplam Kişi Sayısı	4.700	4.622	9.322
Kişi düzeyinde Katılım Hızı	% 97,7	% 96,3	% 97,0
Toplam Katılım Hızı	% 92,6	% 89,2	% 90,9

Toplam Katılım Hızı = Hane halkı Katılım Hızı x Kişi düzeyinde Katılım Hızı

Tablo 2.2. Demografik özelliklere göre ağırlıklandırılmamış örnek sayıları ve ağırlıklandırılmış nüfus tahminleri, Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Ağırlıklandırılmamış Sayı	Ağırlıklandırılmamış Nüfus Tahmini	
		Sayı (bin)	Yüzde (%95 GA ¹)
Toplam	9.030	51.151	100,0
Yaş (yıl)			
15-24	1.232	11.524	22,5 (21,1 - 23,9)
25-44	3.977	21.844	42,7 (41,4 - 44,0)
45-64	2.716	13.097	25,6 (24,3 - 26,9)
65+	1.105	4.686	9,2 (8,4 - 9,9)
Cinsiyet			
Erkek	4.269	25.096	49,1 (48,3 - 49,8)
Kadın	4.761	26.055	50,9 (50,2 - 51,7)
Yerleşim yeri			
Kent	4.584	35.640	69,7 (68,3 - 71,1)
Kırsal	4.446	15.511	30,3 (28,9 - 31,7)
Eğitim düzeyi [§]			
Okul bitirmemiş	1.805	8.720	17,1 (15,7 - 18,5)
İlkokul	4.079	19.982	39,1 (37,3 - 40,9)
Orta okul	1.126	8.543	16,7 (15,5 - 17,9)
Lise	1.313	9.263	18,1 (16,8 - 19,4)
Üniversite veya üzeri	695	4.564	8,9 (7,7 - 10,1)

Not: Şu tespitler değerlendirmeye alınmadı: yaş için [0], cinsiyet için [0], yerleşim yeri için [0], ve eğitim için [12]

¹ % 95 Güven Aralığı

[§] Eğitim düzeyi: Okul bitirmemiş = Okul bitirmemiş; İlkokul = İlkokul; Orta okul = Orta okul veya meslek okulu;
Lise = Lise ve dengi okul; Üniversite veya üzeri = Üniversite mezunu veya yüksek lisans/doktora derecesi

3. Bulgular

3.1. Tütün kullanımı

3.1.1. Tütün kullanım sıklığı

Tütün kullanım sıklığı bir ülkenin tütün kontrol programının en önemli göstergelerinden biridir. Türkiye’de farklı bölgelerde pek çok araştırma yapılmış olmasına karşılık ülkeyi temsil eden sadece bir kaç araştırma bulunmaktadır. Örnekleme yöntemleri ve tütün kullanımı anket formları çok farklı olup, bu çalışmaların sonuçlarını karşılaştırmak çok güçtür. Bu küresel yetişkin tütün araştırmasının sonuçları, bölgeler, yerleşim yerleri ve diğer ülkelerle tütün kullanım sıklığı bakımından karşılaştırma yapılmasını sağlamaktadır. Bu bölümde yaş, cinsiyet, kentsel/kırsal kesim ve öğrenim durumları gibi bazı özelliklere göre tütün kullanımına ilişkin veri sunulmuştur.

Sigara kullanma sıklığı “halen kullananlar”, “bırakmış olanlar” ve “hiç başlamamış olanlar” olmak üzere verilmiştir. Halen kullanicılar dört alt gruba ayrılmaktadır: “hergün kullanma”, “ara sıra”, “eskiden her gün, halen ara sıra” ve “eskiden ve halen ara sıra”. Benzer şekilde, eski kullanicılar “eskiden her gün kullananlar” ve “eskiden arasıra kullananlar” olmak üzere iki grupta sunulmaktadır.

Türkiye’de 15 yaşından büyük yetişkinlerin yaklaşık olarak üçte biri (%31,2), yaklaşık 16 milyon erişkin, halen tütün kullanmaktadır (Tablo 3.1 ve 3.2). Erkekler (%47,9) kadınlardan (%15,2) daha fazla sigara kullanmaktadır. Yaklaşık olarak 12 milyon erkek ve 4 milyon kadın halen sigara kullanmaktadır. Erkeklerin yaklaşık yarısı (%43,8) ve her 9 kadından biri halen hergün tütün kullanmaktadır; yani 11 milyon erkek ve 3 milyon kadın halen hergün tütün kullanmaktadır. Halen tütün kullanan erkeklerin %90’ından fazlası (%47,9 dan %43,8’i) ve kadınların %76,3’ü (%15,2’nin %11,6’sı) hergün tütün kullanmaktadırlar. Erkek (%4,1) ve kadınlarda (%3,6) ara sıra tütün kullanan kişilerin yüzdesi birbirine benzemektedir. Her üç erkekten biri (%30,0) ve her dört kadından üçü (%74,8) hiç tütün kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Toplumun %15,9’u da (erkeklerin %22,1 ve kadınların %10,0) daha önce sigara kullanmışlardır (Şekil 3.1).

Tablo 3.1. 15 yaşından büyük yetişkinlerin cinsiyet ve tütün kullanım durumlarına göre yüzde dağılımı – Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Kullanım Araştırması (KYTA), 2008.

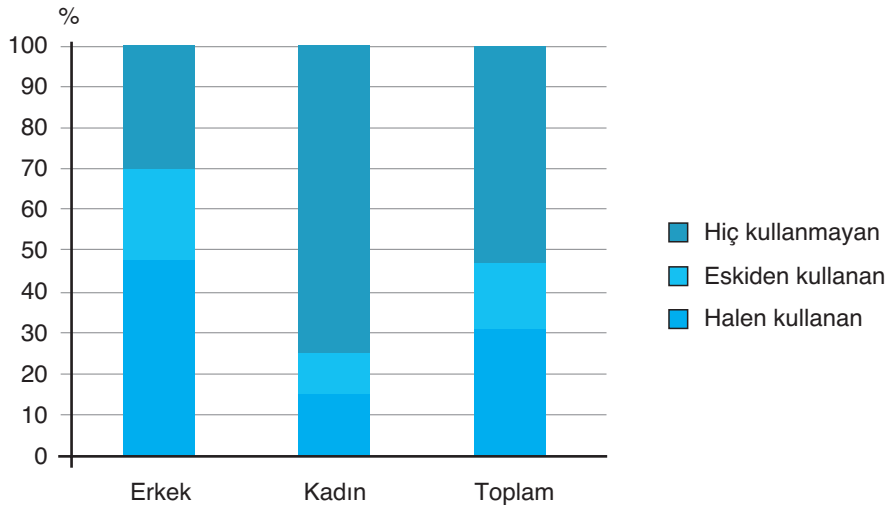
Tütün Kullanma	Toplam	Erkek	Kadın
	Yüzde (% 95 GA)		
Halen kullananlar	31,2 (29,9 - 32,5)	47,9 (45,8 - 50,0)	15,2 (13,9 - 16,4)
Hergün kullananlar	27,4 (26,2 - 28,7)	43,8 (41,8 - 45,9)	11,6 (10,4 - 12,7)
Ara sıra kullananlar	3,8 (3,3 - 4,3)	4,1 (3,4 - 4,8)	3,6 (2,9 - 4,3)
Eskiden her gün, halen ara sıra kullanan	1,8 (1,4 - 2,1)	2,1 (1,6 - 2,6)	1,5 (1,0 - 1,9)
Eskiden ve halen ara sıra	2,0 (1,7 - 2,4)	2,0 (1,4 - 2,5)	2,1 (1,6 - 2,7)
Bırakan	15,9 (15,0 - 16,9)	22,1 (20,6 - 23,6)	10,0 (8,8 - 11,2)
Eskiden her gün kullanan	10,5 (9,8 - 11,2)	17,2 (15,9 - 18,5)	4,1 (3,4 - 4,7)
Eskiden ara sıra kullanan	5,4 (4,7 - 6,1)	4,9 (4,1 - 5,8)	5,9 (4,9 - 6,9)
Hiç kullanmayan	52,8 (51,5 - 54,2)	30,0 (28,1 - 31,9)	74,8 (73,1 - 76,6)

Not: Halen kullanma hem her gün hem de ara sıra (her günden daha az) kullananları kapsamaktadır.

Tablo 3.2. 15 yaşından büyük yetişkinlerin cinsiyet ve tütün kullanım durumlarına göre sayısı – Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Tütün Kullanma	Toplam	Erkek	Kadın
	Sayı (Bin)		
Halen kullananlar	15.980	12.026	3.954
Hergün kullananlar	14.023	11.003	3.019
Ara sıra kullananlar	1.958	1.023	935
Eskiden her gün, halen ara sıra kullanan	909	531	379
Eskiden ve halen ara sıra	1.048	493	556
Bırakan	8.146	5.546	2.601
Eskiden her gün kullanan	5.375	4.311	1.065
Eskiden arada kullanan	2.771	1.235	1.536
Hiç kullanmayan	27.024	7.524	19.500

Not: Halen kullanma hem her gün hem de ara sıra (her günden daha az kullanan) kullananları kapsamaktadır

Şekil 3.1. Yetişkinlerde tütün kullanma durumu (yüzde dağılımı) Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Hergün tütün kullanma hızı 45 yaşına kadar yükselmektedir, daha sonra hem erkeklerde hem de kadınlarda azalma eğilimi göstermektedir (Tablo 3.3). Her beş yaşlı erkekten biri her gün tütün kullanırken (%17,9) yaşlı kadınlar arasında tütün kullanımı çok azdır (%1,6). Kadınlarda öğrenim düzeyi yükseldikçe tütün kullanım yüzdesi de yükselmektedir; fakat erkeklerde aynı durum gözlenmemektedir (Şekil 3.2). Yerleşim yerlerine göre tütün kullanım hızlarında çok az bir fark gözlenmektedir (kentsel kesimde %29,0 ve kırsal kesimde %23,9). Kentsel ve kırsal kesimde yaşayan kadınlar arasında tütün kullanım sıklığında fark daha belirgin (kentsel kesimde %14,5 ve kırsal kesimde %5,0) iken erkeklerde fark gözlenmemektedir (kentsel kesimde %44,0 ve kırsal kesimde %43,6) (Şekil 3.3).

Tablo 3.3. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine göre hergün ve ara sıra tütün kullanma ile tütün kullanmama durumlarının yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Tütün Kullanma Durumu			Toplam
	Her gün	Ara sıra ¹	Halen Kullanmayan	
	Yüzde (% 95 GA)			
Toplam	27,4 (26,2 - 28,7)	3,8 (3,3 - 4,3)	68,8 (67,5 - 70,1)	100,0
Yaş (yıl)				
15-24	21,7 (18,7 - 24,7)	3,6 (2,4 - 4,8)	74,7 (71,6 - 77,9)	100,0
25-44	34,7 (32,9 - 36,6)	5,2 (4,4 - 6,0)	60,1 (58,1 - 62,0)	100,0
45-64	27,0 (24,9 - 29,0)	2,5 (1,8 - 3,3)	70,5 (68,4 - 72,6)	100,0
65+	8,7 (6,9 - 10,6)	1,6 (0,8 - 2,4)	89,7 (87,7 - 91,6)	100,0
Yerleşim yeri				
Kentsel	29,0 (27,4 - 30,5)	4,1 (3,4 - 4,7)	67,0 (65,3 - 68,7)	100,0
Kırsal	23,9 (22,1 - 25,6)	3,3 (2,6 - 4,0)	72,8 (70,9 - 74,7)	100,0
Öğrenim durumu[§]				
Öğrenimi yok	12,0 (9,7 - 14,3)	3,0 (1,8 - 4,3)	85,0 (82,2 - 87,7)	100,0
İlkokul	30,4 (28,4 - 32,3)	3,6 (2,8 - 4,4)	66,0 (64,0 - 68,0)	100,0
Ortaokul	26,3 (23,3 - 29,4)	4,7 (3,2 - 6,2)	68,9 (65,7 - 72,2)	100,0
Lise	36,8 (33,7 - 39,9)	3,9 (2,7 - 5,2)	59,3 (56,0 - 62,6)	100,0
Üniversite ve üstü	27,3 (23,6 - 31,1)	4,4 (2,9 - 6,0)	68,2 (64,4 - 72,0)	100,0
Erkek	43,8 (41,8 - 45,9)	4,1 (3,4 - 4,8)	52,1 (50,0 - 54,2)	100,0
Yaş (yıl)				
15-24	34,9 (30,0 - 39,7)	4,7 (2,8 - 6,6)	60,4 (55,4 - 65,4)	100,0
25-44	53,1 (50,1 - 56,1)	5,1 (3,9 - 6,3)	41,8 (38,8 - 44,9)	100,0
45-64	44,3 (41,0 - 47,5)	2,2 (1,3 - 3,2)	53,5 (50,2 - 56,8)	100,0
65+	17,9 (14,0 - 21,8)	2,6 (1,0 - 4,2)	79,5 (75,5 - 83,5)	100,0
Yerleşim yeri				
Kentsel	44,0 (41,3 - 46,6)	3,9 (3,0 - 4,8)	52,1 (49,5 - 54,8)	100,0
Kırsal	43,6 (40,7 - 46,5)	4,4 (3,3 - 5,6)	52,0 (49,0 - 55,0)	100,0
Öğrenim durumu[§]				
Öğrenimi yok	42,5 (35,4 - 49,7)	3,6 (1,3 - 5,8)	53,9 (47,0 - 60,9)	100,0
İlkokul	48,2 (45,2 - 51,2)	3,3 (2,3 - 4,3)	48,5 (45,5 - 51,6)	100,0
Ortaokul	36,1 (31,5 - 40,7)	6,4 (4,2 - 8,6)	57,5 (52,7 - 62,3)	100,0
Lise	48,1 (43,9 - 52,4)	3,5 (1,9 - 5,0)	48,4 (44,1 - 52,7)	100,0
Üniversite ve üstü	35,0 (29,7 - 40,3)	4,2 (2,1 - 6,4)	60,7 (55,3 - 66,2)	100,0

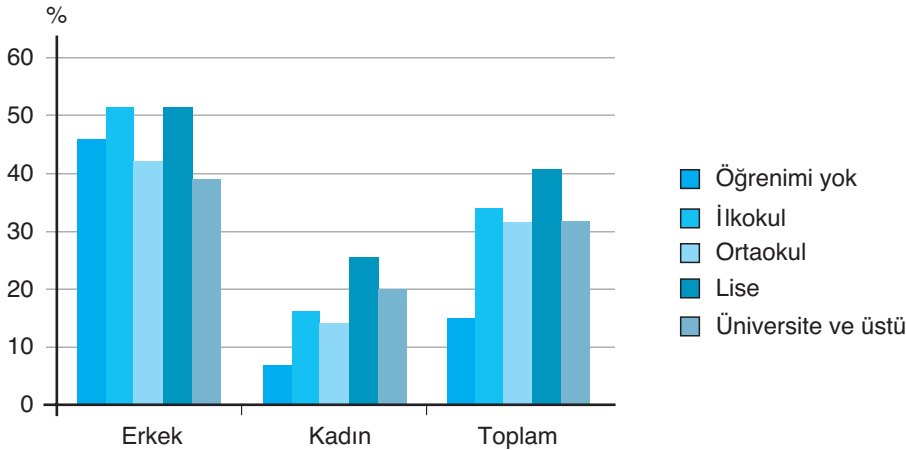
Tablo 3.3. devamı...

Özellik	Tütün Kullanma Durumu			Toplam
	Her gün	Ara sıra ¹	Halen Kullanmayan	
	Yüzde (% 95 GA)			
Kadın	11,6 (10,4 - 12,7)	3,6 (2,9 - 4,3)	84,8 (83,6 - 86,1)	100,0
Yaş (yıl)				
15-24	9,1 (6,6 - 11,5)	2,5 (1,3 - 3,7)	88,4 (85,7 - 91,2)	100,0
25-44	16,2 (14,4 - 18,0)	5,3 (4,1 - 6,6)	78,5 (76,5 - 80,5)	100,0
45-64	10,3 (8,3 - 12,3)	2,8 (1,7 - 3,9)	86,9 (84,5 - 89,2)	100,0
65+	1,6 (0,4 - 2,8)	0,8 (0,0 - 1,6)	97,6 (96,2 - 99,0)	100,0
Yerleşim yeri				
Kentsel	14,5 (12,9 - 16,1)	4,2 (3,3 - 5,1)	81,3 (79,7 - 83,0)	100,0
Kırsal	5,0 (3,7 - 6,2)	2,2 (1,4 - 3,0)	92,8 (91,3 - 94,4)	100,0
Öğrenim durumu[§]				
Öğrenimi yok	4,0 (2,7 - 5,3)	2,9 (1,6 - 4,3)	93,1 (91,1 - 95,2)	100,0
İlkokul	12,4 (10,5 - 14,2)	3,9 (2,8 - 5,1)	83,7 (81,6 - 85,8)	100,0
Ortaokul	12,1 (9,0 - 15,3)	2,2 (0,6 - 3,9)	85,6 (82,1 - 89,1)	100,0
Lise	21,0 (17,2 - 24,8)	4,6 (2,5 - 6,7)	74,4 (70,0 - 78,8)	100,0
Üniversite ve üstü	15,5 (11,1 - 20,0)	4,7 (2,4 - 7,0)	79,8 (75,1 - 84,4)	100,0

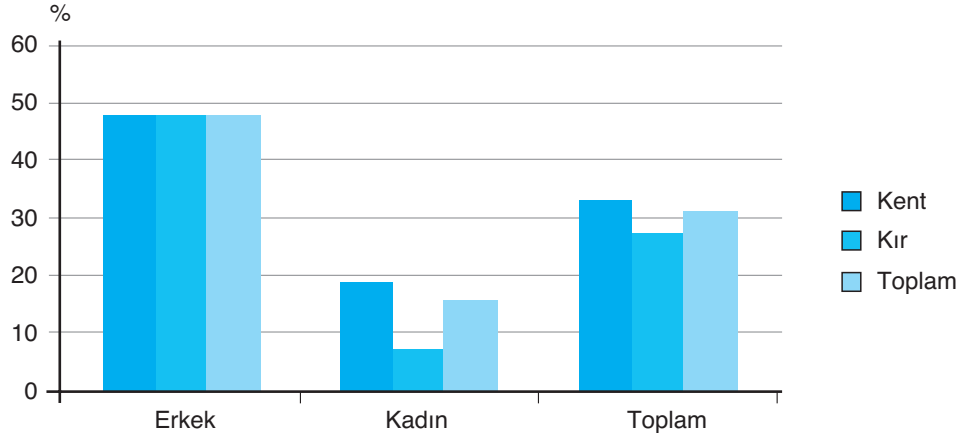
¹ Ara sıra her gün kullanımdan daha az anlamına gelmektedir.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu
Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Şekil 3.2. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerde öğrenim durumuna göre halen tütün kullanımı (yüzde dağılımı), Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Şekil 3.3. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerde yerleşim yerlerine göre halen tütün kullanma (yüzde dağılımı), Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Öğrenimi olmayan kadınlar arasında her gün tütün kullanma en düşük yüzdede (%4,0) iken lise mezunu olanlar arasında en yüksektir (%21,0). Özellikle kentsel yerleşim birimlerinde, öğrenimi olmayan kadınlar arasında tütün kullanımı %8,4 iken lise mezunlarında %27,4'e çıkmaktadır. Kentsel yerleşim yerlerinde hem erkek hem de kadınlarda tütün kullanımı üniversite mezunlarında azalmaktadır (Tablo 3.4 ve Şekil 3.2). Benzer olarak, erkekler de üniversite mezunları arasında tütün kullanım sıklığı azalmaktadır (Tablo 3.5). Her gün tütün kullanma, çalışanlarda ve çalışabilir durumda olup iş arayanlarda, hem erkek hem kadınlarda daha sıktır. (Tablo 3.6).

Tablo 3.4. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin öğrenim durumları, yerleşim yerleri ve cinsiyetlerine göre halen tütün kullanma durumları yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Cinsiyet ve Yerleşim Yeri	Öğrenim Durumu [§]				
	Öğrenimi Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite ve +
Erkek	Yüzde (% 95 GA)				
Kentsel	46,8 (34,7 - 58,8)	51,5 (47,3 - 55,7)	42,2 (36,2 - 48,1)	52,5 (47,5 - 57,6)	38,9 (33,1 - 44,8)
Kırsal	45,4 (38,1 - 52,7)	51,5 (47,5 - 55,5)	43,3 (35,1 - 51,5)	47,9 (40,3 - 55,5)	41,4 (26,6 - 56,3)
Kadın					
Kentsel	8,4 (4,9 - 11,8)	20,0 (17,2 - 22,8)	17,0 (12,6 - 21,4)	27,4 (22,5 - 32,3)	20,3 (15,3 - 25,3)
Kırsal	5,3 (3,2 - 7,3)	8,1 (5,8 - 10,4)	6,7 (1,8 - 11,7)	11,4 (5,9 - 17,0)	19,7 (8,2 - 31,1)

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Tablo 3.5. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin öğrenim durumları, yaş ve cinsiyetlerine göre halen tütün kullanma durumları yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Cinsiyet ve Yaş	Öğrenim Durumu [§]				
	Öğrenimi Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite ve +
Erkek	Yüzde (% 95 GA)				
15-24	81,4 (67,7 - 95,2)	56,4 (39,9 - 73,0)	31,4 (24,4 - 38,3)	44,3 (35,0 - 53,5)	24,6 (10,8 - 38,5)
25-44	63,7 (45,9 - 81,4)	61,6 (57,2 - 66,0)	61,3 (53,0 - 69,6)	58,8 (53,0 - 64,6)	42,5 (35,1 - 49,8)
45-64	48,9 (36,9 - 60,9)	46,1 (41,6 - 50,6)	49,0 (38,8 - 59,2)	48,9 (40,0 - 57,8)	41,3 (31,4 - 51,2)
65+	22,1 (14,5 - 29,7)	20,3 (14,6 - 26,0)	*	*	*
Kadın					
15-24	9,4 (4,4 - 14,5)	20,8 (11,3 - 30,3)	7,2 (3,9 - 10,6)	14,7 (8,7 - 20,6)	12,0 (2,8 - 21,2)
25-44	14,5 (8,0 - 21,0)	18,6 (15,8 - 21,4)	30,2 (22,2 - 38,3)	32,5 (26,4 - 38,6)	21,8 (15,7 - 27,9)
45-64	6,5 (3,5 - 9,4)	12,4 (9,2 - 15,6)	23,5 (10,8 - 36,2)	40,2 (28,7 - 51,8)	25,1 (11,8 - 38,3)
65+	0,7 (0,0 - 1,5)	6,8 (1,3 - 12,3)	*	*	*

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Tablo 3.6. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin çalışma durumları ve cinsiyetlerine göre hergün ve ara sıra tütün kullanma ile halen tütün kullanmama durumları yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Cinsiyet ve Çalışma Durumu	Tütün Kullanma Durumu			Toplam
	Her gün	Ara sıra ¹	Halen Kullanmayan	
Erkek	Yüzde (% 95 GA)			
Ücretli çalışan	49,4 (46,3 - 52,6)	4,6 (3,3 - 5,8)	46,0 (42,8 - 49,2)	100,0
Kendi işyerinde çalışan	51,3 (47,6 - 55,0)	3,4 (2,2 - 4,6)	45,3 (41,7 - 49,0)	100,0
Ücretsiz çalışan – tarımda	35,7 (23,6 - 47,9)	2,5 (0,0 - 6,3)	61,7 (49,5 - 74,0)	100,0
Öğrenci	22,2 (14,1 - 30,4)	3,7 (1,1 - 6,3)	74,0 (66,0 - 82,1)	100,0
Ev kadını	*	*	*	100,0
Emekli	30,2 (25,8 - 34,6)	2,3 (0,8 - 3,7)	67,5 (63,0 - 72,0)	100,0
İş arıyor (çalışabilir durumda)	51,2 (43,0 - 59,3)	7,9 (3,2 - 12,6)	40,9 (32,7 - 49,2)	100,0
İş arıyor (çalışamaz durumda)	35,0 (14,4 - 55,6)	11,3 (0,0 - 26,2)	53,7 (34,3 - 73,2)	100,0
Diğer	31,3 (19,8 - 42,9)	3,5 (0,6 - 6,5)	65,2 (53,5 - 76,9)	100,0

Tablo 3.6. devamı...

Cinsiyet ve Çalışma Durumu	Tütün Kullanma Durumu			Toplam
	Her gün	Ara sıra ¹	Halen Kullanmayan	
Kadın	Yüzde (% 95 GA)			
Ücretli çalışan	22,0 (17,5 - 26,6)	4,7 (2,2 - 7,2)	73,3 (68,5 - 78,0)	100,0
Kendi işyerinde çalışan	16,9 (8,5 - 25,3)	4,8 (0,7 - 8,9)	78,3 (68,1 - 88,5)	100,0
Ücretsiz çalışan – tarımda	4,6 (2,7 - 6,5)	1,8 (0,4 - 3,2)	93,6 (91,4 - 95,8)	100,0
Öğrenci	2,4 (0,0 - 4,7)	1,0 (0,0 - 2,9)	96,7 (93,6 - 99,7)	100,0
Ev kadını	11,2 (9,8 - 12,6)	3,9 (3,0 - 4,7)	85,0 (83,4 - 86,5)	100,0
Emekli	16,8 (9,8 - 23,8)	5,1 (1,2 - 9,1)	78,1 (70,7 - 85,5)	100,0
İş arıyor (çalışabilir durumda)	18,6 (4,8 - 32,3)	0,0	81,4 (67,7 - 95,2)	100,0
İş arıyor (çalışamaz durumda)	*	*	*	100,0
Diğer	4,4 (0,0 - 9,4)	0,0	95,6 (90,6 - 100,0)	100,0

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Tütün kullananların önemli bir bölümü (%31,2'den %30,1'i), hem erkekler hem de kadınlar, hem de kentsel ve kırsal kesimde sigara kullananlar, mamul sigara kullanmaktadırlar (Tablo 3.7). Türkiye'de yaklaşık 11,5 milyon erkek ve 3,9 milyon kadın mamul sigara kullanmaktadır (Tablo 3.8). Toplam tütün kullanımı gibi, mamul sigara kullanımı da 45 yaşına kadar artmakta ve daha sonra düşmektedir. En yüksek hız 25-44 yaş grubunda (%38,8) görülmektedir. Mamul sigara kullanımı, farklı öğrenim düzeyine sahip kişiler arasında ve hem de kentsel ve kırsal kesimde en sık kullanılan tütün ürünüdür.

Tablo 3.7. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin cinsiyet ve bazı demografik özelliklerine göre halen farklı tütün ürünü kullanma durumları yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Herhangi bir tütün ürünü kullanma	Herhangi bir sigara ¹	Sigara Tipi		Nargile	Diğer Tütün Ürünü ²
			Mamul Sigara	Elle Sarılan		
	Yüzde (% 95 GA)					
Toplam	31,2 (29,9 - 32,5)	31,1 (29,9 - 32,4)	30,1 (28,8 - 31,4)	2,6 (2,1 - 3,2)	2,3 (1,7 - 2,9)	0,9 (0,6 - 1,2)
Yaş (yıl)						
15-24	25,3 (22,1 - 28,4)	25,2 (22,1 - 28,4)	24,5 (21,4 - 27,7)	2,5 (1,4 - 3,5)	4,3 (2,6 - 6,0)	1,0 (0,4 - 1,7)
25-44	39,9 (38,0 - 41,9)	39,9 (37,9 - 41,8)	38,8 (36,8 - 40,7)	2,9 (2,1 - 3,6)	2,5 (1,8 - 3,2)	1,0 (0,6 - 1,4)
45-64	29,5 (27,4 - 31,6)	29,4 (27,3 - 31,5)	27,9 (25,8 - 30,0)	2,7 (2,0 - 3,4)	0,9 (0,4 - 1,4)	0,7 (0,3 - 1,2)
65+	10,3 (8,4 - 12,3)	10,0 (8,1 - 12,0)	9,2 (7,3 - 11,1)	1,6 (0,7 - 2,5)	0,2 (0,0 - 0,4)	0,5 (0,0 - 0,9)
Yerleşim yeri						
Kentsel	33,0 (31,3 - 34,7)	32,9 (31,3 - 34,6)	32,4 (30,7 - 34,0)	1,8 (1,3 - 2,3)	2,9 (2,1 - 3,7)	1,0 (0,6 - 1,3)
Kırsal	27,2 (25,3 - 29,1)	27,0 (25,1 - 28,9)	24,8 (22,9 - 26,7)	4,5 (3,1 - 6,0)	1,0 (0,6 - 1,3)	0,7 (0,4 - 1,0)
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	15,0 (12,3 - 17,8)	14,9 (12,2 - 17,7)	13,1 (10,5 - 15,7)	2,7 (1,5 - 3,8)	0,0 (0,0 - 0,1)	0,2 (0,0 - 0,4)
İlkokul	34,0 (32,0 - 36,0)	33,9 (31,9 - 36,0)	32,7 (30,7 - 34,7)	2,9 (2,2 - 3,6)	1,4 (0,8 - 2,0)	0,6 (0,3 - 0,8)
Ortaokul	31,1 (27,8 - 34,3)	31,0 (27,7 - 34,2)	30,3 (27,0 - 33,5)	2,2 (1,2 - 3,1)	2,9 (1,6 - 4,2)	0,7 (0,2 - 1,2)
Lise	40,7 (37,4 - 44,0)	40,7 (37,4 - 43,9)	39,9 (36,6 - 43,1)	2,8 (1,7 - 4,0)	5,1 (3,1 - 7,1)	1,7 (0,7 - 2,8)
Üniversite ve üstü	31,8 (28,0 - 35,6)	31,6 (27,8 - 35,3)	31,3 (27,4 - 35,1)	1,8 (0,7 - 2,9)	3,9 (2,1 - 5,7)	2,3 (1,1 - 3,5)

Tablo 3.7. devamı...

Özellik	Herhangi bir tütün ürünü kullanma	Herhangi bir sigara ¹	Sigara Tipi		Nargile	Diğer Tütün Ürünü ²
			Mamul Sigara	Elle Sarılan		
Yüzde (% 95 GA)						
Erkek	47,9 (45,8 - 50,0)	47,8 (45,7 - 49,9)	45,8 (43,7 - 47,8)	4,7 (3,7 - 5,7)	4,0 (2,9 - 5,0)	1,6 (1,1 - 2,1)
Yaş (yıl)						
15-24	39,6 (34,6 - 44,6)	39,6 (34,6 - 44,6)	38,2 (33,2 - 43,1)	4,7 (2,5 - 6,8)	8,1 (4,8 - 11,4)	2,0 (0,7 - 3,3)
25-44	58,2 (55,1 - 61,2)	58,1 (55,1 - 61,1)	56,1 (53,1 - 59,2)	4,8 (3,5 - 6,1)	4,0 (2,8 - 5,2)	1,8 (1,0 - 2,5)
45-64	46,5 (43,2 - 49,8)	46,3 (43,0 - 49,6)	43,7 (40,4 - 46,9)	4,8 (3,5 - 6,2)	1,3 (0,5 - 2,2)	1,1 (0,4 - 1,7)
65+	20,5 (16,5 - 24,5)	19,8 (15,8 - 23,8)	18,0 (14,1 - 21,9)	3,6 (1,6 - 5,7)	0,4 (0,0 - 0,9)	1,0 (0,1 - 2,0)
Yerleşim yeri						
Kentsel	47,9 (45,2 - 50,5)	47,8 (45,1 - 50,4)	46,7 (44,0 - 49,3)	3,1 (2,2 - 4,0)	4,9 (3,5 - 6,4)	1,7 (1,1 - 2,3)
Kırsal	48,0 (45,0 - 51,0)	47,8 (44,8 - 50,8)	43,8 (40,8 - 46,8)	8,4 (5,8 - 11,0)	1,7 (0,9 - 2,4)	1,3 (0,6 - 1,9)
Öğrenim durumu [§]						
Öğrenimi yok	46,1 (39,1 - 53,0)	45,7 (38,7 - 52,7)	38,8 (32,0 - 45,7)	10,7 (6,1 - 15,3)	0,1 (0,0 - 0,3)	0,6 (0,0 - 1,4)
İlkokul	51,5 (48,4 - 54,5)	51,4 (48,3 - 54,4)	49,1 (46,1 - 52,1)	5,0 (3,7 - 6,3)	2,4 (1,4 - 3,5)	1,0 (0,5 - 1,6)
Ortaokul	42,5 (37,7 - 47,3)	42,4 (37,6 - 47,2)	41,3 (36,6 - 46,0)	3,3 (1,7 - 4,8)	4,3 (2,3 - 6,4)	1,1 (0,3 - 1,9)
Lise	51,6 (47,3 - 55,9)	51,5 (47,1 - 55,8)	50,1 (45,8 - 54,4)	4,8 (2,9 - 6,8)	7,7 (4,5 - 11,0)	2,7 (1,2 - 4,2)
Üniversite ve üstü	39,3 (33,8 - 44,7)	39,1 (33,6 - 44,6)	38,6 (33,1 - 44,2)	2,0 (0,5 - 3,5)	3,9 (1,6 - 6,3)	2,9 (1,1 - 4,7)
Yüzde (% 95 GA)						
Kadın	15,2 (13,9 - 16,4)	15,1 (13,9 - 16,4)	14,9 (13,7 - 16,1)	0,6 (0,4 - 0,9)	0,7 (0,4 - 1,0)	0,2 (0,1 - 0,4)
Yaş (yıl)						
15-24	11,6 (8,8 - 14,3)	11,5 (8,8 - 14,2)	11,4 (8,7 - 14,2)	0,3 (0,0 - 0,6)	0,7 (0,0 - 1,4)	0,1 (0,0 - 0,3)
25-44	21,5 (19,5 - 23,5)	21,4 (19,4 - 23,5)	21,2 (19,2 - 23,2)	0,9 (0,4 - 1,4)	1,0 (0,5 - 1,5)	0,3 (0,0 - 0,5)
45-64	13,1 (10,8 - 15,5)	13,1 (10,8 - 15,5)	12,8 (10,4 - 15,1)	0,7 (0,2 - 1,1)	0,5 (0,0 - 1,0)	0,4 (0,0 - 0,8)
65+	2,4 (1,0 - 3,8)	2,4 (1,0 - 3,8)	2,4 (1,0 - 3,8)	0,0	0,0	0,0
Yerleşim yeri						
Kentsel	18,7 (17,0 - 20,3)	18,6 (17,0 - 20,3)	18,6 (16,9 - 20,2)	0,5 (0,3 - 0,8)	0,9 (0,4 - 1,3)	0,3 (0,1 - 0,5)
Kırsal	7,2 (5,6 - 8,7)	7,1 (5,6 - 8,6)	6,6 (5,2 - 8,1)	0,9 (0,2 - 1,5)	0,3 (0,1 - 0,5)	0,1 (0,0 - 0,3)
Öğrenim durumu [§]						
Öğrenimi yok	6,9 (4,8 - 8,9)	6,8 (4,8 - 8,8)	6,3 (4,4 - 8,3)	0,6 (0,0 - 1,3)	0,0 (0,0 - 0,1)	0,1 (0,0 - 0,3)
İlkokul	16,3 (14,2 - 18,4)	16,3 (14,2 - 18,4)	16,2 (14,1 - 18,2)	0,8 (0,4 - 1,2)	0,3 (0,0 - 0,6)	0,1 (0,0 - 0,2)
Ortaokul	14,4 (10,9 - 17,9)	14,4 (10,9 - 17,9)	14,2 (10,8 - 17,7)	0,6 (0,0 - 1,1)	0,7 (0,0 - 1,5)	0,1 (0,0 - 0,4)
Lise	25,6 (21,2 - 30,0)	25,6 (21,2 - 30,0)	25,6 (21,2 - 30,0)	0,0	1,3 (0,2 - 2,5)	0,4 (0,0 - 1,0)
Üniversite ve üstü	20,2 (15,6 - 24,9)	20,0 (15,3 - 24,6)	20,0 (15,3 - 24,6)	1,4 (0,0 - 3,1)	3,8 (1,5 - 6,1)	1,4 (0,0 - 2,8)

Not: Halen kullanma her gün ve ara sıra (her günden daha az) kapsamaktadır.

¹ Mamul ve elle sarılan sigaraları, her gün ve arası kullanımı kapsamaktadır.

² Puro, pipo ve diğer kullanılan ürünleri kapsamaktadır.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Tablo 3.8. Cinsiyet ve bazı demografik özelliklerine göre halen farklı tütün ürünü kullananların 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin sayısı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Herhangi bir tütün ürünü kullanma	Herhangi bir sigara ¹	Sigara Tipi		Nargile	Diğer Tütün Ürünü ²
			Mamul Sigara	Elle Sarılan		
Sayı (Bin)						
Toplam	15.980	15.933	15.384	1.342	1.173	456
Yaş (yıl)						
15-24	2.913	2.908	2.828	282	496	120
25-44	8.723	8.708	8.466	629	551	221
45-64	3.861	3.848	3.657	355	118	93
65+	483	469	432	75	8	21
Yerleşim yeri						
Kentsel	11.765	11.743	11.533	636	1.024	350
Kırsal	4.215	4.190	3.850	706	149	106
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	1.311	1.300	1.142	234	4	19
İlkokul	6.794	6.780	6.537	581	278	110
Ortaokul	2.653	2.647	2.585	184	245	60
Lise	3.772	3.766	3.692	261	469	161
Üniversite ve üstü	1.450	1.440	1.428	82	177	106
Erkek	12.026	11.991	11.492	1.178	992	394
Yaş (yıl)						
15-24	2.233	2.233	2.156	263	456	112
25-44	6.389	6.380	6.164	529	442	193
45-64	2.983	2.971	2.802	310	86	68
65+	421	407	370	75	8	21
Yerleşim yeri						
Kentsel	8.377	8.360	8.166	540	865	299
Kırsal	3.649	3.631	3.326	638	127	96
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	836	830	704	194	2	11
İlkokul	5.174	5.162	4.931	501	245	103
Ortaokul	2.152	2.146	2.089	165	220	55
Lise	2.778	2.772	2.699	261	417	146
Üniversite ve üstü	1.086	1.081	1.069	56	109	80

Tablo 3.8. devamı...

Özellik	Herhangi bir tütün ürünü kullanma	Herhangi bir sigara ¹	Sigara Tipi		Nargile	Diğer Tütün Ürünü ²
			Mamul Sigara	Elle Sarılan		
Yüzde (% 95 GA)						
Kadın	3.954	3.942	3.892	164	181	61
Yaş (yıl)						
15-24	680	675	672	19	40	8
25-44	2.334	2.328	2.302	100	109	28
45-64	877	877	855	45	32	26
65+	62	62	62	0	0	0
Yerleşim yeri						
Kentsel	3.388	3.383	3.367	96	159	51
Kırsal	566	559	525	68	22	10
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	475	470	437	39	2	8
İlkokul	1.620	1.618	1.606	80	33	7
Ortaokul	501	501	496	19	26	5
Lise	994	994	994	0	52	16
Üniversite ve üstü	364	359	359	26	68	25

Not: Halen kullanma her gün ve ara sıra (her günden daha az) kapsamaktadır.

¹ Mamül ve elle sarılan sigaraları, her gün ve arası kullanımı kapsamaktadır.

² Puro, pipo ve diğer kullanılan ürünleri kapsamaktadır.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Erkeklerin günde ortalama kullandıkları sigara sayısı kadınlardan daha fazladır (erkeklerde 19,3 ve kadınlarda 12,2) (Şekil 3.4). Her gün sigara kullananların yaklaşık üçte ikisi (%66,1) günde yarım paketten fazla sigara (11 sigara ve üstünde) kullanmaktadır; %15,5'i ise günde 20'den fazla sigara kullanmaktadır (Tablo 3.9). Her dört erkekten üçü (%74,0) günde 11 sigaradan daha fazla sigara kullanmaktadır; %17,7'si ise günde 20 den fazla sigara içmektedir. Buna karşılık, kadınların %62,5'i ise günde 11'den daha az sigara kullanmaktadır.

Tablo 3.9. 15 yaş ve üzerinde her gün tütün kullanan yetişkinlerin cinsiyet ve bazı demografik özelliklerine ve içtikleri sigara sayısına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Günde içilen ortalama sigara sayısı ¹					Toplam
	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	> 20	
	Yüzde (% 95 GA)					
Toplam	10,8 (9,0 - 12,5)	23,1 (21,1 - 25,1)	10,1 (8,7 - 11,6)	40,5 (37,9 - 43,1)	15,5 (13,6 - 17,4)	100,0
Yaş (yıl)						
15-24	9,5 (6,1 - 13,0)	29,7 (22,7 - 36,7)	11,2 (6,9 - 15,5)	38,7 (30,7 - 46,6)	10,9 (6,3 - 15,5)	100,0
25-44	12,5 (10,1 - 15,0)	22,8 (20,2 - 25,5)	10,1 (8,2 - 12,0)	40,1 (36,8 - 43,4)	14,5 (12,1 - 16,8)	100,0
45-64	7,3 (4,9 - 9,7)	19,5 (16,0 - 23,1)	10,0 (7,4 - 12,5)	43,1 (38,3 - 47,8)	20,1 (16,2 - 24,1)	100,0
65+	16,2 (5,6 - 26,9)	17,9 (9,7 - 26,2)	6,0 (0,0 - 12,1)	37,1 (25,5 - 48,7)	22,7 (13,1 - 32,2)	100,0
Yerleşim yeri						
Kentsel	11,7 (9,4 - 13,9)	23,8 (21,3 - 26,3)	10,6 (8,8 - 12,4)	40,2 (37,0 - 43,5)	13,7 (11,3 - 16,0)	100,0
Kırsal	8,3 (6,3 - 10,4)	21,1 (18,2 - 24,0)	8,8 (6,8 - 10,9)	41,2 (37,3 - 45,0)	20,6 (17,6 - 23,5)	100,0
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	11,5 (5,6 - 17,3)	27,5 (19,6 - 35,5)	5,1 (1,0 - 9,1)	31,5 (22,2 - 40,8)	24,4 (15,9 - 32,9)	100,0
İlkokul	10,4 (8,2 - 12,7)	22,3 (19,3 - 25,3)	8,2 (6,4 - 10,0)	40,7 (37,3 - 44,1)	18,3 (15,5 - 21,1)	100,0
Ortaokul	9,9 (6,4 - 13,5)	23,0 (17,4 - 28,6)	12,9 (8,5 - 17,3)	42,0 (35,4 - 48,5)	12,2 (7,6 - 16,7)	100,0
Lise	11,1 (6,9 - 15,4)	23,3 (18,8 - 27,8)	11,2 (8,0 - 14,3)	41,4 (35,6 - 47,3)	13,0 (9,5 - 16,4)	100,0
Üniversite ve üstü	12,5 (7,8 - 17,1)	22,8 (16,0 - 29,6)	15,8 (10,7 - 20,9)	41,8 (33,3 - 50,3)	7,1 (3,1 - 11,0)	100,0
Erkek	6,7 (5,1 - 8,3)	19,3 (17,1 - 21,5)	10,9 (9,3 - 12,6)	45,4 (42,3 - 48,4)	17,7 (15,4 - 19,9)	100,0
Yaş (yıl)						
15-24	5,0 (2,0 - 8,1)	25,4 (17,9 - 32,9)	13,4 (7,9 - 18,8)	42,9 (33,7 - 52,1)	13,3 (7,5 - 19,1)	100,0
25-44	7,7 (5,2 - 10,1)	18,5 (15,7 - 21,3)	10,8 (8,6 - 13,0)	46,5 (42,5 - 50,4)	16,6 (13,8 - 19,3)	100,0
45-64	4,9 (2,9 - 7,0)	17,1 (13,5 - 20,7)	10,2 (7,3 - 13,0)	45,7 (40,3 - 51,0)	22,1 (17,3 - 26,9)	100,0
65+	13,7 (3,0 - 24,3)	17,2 (8,7 - 25,7)	6,7 (0,0 - 13,5)	38,8 (26,4 - 51,2)	23,6 (13,4 - 33,8)	100,0
Yerleşim yeri						
Kentsel	6,9 (4,8 - 9,0)	19,4 (16,5 - 22,2)	11,7 (9,4 - 13,9)	46,2 (42,2 - 50,2)	15,9 (13,0 - 18,8)	100,0
Kırsal	6,2 (4,0 - 8,3)	19,3 (16,2 - 22,3)	9,3 (7,0 - 11,5)	43,5 (39,6 - 47,5)	21,7 (18,5 - 24,9)	100,0
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	6,0 (0,0 - 12,1)	21,0 (12,7 - 29,3)	4,9 (0,1 - 9,7)	37,6 (26,1 - 49,1)	30,5 (19,4 - 41,7)	100,0
İlkokul	5,9 (3,9 - 8,0)	18,2 (15,1 - 21,3)	9,1 (6,9 - 11,3)	45,3 (41,5 - 49,1)	21,5 (18,2 - 24,7)	100,0
Ortaokul	8,0 (4,4 - 11,7)	19,6 (13,4 - 25,9)	14,2 (9,0 - 19,4)	45,4 (38,0 - 52,8)	12,7 (7,3 - 18,2)	100,0
Lise	6,9 (2,9 - 10,9)	18,9 (14,1 - 23,7)	12,5 (8,9 - 16,2)	47,1 (40,2 - 53,9)	14,6 (10,4 - 18,7)	100,0
Üniversite ve üstü	7,8 (3,4 - 12,2)	24,2 (16,2 - 32,1)	14,7 (8,6 - 20,8)	47,5 (37,4 - 57,5)	5,9 (1,6 - 10,3)	100,0

Tablo 3.9. devamı...

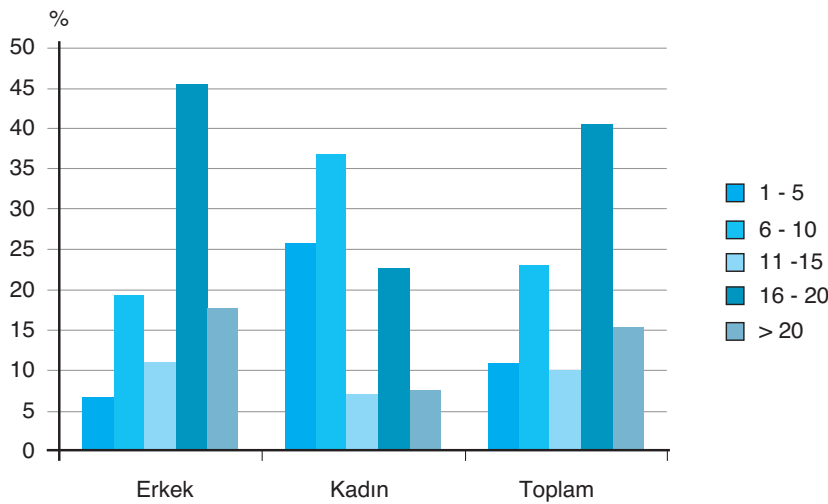
Özellik	Günde içilen ortalama sigara sayısı ¹					Toplam
	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	> 20	
	Yüzde (% 95 GA)					
Kadın	25,7 (21,2 - 30,2)	36,8 (31,8 - 41,8)	7,2 (4,7 - 9,7)	22,8 (18,2 - 27,4)	7,6 (5,0 - 10,2)	100,0
Yaş (yıl)						
15-24	26,2 (14,7 - 37,7)	45,7 (31,4 - 60,1)	3,1 (0,0 - 6,7)	23,0 (10,8 - 35,1)	2,0 (0,0 - 4,7)	100,0
25-44	28,5 (22,7 - 34,3)	37,2 (31,2 - 43,2)	7,9 (4,5 - 11,2)	18,9 (14,0 - 23,9)	7,5 (3,7 - 11,2)	100,0
45-64	17,2 (9,1 - 25,4)	29,6 (20,2 - 38,9)	9,1 (2,5 - 15,6)	32,3 (22,4 - 42,3)	11,8 (6,1 - 17,5)	100,0
65+	*	*	*	*	*	100,0
Yerleşim yeri						
Kentsel	25,5 (20,5 - 30,6)	36,8 (31,3 - 42,4)	7,5 (4,7 - 10,3)	23,0 (18,0 - 27,9)	7,1 (4,3 - 10,0)	100,0
Kırsal	26,4 (18,0 - 34,9)	36,5 (26,9 - 46,0)	5,1 (1,5 - 8,7)	21,3 (9,0 - 33,6)	10,6 (3,8 - 17,5)	100,0
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	26,6 (13,2 - 39,9)	45,9 (30,2 - 61,6)	5,6 (0,0 - 13,8)	14,6 (4,3 - 24,9)	7,3 (0,0 - 15,6)	100,0
İlkokul	28,2 (21,5 - 34,9)	38,3 (31,1 - 45,5)	4,9 (2,0 - 7,7)	22,6 (16,2 - 29,1)	6,0 (2,5 - 9,5)	100,0
Ortaokul	18,1 (8,3 - 28,0)	37,6 (24,6 - 50,6)	7,4 (1,0 - 13,8)	27,2 (14,5 - 39,9)	9,7 (1,7 - 17,6)	100,0
Lise	24,4 (15,3 - 33,5)	37,3 (28,4 - 46,3)	6,8 (1,9 - 11,8)	23,6 (15,0 - 32,1)	7,9 (2,2 - 13,5)	100,0
Üniversite ve üstü	28,7 (16,4 - 41,1)	18,3 (8,0 - 28,5)	19,7 (9,0 - 30,4)	22,2 (10,0 - 34,3)	11,1 (2,3 - 19,9)	100,0

¹ Her gün sigara kullananlar arasında. Sigara, mamul ve elle sarılan sigaraları kapsamaktadır.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans / doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Şekil 3.4. 15 yaş ve üzerinde halen tütün kullanan yetişkinlerin günde içtikleri sigara sayısı (yüzde dağılımı), Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Halen tütün kullanan kişilerin büyük bir kısmı mamul sigara kullanmaktadır. Tütün kullananların sadece %2,6'sı (erkeklerin %4,7'si ve kadınların %0,6'sı) elde sarılan sigara ve %2,3'ü (erkeklerin %4,0 ev kadınların %0,7'si) nargile kullanmaktadır. Yüzde birden daha az bir grup (%0,9) pipo, puro gibi diğer türlerde tütün ürünlerini kullanmaktadırlar (Tablo 3.7). Pek çok nargile kullanıcıları (%60,8) bu alışkanlıklarını 20 yaşından evvel kazanmışlardır; erkeklerde ortalama başlama yaşı 23,8 olup, kadınlarda erkeklere göre 3 yıl daha geç başlamaktadır (26,4) (Tablo 3.10).

Tablo 3.10. 15 yaş ve üzerinde nargile kullanan yetişkinlerin nargileye başlama yaşlarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Nargileye başlama yaşı (yıl)				Toplam
	< 15	15 - 17	18 - 19	20 +	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	4,2 (0,4 - 8,0)	25,2 (16,8 - 33,6)	9,8 (5,3 - 14,3)	60,8 (52,0 - 69,6)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	4,8 (0,5 - 9,1)	27,5 (18,2 - 36,9)	9,5 (4,6 - 14,3)	58,3 (48,8 - 67,7)	100,0
Kadın	0,0	8,8 (0,0 - 23,8)	12,5 (0,5 - 24,5)	78,7 (62,3 - 95,1)	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	4,9 (0,4 - 9,4)	25,5 (16,1 - 34,8)	9,2 (4,4 - 14,0)	60,4 (50,5 - 70,2)	100,0
Erkek	5,6 (0,6 - 10,7)	27,7 (17,3 - 38,1)	8,8 (3,6 - 14,0)	57,8 (47,2 - 68,4)	100,0
Kadın	*	*	*	*	100,0
Kırsal	0,0	23,5 (4,7 - 42,3)	13,3 (1,3 - 25,3)	63,2 (44,7 - 81,7)	100,0
Erkek	0,0	26,5 (6,0 - 47,1)	12,8 (0,0 - 26,2)	60,7 (40,4 - 80,9)	100,0
Kadın	*	*	*	*	100,0

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Toplam, nargile kullananların %77,7'sinin son kullanım süreleri 20 dakikadan daha uzun; %42,6'sının 45 dakikadan daha uzun sürmüştür (Tablo 3.11). Erkeklerde (%80,0) son nargile kullanımının 20 dakikadan uzun olması kadınlara (%62,4) göre daha fazladır; yerleşim yerlerine göre ise kırsal kesimde nargile kullanma süresi kentsel kesime göre daha uzundur (kırsal bölgede %88,3 ve kentsel kesimde %76,1).

Tablo 3.11. 15 yaş ve üzerinde nargile kullanan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine ve son nargile kullanma sürelerine göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Nargileye kullanma süresi				Toplam
	10 dakika	11 - 20 dakika	21 - 45 dakika	> 45 dakika	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	9,8 (3,6 - 16,0)	12,6 (6,7 - 18,6)	35,1 (24,8 - 45,3)	42,6 (33,4 - 51,7)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	8,1 (1,8 - 14,4)	11,9 (5,6 - 18,2)	33,8 (22,9 - 44,7)	46,2 (35,9 - 56,4)	100,0
Kadın	20,4 (1,7 - 39,1)	17,2 (3,2 - 31,2)	43,2 (24,4 - 61,9)	19,2 (4,6 - 33,8)	100,0
Yaş (yıl)					
15-24	9,7 (0,0 - 21,2)	11,7 (1,7 - 21,6)	39,6 (21,0 - 58,2)	39,0 (22,2 - 55,8)	100,0
25-44	8,0 (2,3 - 13,8)	16,0 (6,1 - 25,8)	32,0 (19,2 - 44,9)	44,0 (32,0 - 56,0)	100,0
45-64	*	*	*	*	100,0
65+	*	*	*	*	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	10,5 (3,6 - 17,5)	13,4 (6,8 - 20,1)	32,9 (21,7 - 44,0)	43,2 (33,2 - 53,2)	100,0
Kırsal	4,6 (0,0 - 10,4)	7,1 (0,4 - 13,8)	49,9 (28,2 - 71,7)	38,4 (18,1 - 58,6)	100,0
Öğrenim durumu §					
Öğrenimi yok	*	*	*	*	100,0
İlkokul	17,0 (0,0 - 34,5)	14,6 (4,4 - 24,8)	21,9 (7,2 - 36,7)	46,5 (24,9 - 68,2)	100,0
Ortaokul	2,5 (0,0 - 6,7)	17,2 (0,0 - 35,1)	54,4 (33,3 - 75,5)	26,0 (7,0 - 44,9)	100,0
Lise	10,3 (1,1 - 19,6)	8,4 (1,4 - 15,4)	31,7 (15,1 - 48,4)	49,5 (33,7 - 65,3)	100,0
Üniversite ve üstü	*	*	*	*	100,0

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Halen nargile kullanan erkekler ve kadınların çoğunluğu son defa nargileyi kafede kullanmışlardır (Erkeklerde %60,9 nargile kafede ve %25,4 diğer kafelerde; kadınlarda %53,7 nargile kafede ve %18,6'sı diğer kafede) (Tablo 3.12). Bununla beraber, kadınların %26,8'i nargileyi son defa evde kullanmıştır; bu yüzde erkekler için %9,7'dir.

Tablo 3.12. 15 yaş ve üzerinde nargile kullanan yetişkinlerin son nargile kullandıkları yerlere göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Yer				Toplam
	Ev	Nargile Kafe	Diğer Kafe	Diğer	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	12,1 (6,3 - 18,0)	59,9 (49,7 - 70,1)	24,4 (16,2 - 32,7)	3,5 (0,7 - 6,4)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	9,7 (3,6 - 15,8)	60,9 (49,8 - 72,1)	25,4 (16,4 - 34,4)	4,0 (0,6 - 7,4)	100,0
Kadın	26,8 (8,7 - 44,9)	53,7 (29,4 - 77,9)	18,6 (2,8 - 34,5)	0,9 (0,0 - 2,6)	100,0
Yaş (yıl)					
15-24	9,7 (0,0 - 19,6)	66,9 (50,0 - 83,7)	23,4 (7,8 - 39,1)	0,0	100,0
25-44	12,2 (3,7 - 20,7)	55,4 (43,3 - 67,5)	26,6 (15,9 - 37,2)	5,8 (0,6 - 11,0)	100,0
45-64	*	*	*	*	100,0
65+	*	*	*	*	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	10,6 (4,3 - 16,8)	60,0 (48,7 - 71,2)	25,6 (16,3 - 34,8)	3,9 (0,6 - 7,2)	100,0
Kırsal	23,3 (6,9 - 39,7)	59,5 (40,2 - 78,8)	16,2 (4,7 - 27,7)	1,0 (0,0 - 3,0)	100,0
Öğrenim durumu[§]					
Öğrenimi yok	*	*	*	*	100,0
İlkokul	18,6 (6,2 - 30,9)	55,4 (39,0 - 71,7)	19,0 (8,3 - 29,6)	7,1 (0,0 - 16,4)	100,0
Ortaokul	9,4 (0,0 - 20,2)	61,3 (37,2 - 85,5)	26,9 (4,6 - 49,3)	2,3 (0,0 - 6,9)	100,0
Lise	11,4 (0,5 - 22,2)	61,4 (45,7 - 77,1)	23,7 (9,5 - 37,9)	3,5 (0,0 - 8,6)	100,0
Üniversite ve üstü	*	*	*	*	100,0

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Son bir kaç yıldır nargile içmek gençler arasında daha fazla özendirilmektedir ve kullanımı özellikle kentsel bölgede yaşayan erkek adolesanlar (%9,9) olmak üzere daha popüler olmaya başlamıştır (Tablo 3.13).

Tablo 3.13. 15 yaş ve üzerinde halen nargile kullanan yetişkinlerin yaş, yerleşim yerleri ve cinsiyete göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Cinsiyet ve Yerleşim Yeri	Yaş			
	15 - 24	25 - 44	45 - 64	65 +
	Yüzde (% 95 GA)			
Erkek				
Kentsel	9,9 (5,3 - 14,5)	5,0 (3,4 - 6,6)	1,5 (0,3 - 2,7)	0,5 (0,0 - 1,4)
Kırsal	3,9 (1,2 - 6,5)	1,4 (0,5 - 2,3)	0,9 (0,3 - 1,6)	0,2 (0,0 - 0,6)
Kadın				
Kentsel	0,9 (0,0 - 1,9)	1,1 (0,5 - 1,8)	0,7 (0,0 - 1,4)	0,0
Kırsal	0,1 (0,0 - 0,4)	0,6 (0,1 - 1,2)	0,1 (0,0 - 0,3)	0,0

3.1.2. Tütün kullanmaya başlama yaşı

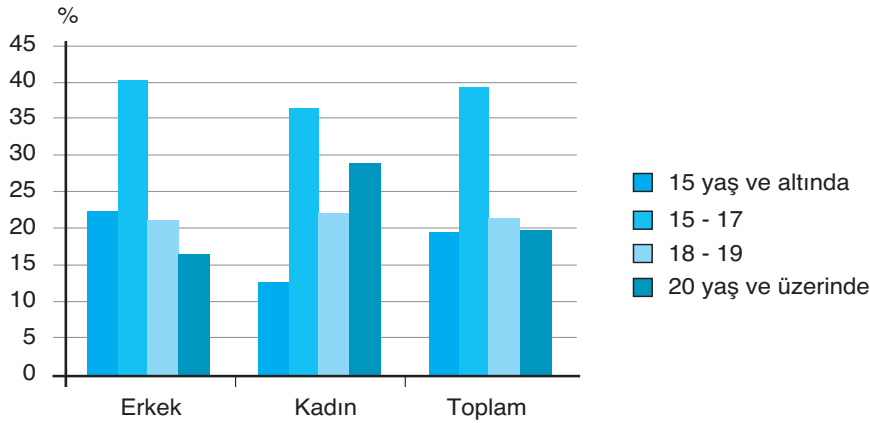
Erkekler kadınlara göre tütün kullanmaya daha erken yaşta başlamaktadır (Şekil 3.5). Her gün tütün kullanmaya başlamada ortalama yaş erkekler için 16,6 yaş ve kadınlar için 17,8 yaşdır. Türkiye’de yasal olarak tütün satışına izin verilen en küçük yaş 18’dir. Buna karşılık, her gün tütün kullananların yarısından fazlası (%58,9) bu yasal yaştan önce sigara kullanmaya başlamışlardır (Tablo 3.14). Erkekler (%62,5), kadınlara (%48,9) göre; kırsal bölgede yaşayanlar (%64,0) kentsel bölgede yaşayanlara (%57,3) göre daha fazla hergün tütün kullanmaya başlamaktadırlar.

Tablo 3.14. 18-34 yaş grubunun bazı özelliklerine göre her gün tütün kullanmaya başlama yaşlarının yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Her gün tütün kullanmaya başlama yaşı (yıl) ¹				Toplam
	< 15	15 - 17	18 - 19	20, +	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	19,6 (16,7 - 22,5)	39,3 (35,8 - 42,9)	21,4 (18,3 - 24,5)	19,7 (17,2 - 22,2)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	22,2 (18,5 - 25,8)	40,3 (36,0 - 44,6)	21,1 (17,5 - 24,7)	16,4 (13,5 - 19,2)	100,0
Kadın	12,4 (8,4 - 16,4)	36,5 (30,8 - 42,3)	22,1 (16,5 - 27,7)	28,9 (23,4 - 34,5)	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	18,2 (14,9 - 21,6)	39,1 (34,8 - 43,3)	22,4 (18,6 - 26,2)	20,3 (17,3 - 23,4)	100,0
Kırsal	23,8 (18,7 - 29,0)	40,2 (34,4 - 46,0)	18,1 (13,7 - 22,6)	17,8 (13,8 - 21,9)	100,0

¹ 18-34 yaş grubunda beş yıl ve daha uzun süredir her gün sigara kullananların tütün kullanmaya başlama yaşı

Şekil 3.5. Her gün tütün kullanmaya başlama yaşı (yüzde dağılımı)
Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Hem erkek hem de kadınların çoğunluğu tütün kullanmaya 15-17 yaşları arasında başlamaktadırlar, fakat tütün kullanmaya başlama yaşı büyüdükçe yaş da büyümektedir; örneğin, gençler tütün kullanmaya nispeten daha erken yaşlarda başlamaktadırlar (Tablo 3.15). Erkeklerde 30-34 yaş grubunun %47,0’ı 18 yaşında ve daha sonra tütün kullanmaya başlamışken; 18-24 yaş grubunda 17 yaşından önce tütün kullanmaya başlama %25,1’dir. Benzer bir şekilde, 30-34 yaş grubundaki kadınların üçte ikisi (%64,8) 17 yaşından sonra tütün kullanmaya başlamışken; 18-24 yaş grubunda bu oran %42,5’dir.

Tablo 3.15. Şimdiye kadar herhangi bir zamanda her gün tütün kullananların cinsiyet, yaş grupları ve tütün kullanmaya başlama yaşlarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Cinsiyet ve Yaş	Tütün kullanmaya başlama yaşı (yıl)				Toplam
	< 15	15 - 17	18 - 19	20 +	
	Yüzde (% 95 GA)				
Erkek					
18-24	24,4 (16,6 - 32,1)	50,6 (41,2 - 60,0)	18,7 (11,8 - 25,5)	6,4 (2,9 - 10,0)	100,0
25-29	26,4 (19,6 - 33,1)	36,0 (28,3 - 43,7)	19,1 (12,9 - 25,4)	18,4 (12,5 - 24,4)	100,0
30-34	17,7 (13,4 - 22,1)	35,3 (29,9 - 40,7)	24,3 (19,2 - 29,4)	22,7 (18,2 - 27,1)	100,0
Kadın					
18-24	11,8 (5,8 - 17,9)	45,6 (34,2 - 57,1)	19,8 (10,6 - 28,9)	22,7 (13,0 - 32,5)	100,0
25-29	14,3 (7,9 - 20,6)	38,9 (29,8 - 48,0)	24,0 (15,7 - 32,3)	22,9 (14,5 - 31,2)	100,0
30-34	10,8 (2,6 - 19,0)	24,5 (16,1 - 32,8)	22,4 (13,6 - 31,1)	42,4 (32,6 - 52,1)	100,0

3.1.3. Nikotin bağımlılığı

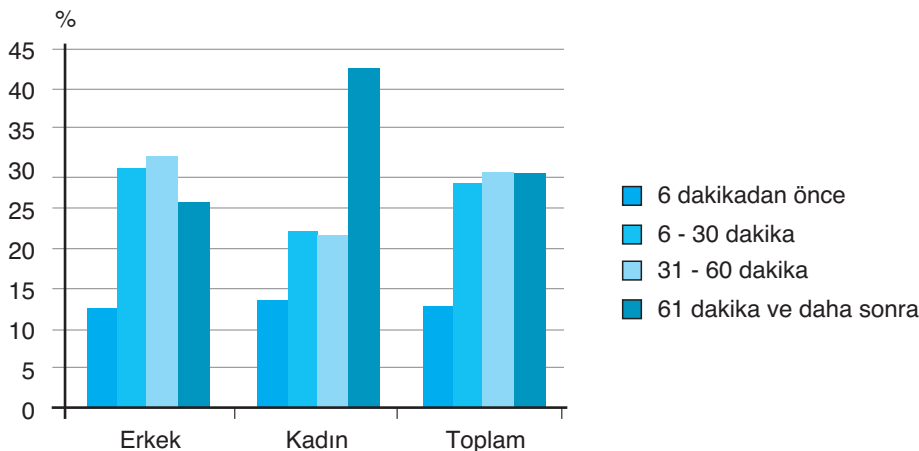
Tütün bağımlılığı göstergeleri olarak bir günde içilen sigara sayısı ve sabah uyandıktan sonra ilk sigarayı içme zamanı kullanılmıştır. Tüm grupta, her gün tütün kullananlar arasında günde ortalama 17,7 sigara içilmektedir. Erkekler arasında günde ortalama olarak içilen sigara sayısı 19,3 olup, kadınlara (12,2) göre çok daha fazladır (Şekil 3.4). Erkeklerin yaklaşık yarısı (%45,4) günde 16-20 sigara içmektedir ve her beş erkekten biri (%17,7) günde bir paketten fazla sigara içmektedirler (ağır sigara içicisi); buna karşılık her dört kadından biri günde 5 ya da daha az sigara içerken, sadece %7,6'sı günde bir paketten fazla sigara içmektedir (Tablo 3.9). Erkeklerde öğrenim durumuyla ağır içicilik arasında ters bir ilişki varken; kadınlarda öğrenim durumu yükseldikçe ağır içicilik oranı da yükselmektedir. Ağır içicilerin yüzdesi kırsal kesimde hem erkeklerde hem de kadınlarda daha yüksektir.

Her gün tütün kullananların %41,1'i sabah uyandıktan sonraki ilk 30 dakika içinde ve %12,8'i ise ilk beş dakika içinde sigara içmektedirler (Tablo 3.16 ve Şekil 3.6). Sabah uyandıktan sonra ilk 30 dakika içinde sigara içme yüzdesi erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla %42,6 ve %35,6). Öğrenimi olmayanlar arasında sabah uyandıktan sonra ilk sigarayı ilk 30 dakikada içme en fazla olup (%47,3), en düşük yüzde ise yüksek öğrenim kurumlarından mezun olanlar arasındadır (%38,2). Kentsel ve kırsal kesimde sabah uyandıktan sonra sigara kullanma yüzdeleri arasında fark bulunmamaktadır.

Tablo 3.16.15 15 yaş ve üzerinde halen tütün kullananların bazı demografik özelliklerine ve günün ilk sigarasını içme zamanlarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	İlk sigara içme zamanı				Toplam
	≤ 5 dakika	6 - 30 dakika	31 - 60 dakika	> 60 dakika	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	12,8 (11,1 - 14,5)	28,3 (25,8 - 30,7)	29,5 (27,1 - 31,9)	29,4 (26,8 - 32,0)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	12,6 (10,7 - 14,6)	30,0 (27,3 - 32,7)	31,6 (28,9 - 34,2)	25,8 (23,1 - 28,5)	100,0
Kadın	13,5 (9,8 - 17,1)	22,1 (17,6 - 26,6)	21,9 (17,7 - 26,2)	42,5 (37,2 - 47,8)	100,0
Yaş (yıl)					
15-24	16,0 (11,3 - 20,8)	27,6 (21,9 - 33,4)	29,6 (23,2 - 36,0)	26,7 (20,4 - 33,0)	100,0
25-44	11,9 (9,9 - 14,0)	27,4 (24,2 - 30,6)	28,1 (24,7 - 31,5)	32,6 (28,9 - 36,2)	100,0
45-64	12,7 (9,8 - 15,6)	30,4 (25,7 - 35,2)	32,3 (27,9 - 36,7)	24,6 (20,8 - 28,4)	100,0
65+	10,5 (5,2 - 15,9)	30,4 (18,9 - 41,9)	30,7 (19,8 - 41,6)	28,4 (17,8 - 39,0)	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	13,1 (11,0 - 15,2)	28,4 (25,5 - 31,3)	29,0 (26,0 - 32,0)	29,5 (26,2 - 32,7)	100,0
Kırsal	12,0 (9,5 - 14,5)	28,0 (23,6 - 32,4)	30,8 (27,0 - 34,7)	29,2 (25,2 - 33,1)	100,0
Öğrenim durumu[§]					
Öğrenimi yok	17,1 (10,2 - 23,9)	30,2 (21,3 - 39,1)	32,0 (23,2 - 40,8)	20,7 (13,1 - 28,4)	100,0
İlkokul	11,7 (9,3 - 14,1)	30,9 (27,4 - 34,3)	30,3 (26,8 - 33,8)	27,1 (23,5 - 30,7)	100,0
Ortaokul	16,4 (11,9 - 20,8)	27,8 (22,1 - 33,6)	28,2 (22,3 - 34,0)	27,7 (22,1 - 33,2)	100,0
Lise	12,7 (9,4 - 16,0)	22,9 (18,5 - 27,3)	28,7 (23,8 - 33,6)	35,7 (30,7 - 40,7)	100,0
Üniversite ve üstü	8,4 (4,1 - 12,7)	29,8 (21,8 - 37,7)	28,1 (21,0 - 35,3)	33,7 (26,2 - 41,2)	100,0

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Şekil 3.6. Halen her gün tütün kullananlarda günün ilk sigarasını içme zamanı (yüzde dağılımı) Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Ağır sigara içicilerin, yani günde bir paketten fazla sigara kullananların (günde 20 sigaradan fazla), çoğunluğu sabah uyandıktan sonraki ilk yarım saat içinde ilk sigaralarını içmektedirler, hem erkeklerde (%69,3) hem de kadınlarda (%81,3) (Tablo 3.17). Ağır içici olan erkeklerin yaklaşık dörtte üçü sabah uyandıktan sonra ilk yarım saatte ilk sigaralarını içmektedirler; günde 5 ve daha az sigara içenlerde bu yüzde %16,8 ve günde 6-10 sigara içenlerde ise %20,2'dir. Bu sayılar kadınlarda da benzerdir.

Tablo 3.17. 15 yaş ve üzerinde her gün tütün kullananlarda günde içilen sigara sayısı ve cinsiyete göre günün ilk sigarasını içme zamanının yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Günde İçilen Sigara Sayısı	İlk sigara içme zamanı				Toplam
	≤ 5 dakika	6 - 30 dakika	31 - 60 dakika	> 60 dakika	
	Yüzde (% 95 GA)				
Erkek					
< 5	2,7 (0,0 - 6,5)	14,1 (6,0 - 22,2)	28,4 (18,2 - 38,7)	54,8 (41,6 - 68,0)	100,0
6-10	2,3 (0,7 - 3,8)	17,9 (13,3 - 22,5)	34,1 (27,8 - 40,3)	45,8 (39,3 - 52,3)	100,0
11-15	4,4 (0,9 - 7,9)	29,1 (22,1 - 36,0)	33,2 (26,2 - 40,2)	33,4 (25,9 - 40,8)	100,0
16-20	11,9 (9,3 - 14,6)	36,0 (31,6 - 40,4)	33,8 (29,6 - 38,1)	18,3 (15,1 - 21,4)	100,0
>20	34,7 (28,5 - 40,8)	34,6 (28,8 - 40,4)	23,2 (17,7 - 28,8)	7,5 (3,8 - 11,2)	100,0
Kadın					
< 5	0,9 (0,0 - 2,2)	12,2 (5,7 - 18,6)	16,4 (9,2 - 23,7)	70,5 (62,2 - 78,8)	100,0
6-10	8,4 (3,1 - 13,6)	14,7 (8,9 - 20,6)	28,8 (20,9 - 36,8)	48,1 (39,5 - 56,7)	100,0
11-15	6,8 (0,0 - 14,5)	38,4 (22,6 - 54,1)	29,8 (14,0 - 45,7)	25,0 (10,5 - 39,5)	100,0
16-20	25,5 (14,9 - 36,1)	37,2 (25,8 - 48,6)	20,7 (12,9 - 28,5)	16,6 (9,5 - 23,7)	100,0
>20	50,7 (31,4 - 69,9)	30,6 (14,3 - 46,9)	3,3 (0,0 - 8,6)	15,5 (0,0 - 31,8)	100,0

3.2. Sigaranın bırakılması

Şimdiye kadar sigara kullananların yaklaşık dörtte birinden fazlası (%26,5) sigara kullanmayı bırakmıştır (Tablo 3.18). Erkeklerdeki bırakma hızı ile kadınlardaki bırakma hızı birbirine benzerdir (Erkeklerde %27,2 ve kadınlarda %23,9). Bırakma hızı yaşla birlikte artmakta olup, yaşlıların (65 yaş ve üzerinde) üçte ikisinden fazlası sigara kullanmayı bırakmıştır (%68,7).

Tablo 3.18. 15 yaş ve üzerinde olan ve yaşamında herhangi bir zamanda her gün tütün kullananların bazı demografik özelliklerine ve tütün kullanmayı bırakma bırakma hızlarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Eskiden her gün tütün kullananlar (Yaşamında herhangi bir zamanda her gün tütün kullananlar arasında) ^{1,2}		
	Toplam	Erkek	Kadın
	Yüzde (% 95 GA)		
Toplam	26,5 (24,7 - 28,2)	27,2 (25,2 - 29,2)	23,9 (20,5 - 27,2)
Yaş (yıl)			
15-24	8,9 (5,1 - 12,7)	6,6 (2,3 - 10,9)	16,3 (7,4 - 25,2)
25-44	18,7 (16,5 - 20,9)	18,7 (16,0 - 21,4)	18,7 (14,9 - 22,6)
45-64	37,6 (34,4 - 40,8)	38,8 (35,2 - 42,3)	32,4 (25,8 - 39,0)
65+	68,7 (63,1 - 74,3)	68,4 (62,4 - 74,3)	70,9 (54,1 - 87,7)
Yerleşim yeri			
Kentsel	25,4 (23,3 - 27,6)	26,3 (23,7 - 28,8)	22,9 (19,1 - 26,6)
Kırsal	29,3 (26,4 - 32,2)	29,2 (26,3 - 32,2)	29,5 (22,5 - 36,5)
Öğrenim durumu §			
Öğrenimi yok	38,4 (31,7 - 45,1)	37,1 (29,2 - 45,1)	41,2 (29,5 - 53,0)
İlkokul	29,1 (26,4 - 31,7)	30,5 (27,5 - 33,6)	23,0 (17,7 - 28,3)
Ortaokul	20,9 (16,6 - 25,2)	21,1 (16,0 - 26,1)	20,1 (10,7 - 29,5)
Lise	17,7 (14,5 - 21,0)	18,4 (14,7 - 22,1)	15,6 (9,9 - 21,3)
Üniversite ve üstü	30,8 (25,2 - 36,3)	31,5 (25,0 - 38,1)	28,2 (18,8 - 37,7)

¹ Halen sigara kullanmayanlar

² Aynı zamanda her gün sigara kullananlarda bırakma hızı olarak bilinir.

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Yaklaşık tütün kullananların (halen ve son 12 aydır tütün kullanmayı bırakan eski kullanıcılar) yarısı (%44,8) son yıl içinde sigara kullanmayı bırakma girişimi olmuştur (Tablo 3.19 ve Şekil 3.7). 15-24 yaş grubunda tütün kullananların yarısından fazlasının (%52,3) bırakma girişimi olmuştur. Bırakmayı deneme öğretimi olmayanlar arasında en düşüktür (%35,0); bu yüzde diğer öğrenim durumuna sahip olanlar arasında %40 dan daha yüksektir. Erkekler (%44,1) ve kadınlarda (%46,9) arasında bırakma girişimi yüzdeleri birbirlerine yakındır. Erkeklerde yaş, yerleşim yeri ve öğrenim durumuna göre bırakma girişimi arasında fark bulunmamaktadır. Kadınlarda ise 15-24 yaş grubunda (%64,1) diğer yaş gruplarına göre bırakma girişimi çok daha yüksektir. Bırakma girişiminde bulunanların sadece %15,8'i başarılı olmuştur; özellikle kentsel bölgede kadınlarda başarılı olma erkekler göre çok daha fazladır (sırasıyla %21,9 ve %13,5).

Tablo 3.19. 15 yaş ve üzerinde tütün kullananların¹ bazı demografik özelliklerine, bırakma girişimine ve bırakma girişiminde başarılı olmalarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

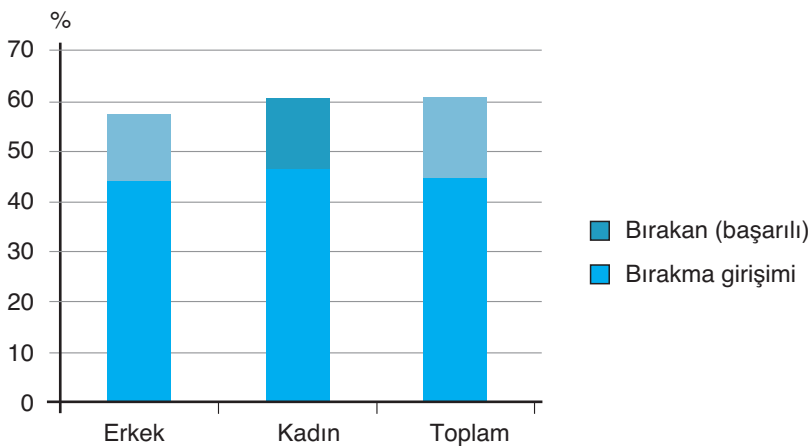
Özellik	Sigara kullanmayı bırakma - Bırakma girişi ¹			Sigara kullanmayı bırakma - Bırakmada başarı ¹		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
	Yüzde (% 95 GA)					
Toplam	44,8 (42,5 - 47,0)	44,1 (41,5 - 46,6)	46,9 (42,6 - 51,1)	15,8 (13,5 - 18,0)	13,5 (11,1 - 16,0)	21,9 (16,5 - 27,4)
Yaş (yıl)						
15-24	52,3 (46,3 - 58,4)	48,3 (40,8 - 55,9)	64,1 (54,2 - 73,9)	17,5 (10,9 - 24,0)	13,8 (6,6 - 21,1)	25,6 (13,1 - 38,0)
25-44	42,7 (39,7 - 45,7)	41,5 (38,2 - 44,9)	45,6 (40,2 - 51,1)	13,8 (11,0 - 16,7)	10,9 (7,9 - 13,9)	20,8 (14,4 - 27,3)
45-64	44,2 (40,0 - 48,4)	46,2 (41,5 - 51,0)	37,2 (28,4 - 46,0)	17,1 (12,3 - 21,9)	16,5 (11,4 - 21,7)	19,5 (6,1 - 32,9)
65+	40,6 (30,4 - 50,7)	43,1 (32,4 - 53,9)	*	26,1 (12,3 - 39,8)	25,4 (11,4 - 39,4)	*
Yerleşim yeri						
Kentsel	44,7 (41,9 - 47,4)	44,2 (40,9 - 47,5)	45,8 (41,1 - 50,6)	15,6 (13,0 - 18,3)	12,7 (9,7 - 15,6)	22,4 (16,2 - 28,5)
Kırsal	45,1 (41,6 - 48,5)	43,8 (40,0 - 47,5)	53,1 (44,1 - 62,1)	16,1 (11,9 - 20,3)	15,4 (11,0 - 19,8)	19,6 (9,5 - 29,8)
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	35,0 (26,7 - 43,3)	33,4 (24,4 - 42,5)	37,7 (24,0 - 51,3)	16,8 (8,8 - 24,8)	12,4 (3,4 - 21,5)	23,3 (9,1 - 37,6)
İlkokul	44,6 (41,0 - 48,1)	43,9 (39,9 - 47,9)	46,7 (39,5 - 53,9)	13,3 (10,0 - 16,7)	12,4 (8,6 - 16,1)	16,2 (9,1 - 23,2)
Ortaokul	44,9 (39,0 - 50,8)	43,3 (36,8 - 49,8)	51,3 (39,9 - 62,8)	21,7 (15,2 - 28,2)	19,8 (12,2 - 27,3)	28,1 (12,5 - 43,8)
Lise	48,0 (43,8 - 52,1)	48,0 (42,7 - 53,4)	47,8 (40,7 - 55,0)	15,5 (10,5 - 20,5)	10,0 (5,2 - 14,8)	29,4 (17,2 - 41,7)
Üniversite ve üstü	45,8 (38,7 - 52,9)	44,3 (36,0 - 52,7)	50,2 (37,8 - 62,7)	15,9 (9,6 - 22,1)	16,6 (9,2 - 24,1)	13,9 (3,4 - 24,3)

¹ Halen tütün kullananlar ve son 12 ay içinde bırakanlar arasında

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = ilköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

Şekil 3.7. Tütün kullananlar içinde son 12 ay içinde bırakma girişimi olanlar ve bırakanlar (yüzde dağılımı) Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Son 12 ay içinde sigara kullananların yaklaşık yarısı (%46,9) bir sağlık personeli ziyaret etmiştir (Tablo 3.20). Sağlık personeli ziyaret etme sigara kullanan kadınlar (%63,9) arasında erkeklere (%41,0) göre daha yüksektir; 45 yaş ve üzerinde sigara kullananlarda (%54'den fazla) daha genç yaşta kişilere (%44) göre daha yüksektir. Öğrenim durumlarına ve yerleşim yerlerine göre bir farklılık bulunmamaktadır. Sağlık kuruluşuna başvuran tütün kullananların yaklaşık yarısına (%49,0) tütün kullanma durumları sorulmuştur. Sigara kullanımının sorulması yaşla birlikte artmaktadır; %42,0'dan (15-24 yaş grubunda) % 61,0'a (65 yaş ve üzerinde) çıkmaktadır. Cinsiyet ve öğrenim durumuna göre bir farklılık bulunmamaktadır. Sağlık personeli tarafından sigara içme davranışı sorulan kişilerin %80,0'dan fazlasına (%83,1) sigarayı bırakması tavsiye edilmiştir. Sigarayı bırakma tavsiyesi yaşla birlikte artmaktayken (15-24 yaş grubunda %79,5 iken 65 yaş ve üzerinde %99,0'dır); cinsiyet, yerleşim yeri ya da öğrenim durumu ile bir fark görülmemektedir. Tavsiye edilenlerin sadece %8,3'ü sigarayı bırakmayı başarmıştır.

Tablo 3.20. 15 yaş ve üzerinde tütün kullananların bazı demografik özelliklerine, bırakma girişiminde bulunma ve sağlık kuruluşuna başvurma durumlarına göre yüzde dağılımı Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Sigarayı bırakma ve sağlık hizmeti alma davranışları			
	Sağlık personeli ziyaret etme ¹	Sağlık personelinin sigara kullanma durumu sorması ²	Sağlık personelinin sigarayı bırakmayı tavsiye etmesi ³	Sağlık personelinin sigarayı bırakmayı tavsiye etmesi ve sigarayı bırakmayı başarması ³
	Yüzde (% 95 GA)			
Toplam	46,9 (44,1 - 49,7)	49,0 (45,8 - 52,3)	83,1 (79,3 - 86,9)	8,3 (5,7 - 10,8)
Cinsiyet				
Erkek	41,0 (38,1 - 44,0)	49,1 (45,4 - 52,9)	85,9 (81,6 - 90,2)	8,7 (5,5 - 12,0)
Kadın	63,9 (59,5 - 68,4)	48,8 (43,3 - 54,4)	77,8 (71,9 - 83,8)	7,3(3,3 - 11,3)
Yaş (yıl)				
15-24	43,8 (37,8 - 49,8)	42,0 (33,6 - 50,3)	79,5 (67,1 - 91,8)	6,5 (0,0 - 14,0)
25-44	44,3 (40,9 - 47,6)	45,8 (41,5 - 50,1)	78,5 (73,6 - 83,5)	6,0 (3,2 - 8,8)
45-64	54,1 (49,6 - 58,6)	57,7 (51,9 - 63,5)	89,2 (84,8 - 93,6)	10,8 (5,8 - 15,9)
65+	54,7 (44,5 - 64,9)	61,0 (47,6 - 74,4)	99,0 (96,9 - 100,0)	18,7 (5,0 - 32,5)
Yerleşim yeri				
Kentsel	48,7 (45,2 - 52,1)	50,6 (46,6 - 54,5)	83,1 (78,6 - 87,7)	7,7 (4,8 - 10,5)
Kırsal	42,0 (38,0 - 46,0)	44,1 (38,7 - 49,4)	83,0 (77,1 - 88,8)	10,4 (5,3 - 15,5)
Öğrenim durumu [§]				
Öğrenimi yok	47,5 (40,2 - 54,7)	50,8 (39,4 - 62,1)	88,7 (80,3 - 97,1)	8,1 (1,6 - 14,7)
İlkokul	45,7 (41,8 - 49,7)	48,1 (42,9 - 53,3)	85,8 (81,1 - 90,5)	12,0 (7,5 - 16,5)
Ortaokul	43,7 (38,0 - 49,4)	53,0 (45,1 - 60,9)	80,0 (71,6 - 88,5)	6,5 (0,6 - 12,4)
Lise	49,7 (44,3 - 55,1)	46,6 (40,0 - 53,1)	79,1 (70,9 - 87,3)	5,2 (0,3 - 10,1)
Üniversite ve üstü	50,6 (43,1 - 58,1)	51,4 (42,8 - 60,0)	82,4 (73,7 - 91,0)	3,8 (0,0 - 7,8)

¹ Halen tütün kullananlar ve son 12 ay içinde bırakanlar arasında

² Halen tütün kullananlar, son 12 ay içinde bırakanlar ve son 12 ay içinde sağlık personeline başvuranlar arasında

³ Halen tütün kullananlar, son 12 ay içinde bırakanlar, son 12 ay içinde sağlık personeline başvuranlar ve sağlık personeli tarafından sigara içme durumu sorulanlar arasında

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Son 12 ay içinde bırakma girişiminde bulunan tütün kullanıcıları arasında %9,3'ü ilaçla bırakma (farmakoterapi), %1,8'i danışmanlık veya tavsiye ve %7,1'i diğer yöntemleri kullanmıştır (Tablo 3.21). Lise ve daha üstünde öğrenimi olanlar arasında ilaç kullanarak sigara kullanmayı bırakmak en yüksek olup (%10'dan fazla), öğrenimi olmayanlar arasında ise en düşüktür (%1,8). Danışmanlık cinsiyet, yaş, yerleşim yeri ve öğrenim durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 3.21. 15 yaş ve üzerinde tütün kullananların¹ bazı demografik özelliklerine ve farklı bırakma yöntemlerini kullanma durumlarına göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Kullanılan Bırakma Yöntemi ²		
	İlaç Tedavisi ³	Danışmanlık / Tavsiye ⁴	Diğer ⁵
	Yüzde (% 95 GA)		
Toplam	9,3 (7,5 - 11,2)	1,8 (0,9 - 2,8)	7,1 (5,0 - 9,2)
Cinsiyet			
Erkek	9,4 (7,2 - 11,7)	1,7 (0,5 - 2,9)	6,9 (4,9 - 8,9)
Kadın	9,1 (5,6 - 12,5)	2,2 (0,6 - 3,8)	7,6 (3,8 - 11,4)
Yaş (yıl)			
15-24	9,8 (4,9 - 14,7)	0,8 (0,0 - 1,9)	3,9 (0,7 - 7,0)
25-44	9,2 (6,8 - 11,6)	1,3 (0,5 - 2,1)	7,2 (4,8 - 9,6)
45-64	9,9 (6,1 - 13,7)	3,6 (0,7 - 6,5)	9,0 (4,7 - 13,4)
65+	4,1 (0,0 - 9,2)	4,8 (0,0 - 11,3)	13,7 (2,5 - 24,8)
Yerleşim yeri			
Kentsel	10,4 (8,1 - 12,7)	2,4 (1,1 - 3,6)	8,1 (5,3 - 10,9)
Kırsal	6,4 (3,5 - 9,3)	0,4 (0,0 - 1,2)	4,4 (2,3 - 6,4)
Öğrenim durumu[§]			
Öğrenimi yok	1,8 (0,0 - 4,2)	0,3 (0,0 - 0,9)	3,8 (0,3 - 7,3)
İlkokul	8,6 (5,9 - 11,4)	1,8 (0,2 - 3,3)	9,0 (5,8 - 12,3)
Ortaokul	8,6 (3,8 - 13,4)	0,9 (0,0 - 2,2)	9,0 (3,5 - 14,4)
Lise	12,2 (7,7 - 16,8)	2,0 (0,6 - 3,5)	3,7 (1,3 - 6,1)
Üniversite ve üstü	11,1 (5,2 - 16,9)	4,4 (0,1 - 8,7)	6,4 (2,0 - 10,8)

¹ Halen tütün kullananlar ve son 12 ay içinde bırakanlar arasında

² Son 12 ay içinde sigarayı bırakma girişiminde bulunanlar ve bırakanlar arasında

³ İlaç tedavisi nikotini yerine koyma tedavisi ve reçete yazılan tedaviyi kapsamaktadır.

⁴ Danışmanlık / tavsiye sigara bırakma ünitelerini kapsamaktadır.

⁵ Diğer yöntemler geleneksel yöntemler ve diğer ürünleri içermektedir.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Halen sigara kullananların yarısından fazlası (%53,0) bırakma ile ilgilenmektedir; fakat ancak %10,0'ı gelecek ay sigarayı bırakmayı planladığını belirtmektedir (Tablo 3.22). Bu da Türkiye'de yaklaşık olarak 6,4 milyon erkek ve 2 milyon kadın olmak üzere toplam 8,4 milyon sigara kullanıcısının sigarayı bırakmayı düşündüğünü göstermektedir. Cinsiyet, yaş ve yerleşim yerlerine göre sigarayı bırakma isteği farklılaşmamaktadır. Öğrenim durumu ise sigarayı bırakma isteğini etkilemektedir ki, öğrenimi olmayanların %41,7'si sigarayı bırakmayı isterken, üniversite ve üstü öğrenimi olanların %63,7'si bu isteğinin olduğunu belirtmektedir.

Tablo 3.22. 15 yaş ve üzerinde halen tütün kullananların bazı demografik özelliklerine ve sigarayı bırakma konusundaki görüşlerine göre sayı ve yüzde dağılımı, Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Sigarayı Bırakmayı İsteme ¹					
	Bırakmayı isteme	Gelecek ay içinde bırakmayı deneme	Gelecek 12 ay içinde bırakmayı deneme	Herhangi bir zamanda bırakmayı isteme, gelecek 12 ay içinde değil	Bırakmayı istememe	Bilmiyor
	Yüzde (% 95 GA)					
Toplam	53,0 (50,2 - 55,8)	10,0 (8,4 - 11,5)	17,8 (16,0 - 19,7)	25,2 (22,8 - 27,6)	42,4 (39,6 - 45,2)	4,6 (3,2 - 6,0)
Cinsiyet						
Erkek	53,6 (50,6 - 56,6)	10,0 (8,2 - 11,8)	17,7 (15,6 - 19,7)	25,9 (23,4 - 28,5)	41,8 (38,9 - 44,8)	4,6 (3,1 - 6,0)
Kadın	51,2 (46,5 - 55,9)	9,8 (7,2 - 12,4)	18,5 (14,9 - 22,0)	23,0 (19,3 - 26,7)	44,1 (39,3 - 48,8)	4,7 (2,5 - 7,0)
Yaş (yıl)						
15-24	54,5 (48,0 - 61,0)	11,0 (7,4 - 14,7)	18,9 (14,0 - 23,8)	24,6 (19,2 - 30,0)	41,4 (35,2 - 47,7)	4,0 (0,9 - 7,2)
25-44	52,4 (48,8 - 56,0)	8,8 (7,1 - 10,5)	17,6 (15,2 - 20,0)	26,0 (23,1 - 28,9)	43,0 (39,5 - 46,5)	4,6 (3,0 - 6,2)
45-64	54,2 (49,9 - 58,5)	11,7 (8,6 - 14,8)	18,1 (14,6 - 21,5)	24,4 (20,4 - 28,5)	41,4 (37,1 - 45,6)	4,4 (2,2 - 6,7)
65+	45,0 (34,2 - 55,8)	10,3 (4,7 - 15,9)	14,2 (5,7 - 22,6)	20,6 (11,8 - 29,3)	45,7 (34,7 - 56,7)	9,3 (1,3 - 17,4)
Yerleşim yeri						
Kentsel	51,5 (47,8 - 55,1)	9,2 (7,3 - 11,1)	17,4 (15,2 - 19,5)	24,9 (21,9 - 27,9)	43,4 (39,9 - 46,9)	5,1 (3,3 - 7,0)
Kırsal	57,3 (53,8 - 60,8)	12,1 (9,6 - 14,6)	19,2 (15,9 - 22,4)	26,0 (22,7 - 29,4)	39,6 (36,1 - 43,1)	3,1 (1,9 - 4,3)
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	41,7 (32,6 - 50,9)	11,5 (6,6 - 16,4)	11,4 (6,3 - 16,5)	18,8 (12,3 - 25,3)	53,3 (44,1 - 62,5)	5,0 (1,1 - 8,8)
İlkokul	51,5 (47,7 - 55,3)	9,9 (7,7 - 12,0)	17,1 (14,2 - 19,9)	24,6 (21,3 - 27,9)	43,4 (39,7 - 47,2)	5,1 (3,1 - 7,0)
Ortaokul	55,6 (49,6 - 61,5)	10,8 (7,0 - 14,6)	19,0 (14,5 - 23,6)	25,8 (20,3 - 31,2)	39,8 (34,1 - 45,5)	4,6 (1,9 - 7,3)
Lise	53,7 (48,4 - 59,0)	8,4 (5,4 - 11,3)	19,9 (16,2 - 23,7)	25,4 (21,0 - 29,8)	42,0 (36,9 - 47,1)	4,3 (1,9 - 6,7)
Üniversite ve üstü	63,7 (56,7 - 70,7)	11,6 (7,2 - 15,9)	19,8 (13,2 - 26,4)	32,3 (25,3 - 39,3)	33,5 (26,6 - 40,4)	2,8 (0,7 - 4,9)
	Sayı (Bin)					
Toplam	8.446	1.586	2.844	4.015	6.755	732
Cinsiyet						
Erkek	6.427	1.201	2.116	3.110	5.018	546
Kadın	2.019	386	728	906	1.737	186
Yaş (yıl)						
15-24	1.586	321	549	716	1.205	118
25-44	4.563	767	1.534	2.262	3.744	400
45-64	2.086	450	695	941	1.592	171
65+	211	48	66	96	214	44
Yerleşim yeri						
Kentsel	6.043	1.080	2.040	2.924	5.095	604
Kırsal	2.402	507	804	1.092	1.659	129
Öğrenim durumu[§]						
Öğrenimi yok	542	150	148	245	693	64
İlkokul	3.493	669	1.156	1.668	2.944	343
Ortaokul	1.471	286	504	682	1.054	122
Lise	2.021	315	750	956	1.581	163
Üniversite ve üstü	917	167	286	465	482	40

¹ Halen her gün kullananlar ve daha az kullananlar arasında[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

3.3. Sigara dumanından pasif etkilenim (SDPE)

3.3.1. Toplu yaşanan yerlerde sigara dumanından pasif etkilenim

Sigara dumanından pasif etkilenim oldukça fazladır, özellikle lokantalarda (%55,9) (Tablo 3.23 ve Şekil 3.8). Erkeklerin (%57,7) ve kadınların (%52,3) yarısından fazlası restoranlarda sigara dumanına maruz kalmaktadırlar. Sigara dumanından pasif etkilenim kentsel bölgede yer alan restoranlarda daha sıktır, sigara kullananlar sigara kullanmayanlara göre daha fazla sigara dumanına maruz kalmaktadırlar. Her altı kişiden biri (%16,5) toplu taşımacılıkta ve her 10 kişiden biri (%11,3) toplu yaşam yerlerinde ve devlet kurumlarında sigara dumanından pasif etkilendiklerini belirtmektedirler. Sağlık kuruluşlarında sigara kullanımı yasak olmasına karşılık, görüşülen kişilerin %6,0'ı sağlık kuruluşlarında sigara dumanından pasif etkilenim olduğunu belirtmişlerdir. Sigara kullananlar, sigara kullanmayanlara göre sorulan tüm ortamlarda daha fazla sigara dumanının pasif etkilenimi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3.23. 15 yaş ve üzerinde yetişkinlerde son 30 gün içinde toplu yaşam yerlerinde sigara dumanından pasif etkilenme durumlarına göre yüzde ve sayı dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Son 30 gün içinde aşağıdaki yerleri ziyaret edenler ve sigara dumanından pasif etkilenenler			
	Kamu bina / ofisleri	Sağlık Kuruluşları	Restoranlar	Toplu Taşıma araçları
Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	11,3 (9,6 - 12,9)	6,0 (5,1 - 6,9)	55,9 (53,4 - 58,4)	16,5 (14,8 - 18,2)
Cinsiyet				
Erkek	13,0 (11,1 - 15,0)	6,6 (5,2 - 8,0)	57,7 (54,8 - 60,5)	18,7 (16,4 - 21,0)
Kadın	7,8 (5,3 - 10,3)	5,5 (4,4 - 6,6)	52,3 (48,1 - 56,6)	14,1 (12,2 - 15,9)
Yaş (yıl)				
15-24	13,2 (8,9 - 17,6)	7,8 (4,9 - 10,6)	57,4 (52,4 - 62,4)	21,2 (18,1 - 24,4)
25-44	11,3 (9,3 - 13,3)	6,6 (5,2 - 7,9)	59,0 (55,6 - 62,4)	16,0 (13,7 - 18,2)
45-64	9,6 (7,2 - 12,0)	4,4 (3,0 - 5,9)	50,3 (46,1 - 54,5)	14,1 (11,9 - 16,4)
65+	11,5 (6,1 - 16,8)	4,7 (2,8 - 6,7)	32,7 (23,5 - 41,9)	10,9 (7,8 - 14,0)
Yerleşim yeri				
Kentsel	11,8 (9,7 - 13,9)	6,2 (5,0 - 7,5)	58,4 (55,3 - 61,4)	16,2 (14,1 - 18,3)
Kırsal	9,7 (7,8 - 11,6)	5,4 (4,2 - 6,5)	48,2 (44,3 - 52,0)	17,3 (14,6 - 19,9)
Öğrenim durumu §				
Öğrenimi yok	9,8 (5,9 - 13,6)	4,7 (3,2 - 6,2)	39,6 (29,6 - 49,5)	15,9 (12,8 - 19,0)
İlkokul	9,8 (7,6 - 11,9)	4,7 (3,5 - 5,9)	48,7 (44,4 - 52,9)	13,7 (11,7 - 15,7)
Ortaokul	13,2 (8,6 - 17,7)	8,5 (5,2 - 11,7)	53,2 (47,8 - 58,7)	18,3 (14,8 - 21,8)
Lise	11,4 (7,8 - 15,1)	6,7 (4,5 - 8,9)	61,7 (57,6 - 65,9)	18,5 (15,1 - 21,8)
Üniversite ve üstü	12,9 (9,4 - 16,5)	9,1 (5,8 - 12,3)	66,2 (61,1 - 71,3)	20,2 (15,6 - 24,8)
Halen tütün kullanma				
Halen sigara kullanıcısı ¹	11,6 (9,2 - 13,9)	6,7 (4,9 - 8,5)	63,4 (60,1 - 66,7)	18,0 (15,3 - 20,6)
Tütün kullanmayan ²	11,1 (9,0 - 13,2)	5,7 (4,7 - 6,8)	50,2 (47,0 - 53,5)	15,7 (13,9 - 17,5)
Sayı (Bin)				
Toplam	2.103	1.619	10.947	5.866
Cinsiyet				
Erkek	1.612	782	7.541	3.440
Kadın	491	837	3.407	2.426
Yaş (yıl)				
15-24	521	388	3.091	1.900
25-44	1.010	770	5.608	2.424
45-64	458	338	2.042	1.265
65+	113	122	206	277

Tablo 3.23. devamı...

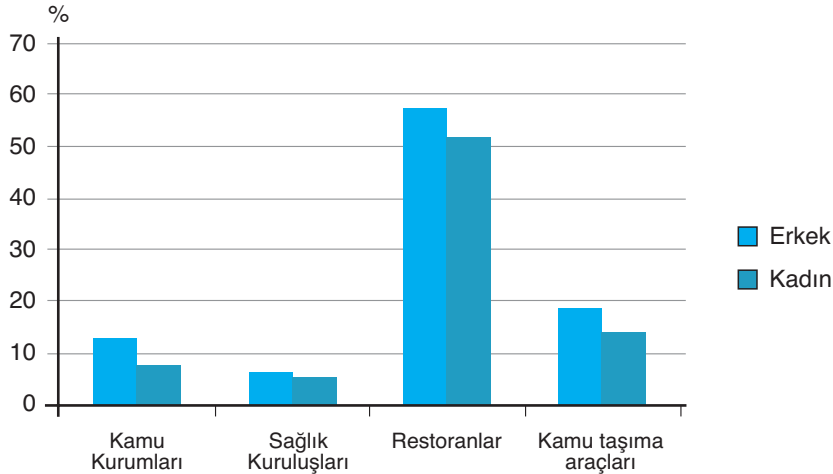
Özellik	Son 30 gün içinde aşağıdaki yerleri ziyaret edenler ve sigara dumanından pasif etkilenenler			
	Kamu bina / ofisleri	Sağlık Kuruluşları	Restoranlar	Toplu Taşıma araçları
Sayı (Bin)				
Yerleşim yeri				
Kentsel	1.652	1.227	8.669	4.303
Kırsal	451	392	2.278	1.563
Öğrenim durumu §				
Öğrenimi yok	117	207	386	764
İlkokul	644	519	2.844	1.872
Ortaokul	418	301	1.974	1.198
Lise	522	346	3.482	1.313
Üniversite ve üstü	403	246	2.262	690
Halen tütün kullanma				
Halen sigara kullanıcısı ¹	842	506	5.299	2.141
Tütün kullanmayan ²	1.261	1.113	5.626	3.725

¹ Hergün ya da daha seyrek tütün kullananlar arasında

² Tütün kullanmayı bırakan ve hiç kullanmayanlar arasında

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Şekil 3.8. Toplu yaşam yerlerinde sigara dumanından pasif etkilenim (yüzde dağılımı) Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Bu bulgu kapalı ortamda çalışan 6 milyondan fazla erişkinin (%38,5) işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilendiklerini göstermektedir (Tablo 3.24). Erkeklerde (%41,5) işyerinde SDPE kadınlara (%28,3) göre; kırsal kesimde çalışanlarda (%45,6) kentsel kesime (%36,8) göre daha yüksektir. Kapalı ortamda çalışan 5 milyon erkek ve 1 milyon kadının işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilendiği tahmin edilmektedir. Tütün kullanmayan 2,6 milyon çalışan işyerlerinde sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedirler. Tütün kullanmayan erkekler (%35,4) kadınlara (%23,0) göre sigara dumanından pasif olarak daha fazla etkilenmektedirler.

Tablo 3.24. 15 yaş ve üzerinde kapalı ve açık ortamların kapalı alanlarında çalışan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine, tütün kullanma durumlarına ve işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilenme durumlarına göre yüzde ve sayı dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	İşyerinde sigara dumanına maruz kalan yetişkin ¹	
	Toplam	Tütün Kullanmayan
	Yüzde (% 95 GA)	
Toplam	38,5 (35,8 - 41,3)	31,6 (28,4 - 34,8)
Cinsiyet		
Erkek	41,5 (38,4 - 44,6)	35,4 (31,5 - 39,3)
Kadın	28,3 (23,4 - 33,2)	23,0 (17,9 - 28,1)
Yaş (yıl)		
15-24	40,9 (33,7 - 48,0)	31,6 (23,1 - 40,1)
25-44	37,6 (34,6 - 40,6)	31,5 (27,7 - 35,4)
45-64	39,6 (34,7 - 44,6)	31,7 (26,1 - 37,4)
65+	32,5 (16,3 - 48,6)	31,8 (14,0 - 49,6)
Yerleşim yeri		
Kentsel	36,8 (33,6 - 40,0)	30,0 (26,3 - 33,7)
Kırsal	45,6 (40,8 - 50,4)	37,6 (31,8 - 43,3)
Öğrenim durumu [§]		
Öğrenimi yok	38,2 (27,2 - 49,1)	24,1 (14,6 - 33,6)
İlkokul	44,5 (40,2 - 48,8)	37,5 (31,9 - 43,2)
Ortaokul	40,3 (33,9 - 46,8)	38,1 (29,0 - 47,2)
Lise	39,0 (34,0 - 44,0)	29,7 (23,8 - 35,7)
Üniversite ve üstü	26,4 (22,0 - 30,8)	23,6 (18,2 - 28,9)
	Sayı (Bin)	
Toplam	6.044	2.666
Cinsiyet		
Erkek	5.058	2.070
Kadın	986	596
Yaş (yıl)		
15-24	1.180	563
25-44	3.625	1.506
45-64	1.188	557
65+	50	41
Yerleşim yeri		
Kentsel	4.621	1.996
Kırsal	1.423	670
Öğrenim durumu [§]		
Öğrenimi yok	249	100
İlkokul	2.353	927
Ortaokul	1.044	530
Lise	1.576	618
Üniversite ve üstü	822	492

¹ Son 30 gün içinde. Ev dışında kapalı ortamda ve açık işyerinin kapalı alanında çalışanlar arasında alınmıştır.

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Kapalı ortamda çalışan erişkinler için, sigara içilmesi yasak olan kapalı ortamda %60,9'u çalışmakta; tütün kullanımının serbest olduğu işyerlerinde çalışan %15,0; işyerinde belli tanımlanmış yerlerde çalışan %15,2 ve tütün kullanımı ile ilgili herhangi bir politikası olmayan yerlerde çalışan %9,0'dır (Tablo 3.25). Kentsel bölgede sigara kullanımının yasak olduğu ortamlarda çalışma kırsal bölgeye göre daha fazladır (kentsel bölge %63,9 ve kırsal bölgede %48,8). Üniversite ve üstü öğretim kurumlarından mezun olanlar arasında sigara kullanımının yasaklandığı kapalı alanlarda çalışma, öğrenimi olmayan kişilere göre daha yüksektir (sırasıyla %78,4 ve %29,0).

Tablo 3.25. 15 yaş ve üzerinde kapalı ortamlarda ve açık işyerlerinin kapalı yerlerinde çalışan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine ve kapalı ve açık ortamda tütün kullanımı politikasına göre yüzde dağılımı- Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Özellik	Kapalı ortamda tamamen yasak olma	Her yerde serbest	Kapalı ortamda sadece bazı alanlarda izin olması	Politika yok	Toplam
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	60,9 (58,0 - 63,7)	15,0 (13,1 - 16,8)	15,2 (12,9 - 17,5)	9,0 (7,5 - 10,4)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	59,4 (56,2 - 62,5)	16,9 (14,8 - 19,1)	15,3 (12,7 - 17,9)	8,4 (6,8 - 9,9)	100,0
Kadın	66,1 (60,5 - 71,7)	8,0 (5,5 - 10,6)	14,8 (10,8 - 18,8)	11,0 (7,5 - 14,6)	100,0
Yaş (yıl)					
15-24	59,3 (52,7 - 65,9)	15,8 (11,1 - 20,5)	15,9 (10,9 - 20,8)	9,0 (5,3 - 12,8)	100,0
25-44	62,9 (59,6 - 66,1)	13,7 (11,6 - 15,8)	15,9 (13,3 - 18,6)	7,5 (6,0 - 9,0)	100,0
45-64	56,9 (51,5 - 62,4)	18,4 (14,6 - 22,3)	12,6 (8,8 - 16,4)	12,0 (8,6 - 15,4)	100,0
65+	40,5 (23,6 - 57,3)	11,7 (0,9 - 22,5)	8,0 (0,0 - 16,0)	39,9 (23,8 - 55,9)	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	63,9 (60,6 - 67,2)	13,3 (11,2 - 15,4)	16,6 (13,8 - 19,3)	6,3 (4,8 - 7,7)	100,0
Kırsal	48,8 (43,4 - 54,1)	21,6 (17,4 - 25,8)	9,8 (7,2 - 12,4)	19,8 (15,5 - 24,1)	100,0
Öğrenim durumu					
Öğrenimi yok	29,0 (15,9 - 42,2)	28,3 (17,1 - 39,6)	10,7 (2,4 - 18,9)	32,0 (20,7 - 43,2)	100,0
İlkokul	53,1 (48,6 - 57,5)	21,1 (17,7 - 24,6)	15,1 (11,7 - 18,6)	10,7 (8,3 - 13,1)	100,0
Ortaokul	63,6 (57,8 - 69,4)	18,2 (13,5 - 22,9)	11,5 (7,2 - 15,9)	6,7 (3,6 - 9,8)	100,0
Lise	60,8 (56,0 - 65,6)	11,4 (8,5 - 14,4)	18,5 (14,1 - 23,0)	9,2 (6,4 - 12,0)	100,0
Üniversite ve üstü	78,4 (74,1 - 82,8)	3,7 (2,0 - 5,5)	15,0 (11,2 - 18,8)	2,9 (1,3 - 4,4)	100,0

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü = Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora eğitimi

Kapalı ortamda çalışan yetişkinlerin işyerlerindeki sigara kullanımı politikasına göre sigara dumanından pasif etkilenimleri değişmektedir (Tablo 3.26). Kapalı ortamda sigara kullanımının yasak olmadığı işyerlerinde pasif sigara dumanından etkilenim %90'dan daha fazla iken kapalı ortamlarda sigara kullanımının izin verilmediği işyerlerinde ise %12,5'dur. Sigara kullanımı konusunda politikası olmayan işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilenim hızı %74,8'dir. Sigara kullanımı konusunda politikası olmayan

işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilenim çalışan erkeklerde (%82,7) kadınlardan (%53,5) göre, kentsel bölgelerde (%86,3) kırsal bölgelerden (%53,5), ilkokul ve üstü öğrenimi olanlarda (%70'den fazla) öğrenimi olmayanlara (%41,1) göre daha yüksektir.

Tablo 3.26. 15 yaş ve üzerinde kapalı ortamda ve açık işyerlerinin kapalı yerlerinde çalışan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine ve işyerinde sigara kullanımı politikasına göre sigara dumanından pasif etkilenim yüzde dağılımı- Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Tütün Kullanma	İşyerlerinde Sigara Dumanından Etkilenen Erişkinler ¹			
	Kapalı ortamda tamamen yasak olma	Her yerde serbest	Kapalı ortamda sadece bazı alanlarda izin olması	Politika Yok
	Yüzde (% 95 GA)			
Toplam	12,5 (10,5 - 14,6)	94,8 (92,3 - 97,3)	65,1 (57,9 - 72,3)	74,8 (68,3 - 81,2)
Cinsiyet				
Erkek	13,7 (11,3 - 16,2)	96,2 (94,1 - 98,3)	65,3 (56,7 - 73,8)	82,7 (76,8 - 88,7)
Kadın	8,8 (5,5 - 12,1)	84,3 (73,5 - 95,1)	64,5 (50,3 - 78,7)	53,5 (39,3 - 67,7)
Yaş (yıl)				
15-24	16,0 (9,5 - 22,5)	93,3 (86,0 - 100,0)	53,6 (36,5 - 70,8)	86,2 (73,6 - 98,7)
25-44	12,8 (10,3 - 15,3)	96,3 (93,6 - 98,9)	67,8 (60,7 - 74,9)	73,1 (65,2 - 81,1)
45-64	8,6 (5,2 - 12,0)	94,4 (89,2 - 99,5)	66,9 (53,5 - 80,4)	74,3 (65,0 - 83,6)
65+	*	*	*	*
Yerleşim yeri				
Kentsel	12,0 (9,8 - 14,3)	96,4 (93,9 - 98,9)	65,0 (57,0 - 73,0)	86,3 (79,9 - 92,7)
Kırsal	15,2 (10,5 - 19,9)	90,6 (84,7 - 96,5)	65,9 (51,0 - 80,8)	60,0 (49,4 - 70,6)
Öğrenim durumu §				
Öğrenimi yok	6,3 (0,0 - 13,9)	82,0 (67,5 - 96,5)	*	41,1 (25,0 - 57,2)
İlkokul	13,0 (9,0 - 17,0)	93,7 (89,8 - 97,6)	65,0 (54,3 - 75,7)	72,1 (62,7 - 81,4)
Ortaokul	14,5 (8,4 - 20,7)	95,9 (91,6 - 100,0)	63,7 (46,8 - 80,6)	93,9 (85,8 - 100,0)
Lise	11,3 (7,6 - 15,0)	100,0	67,7 (55,5 - 79,9)	88,6 (80,4 - 96,8)
Üniversite ve üstü	12,4 (8,8 - 16,0)	*	71,3 (58,8 - 83,7)	*

¹ Son 30 gün içinde. Ev dışında, kapalı işyerlerinde ve açık işyerlerinin kapalı yerlerinde çalışanlarda.

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

* Gözlem sayısı 25 den daha az

3.3.2. Evlerde ve özel mülklerde sigara dumanından pasif etkilenim

Türkiye'de yaşayan yaklaşık 30,5 milyon (%59,7) kişi sigara kullanılan evlerde yaşamaktadır (Tablo 3.27). 15-24 yaş grubunun yaklaşık üçte ikisi sigara kullanılan evlerde yaşarken, 65 yaş ve üzerinde bu yüzde %46,5'dir. Yaklaşık 20 milyon (19,5 milyon - %55,5) sigara kullanmayan kişi sigara kullanılan evlerde yaşamaktadır. Türkiye'de 20 milyondan daha fazla erişkinin (%41,1) yaşadığı evde en az bir kişi her gün sigara kullanmaktadır. Her gün sigaradan etkilenme 15-24 yaş grubu arasında (%51,6) 65 ve daha yaşlı

kişilere (%22,5) göre daha yüksektir. Üniversite ve üstünde öğretim kurumlarına devam edenler arasında evde sigara dumanına maruz kalma en yüksektir (%32,7). Sigara kullanmayan 10 milyon kişi en az bir kişinin sigara kullandığı evlerde yaşamaktadırlar.

Tablo 3.27. 15 yaş ve üzerinde yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine göre evde sigara dumanına maruz kalma durumunun yüzde ve sayı dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Sigara kullanım serbest olduğu evler ¹	En az bir kişinin her gün sigara içtiği evler	En az ayda bir defa sigara içilen evler
	Yüzde (% 95 GA)		
Toplam	59,7 (57,7 - 61,6)	41,1(39,3 - 42,8)	56,3 (54,4 - 58,2)
Cinsiyet			
Erkek	58,7 (56,3 - 61,2)	41,5 (39,3 - 43,7)	56,1 (53,8 - 58,5)
Kadın	60,5 (58,4 - 62,7)	40,6 (38,6 - 42,7)	56,5 (54,3 - 58,7)
Yaş (yıl)			
15-24	65,8 (62,1 - 69,4)	51,6 (47,8 - 55,4)	66,9 (63,3 - 70,4)
25-44	60,6 (58,4 - 62,9)	42,3 (40,2 - 44,5)	57,6 (55,3 - 59,9)
45-64	57,3 (54,6 - 60,1)	36,2 (33,8 - 38,7)	51,6 (48,9 - 54,3)
65+	46,5 (42,2 - 50,8)	22,5 (19,0 - 26,0)	37,3 (33,6 - 41,0)
Yerleşim yeri			
Kentsel	61,3 (58,9 - 63,7)	41,1 (39,0 - 43,2)	55,0 (52,7 - 57,4)
Kırsal	55,8 (52,6 - 59,1)	40,9 (37,9 - 43,9)	59,2 (56,1 - 62,3)
Öğrenim durumu §			
Öğrenimi yok	58,0 (54,2 - 61,8)	39,7 (36,2 - 43,2)	56,4 (52,8 - 60,0)
İlkokul	59,4 (56,9 - 61,9)	41,3 (38,9 - 43,6)	55,5 (53,0 - 58,0)
Ortaokul	61,3 (57,4 - 65,2)	43,6 (39,8 - 47,4)	61,3 (57,4 - 65,1)
Lise	62,5 (59,1 - 65,9)	43,8 (40,4 - 47,2)	57,7 (54,5 - 60,9)
Üniversite ve üstü	55,1 (50,7 - 59,5)	32,7 (28,8 - 36,5)	47,6 (43,3 - 52,0)
Halen tütün kullanma			
Sigara kullanmayanlar ²	55,5 (53,3 - 57,6)	29,2 (27,5 - 31,0)	47,5 (45,3 - 49,7)
	Sayı (Bin)		
Toplam	30.500	20.748	28.452
Cinsiyet			
Erkek	14.732	10.290	13.920
Kadın	15.768	10.458	14.533
Yaş (yıl)			
15-24	7.575	5.874	7.613
25-44	13.246	9.147	12.450
45-64	7.500	4.693	6.680
65+	2.179	1.033	1.709
Yerleşim yeri			
Kentsel	21.849	14.476	19.364
Kırsal	8.651	6.272	9.088
Öğrenim durumu §			
Öğrenimi yok	5.052	3.399	4.832
İlkokul	11.861	8.153	10.968
Ortaokul	5.226	3.669	5.154
Lise	5.789	4.025	5.299
Üniversite ve üstü	2.516	1.478	2.157
Halen tütün kullanma			
Sigara kullanmayanlar ²	19.497	10.129	16.449

¹ Tütün kullanımının serbest ya da bazı özel koşullarda serbest olduğu durumlar

² Sigarayı bırakanlar ve hiç kullanmayanlar arasında

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

3.4. Tütün satın alma için yapılan harcama

Mamul sigara kullananlar arasında en son sigara paketi satın alınan yer dükkanlar (%92,5) olup, arkasından büfe (%5,8) gelmektedir (Tablo 3.28). En son mamul sigara alınan yerler arasında cinsiyet, yaş, yerleşim yeri ya da öğrenim durumuna göre fark bulunmamaktadır. Halen mamul sigara kullanan kişiler bir önceki ay içinde sigara satın almak için ortalama olarak 86,7 TL para harcamışlardır ve son defa sigara satın alındığında ortalama olarak 31,3 sigara alınmıştır. (Tablo 3.29 ve Şekil 3,9). Erkekler (94,1 TL) kadınlara (58,5 TL) göre sigara satın almak daha fazla para harcamışlardır. Son sigara paketi satın alma sırasında harcanan para açısından cinsiyet, yaş, yerleşim yeri ve öğrenim durumuna göre fark bulunmamaktadır.

Tablo 3.28. 15 yaş ve üzerinde halen mamul sigara kullanan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine göre en son sigara aldıkları yerlerin yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	En son mamul sigara alınan yer				Toplam
	Dükkan	Büfe	İsportacı	Diğer	
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	92,5 (91,0 - 93,9)	5,8 (4,4 - 7,2)	0,5 (0,2 - 0,9)	1,2 (0,6 - 1,8)	100,0
Cinsiyet					
Erkek	92,7 (91,0 - 94,4)	5,5 (4,0 - 7,0)	0,6 (0,2 - 1,1)	1,2 (0,5 - 1,8)	100,0
Kadın	91,6 (88,8 - 94,3)	6,9 (4,3 - 9,6)	0,2 (0,0 - 0,5)	1,3 (0,3 - 2,3)	100,0
Yaş (yıl)					
15-24	90,5 (86,1 - 94,9)	8,5 (4,3 - 12,6)	0,0	1,1 (0,0 - 2,8)	100,0
25-44	92,3 (90,6 - 94,0)	5,7 (4,2 - 7,2)	0,7 (0,2 - 1,3)	1,3 (0,5 - 2,1)	100,0
45-64	94,1 (92,1 - 96,1)	4,4 (2,6 - 6,2)	0,5 (0,0 - 1,2)	0,9 (0,3 - 1,6)	100,0
65+	95,0 (90,5 - 99,5)	3,4 (0,0 - 7,1)	0,4 (0,0 - 1,2)	1,2 (0,0 - 3,6)	100,0
Yerleşim yeri					
Kentsel	91,5 (89,6 - 93,4)	6,7 (4,9 - 8,5)	0,5 (0,1 - 1,0)	1,3 (0,6 - 2,0)	100,0
Kırsal	95,3 (93,6 - 97,1)	3,2 (1,6 - 4,9)	0,5 (0,1 - 0,9)	0,9 (0,2 - 1,6)	100,0
Öğrenim durumu §					
Öğrenimi yok	94,3 (90,0 - 98,5)	4,4 (0,2 - 8,5)	0,3 (0,0 - 0,8)	1,0 (0,0 - 2,2)	100,0
İlkokul	94,3 (92,6 - 96,0)	3,6 (2,2 - 4,9)	0,9 (0,2 - 1,7)	1,2 (0,5 - 1,9)	100,0
Ortaokul	91,1 (87,3 - 94,9)	7,2 (3,9 - 10,6)	0,6 (0,0 - 1,4)	1,0 (0,0 - 2,9)	100,0
Lise	91,5 (88,4 - 94,6)	7,2 (4,3 - 10,1)	0,0	1,3 (0,0 - 2,7)	100,0
Üniversite ve üstü	87,8 (83,3 - 92,3)	11,0 (6,6 - 15,4)	0,0	1,3 (0,0 - 2,7)	100,0

* Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

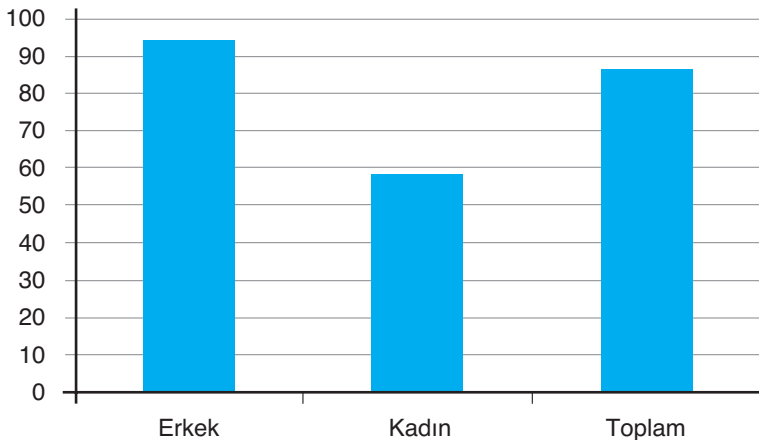
Tablo 3.29. 15 yaş ve üzerinde halen mamul sigara kullanan yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine göre en son sigara aldıklarında harcadıkları ortalama para miktarı ve satın alınan sigara sayısının yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Son ay içinde sigara için harcanan para (Lira) ¹	Son defa satın alınan sigara sayısı
	Ortalama (% 95 GA)	
Toplam	86,7 (83,5 - 89,9)	31,3 (27,7 - 34,8)
Cinsiyet		
Erkek	94,1 (90,4 - 97,8)	31,5 (27,2 - 35,9)
Kadın	58,5 (53,7 - 63,3)	30,4 (25,1 - 35,7)
Yaş (yıl)		
15-24	83,5 (76,1 - 90,9)	28,6 (18,4 - 38,8)
25-44	86,5 (82,2 - 90,9)	31,0 (26,2 - 35,8)
45-64	91,0 (85,6 - 96,3)	33,5 (28,6 - 38,4)
65+	72,5 (59,9 - 85,1)	35,8 (25,6 - 46,0)
Yerleşim yeri		
Kentsel	85,9 (82,0 - 89,9)	31,1 (26,5 - 35,6)
Kırsal	88,9 (84,1 - 93,7)	31,8 (27,6 - 36,1)
Öğrenim durumu §		
Öğrenimi yok	81,8 (69,7 - 94,0)	26,9 (22,9 - 30,9)
İlkokul	86,3 (81,7 - 91,0)	29,7 (26,7 - 32,7)
Ortaokul	82,6 (76,2 - 89,0)	30,9 (19,7 - 42,2)
Lise	90,7 (84,0 - 97,3)	34,6 (25,8 - 43,5)
Üniversite ve üstü	88,5 (80,2 - 96,8)	33,4 (23,4 - 43,3)

¹ Halen her gün mamul sigara kullananlar arasında

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Şekil 3.9. Aylık sigaraya harcanan para (TL)
Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

3.5. Medya ve reklamlar

Türkiye’de 15 yaş ve üzerindeki erişkinler arasında son 30 gün içinde sigaraya karşı mesaj fark etme %88,8 olup; en fazla televizyonda (%85,5), daha sonra gazete ve dergilerde (%46,3), ilan panolarında (%36,0) ve radyoda (%23,0)dır. (Tablo 3.30). Erkekler kadınlara göre gazete ve dergilerde ya da ilan panolarında daha fazla sigara karşıtı mesajları fark etmektedirler. Her yerde sigara karşıtı mesajı fark etme 65 yaş ve üzerinde daha genç yaşlara göre daha az olup, öğrenimi olmayanlar arasında öğrenimi olanlara göre daha düşüktür. Kentsel bölgede yaşayanlar kırsal bölgede yaşayanlara göre gazete ve dergilerde, radyoda ve ilan panolarında sigara karşıtı mesajları daha fazla fark etmektedirler.

Tablo 3.30. 15 yaş ve üzerinde halen mamul sigara kullanan yetişkinlerin bazı demografik özellikleri ve tütün kullanma durumlarına göre son 30 gün içinde farklı yerlerde sigara karşıtı mesajları fark etme durumlarının yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Son 30 gün içinde sigara karşıtı bilgiyi fark etme					
	Her hangi bir yerde	Gazete ve Dergi	Televizyon	Radyo	İlan Panosu	Diğer
	Yüzde (% 95 GA)					
Toplam	88,8 (87,6 - 90,0)	46,3 (44,2 - 48,5)	85,5 (84,1 - 86,8)	23,0 (21,2 - 24,8)	36,0 (33,7 - 38,3)	4,5 (3,7 - 5,3)
Cinsiyet						
Erkek	89,9 (88,5 - 91,3)	53,7 (51,2 - 56,2)	85,5 (83,9 - 87,2)	23,7 (21,4 - 25,9)	40,7 (37,8 - 43,6)	5,3 (4,2 - 6,3)
Kadın	87,8 (86,4 - 89,3)	39,2 (36,7 - 41,6)	85,4 (83,8 - 87,0)	22,3 (20,3 - 24,4)	31,4 (29,1 - 33,7)	3,8 (3,0 - 4,7)
Yaş (yıl)						
15-24	91,3 (89,4 - 93,3)	51,5 (47,8 - 55,3)	85,8 (83,0 - 88,6)	24,4 (21,2 - 27,6)	42,9 (38,9 - 46,8)	6,2 (4,3 - 8,0)
25-44	90,5 (89,1 - 91,9)	48,5 (45,9 - 51,2)	87,4 (85,8 - 89,0)	24,4 (22,3 - 26,5)	39,0 (36,1 - 41,8)	5,1 (4,1 - 6,0)
45-64	88,8 (87,1 - 90,5)	44,6 (41,9 - 47,2)	86,1 (84,3 - 87,9)	22,4 (19,8 - 25,1)	31,3 (28,6 - 34,1)	3,4 (2,5 - 4,3)
65+	75,0 (71,4 - 78,6)	28,1 (24,5 - 31,7)	74,0 (70,4 - 77,6)	14,6 (11,7 - 17,4)	17,9 (14,6 - 21,2)	1,2 (0,2 - 2,1)
Yerleşim yeri						
Kentsel	89,9 (88,3 - 91,5)	51,0 (48,1 - 53,8)	86,1 (84,2 - 87,9)	25,5 (23,0 - 28,0)	40,2 (37,2 - 43,3)	5,4 (4,3 - 6,5)
Kırsal	86,4 (84,8 - 88,0)	35,7 (33,2 - 38,2)	84,1 (82,5 - 85,7)	17,2 (15,2 - 19,3)	26,1 (23,2 - 29,0)	2,5 (1,8 - 3,2)
Öğrenim durumu §						
Öğrenimi yok	76,3 (73,2 - 79,5)	16,8 (14,3 - 19,2)	74,9 (71,7 - 78,1)	12,8 (10,4 - 15,1)	11,3 (9,0 - 13,7)	1,5 (0,7 - 2,3)
İlkokul	90,9 (89,5 - 92,3)	46,2 (43,6 - 48,8)	88,2 (86,7 - 89,7)	23,0 (20,7 - 25,3)	36,1 (33,4 - 38,9)	2,8 (2,1 - 3,6)
Ortaokul	92,3 (90,2 - 94,4)	55,0 (51,0 - 58,9)	88,1 (85,6 - 90,6)	23,6 (20,3 - 26,9)	41,0 (37,0 - 45,1)	5,9 (4,1 - 7,6)
Lise	92,8 (90,9 - 94,7)	59,7 (56,3 - 63,1)	87,4 (84,7 - 90,0)	29,3 (25,9 - 32,7)	48,9 (45,0 - 52,7)	8,4 (6,2 - 10,6)
Üniversite ve üstü	89,3 (86,5 - 92,0)	61,0 (56,3 - 65,6)	85,0 (81,8 - 88,2)	29,0 (24,7 - 33,3)	47,1 (42,2 - 51,9)	7,5 (5,1 - 9,9)
Halen tütün kullanma						
Halen sigara kullananlar ¹	91,6 (90,1 - 93,1)	53,7 (50,7 - 56,6)	87,8 (85,9 - 89,7)	24,9 (22,2 - 27,5)	43,9 (40,6 - 47,3)	6,0 (4,6 - 7,4)
Sigara kullanmayanlar ²	87,6 (86,2 - 89,0)	43,0 (40,8 - 45,3)	84,4 (82,9 - 86,0)	22,1 (20,2 - 24,1)	32,4 (30,1 - 34,6)	3,9 (3,1 - 4,7)

¹ Her gün ya da daha seyrek sigara kullananlar arasında

² Sigarayı bırakanlar ve hiç kullanmayanlar arasında

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Halen mamul sigara kullananların %95,1'i son 30 gün içinde sigara paketleri üzerindeki sağlık uyarı mesajlarını fark etmiştir ve yaklaşık yarısı (%46,5) bu mesajdan dolayı sigarayı bırakmayı düşünmüştür (Tablo 3.31). Burada cinsiyet açısından fark olmayıp, öğrenimi olmayanlar arasında (%83,4) sağlık uyarı mesajlarını fark etme en düşük orandadır. Üniversite ve daha üstünde öğrenimi olan sigara kullanıcıları bu uyarı mesajlarından dolayı sigara kullanmayı bırakmayı daha az düşünmektedirler (%36,3).

Tablo 3.31. 15 yaş ve üzerinde halen mamul sigara kullananların bazı demografik özelliklerine, son 30 gün içinde sigara paketlerindeki sağlık uyarı mesajlarını fark etmeleri ve sigara bırakmayı düşünmelerine göre yüzde dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Halen mamul sigara kullancılarda ¹	
	Sigara paketlerinde sağlık uyarıları mesajını fark etme ²	Uyarı mesajı nedeniyle bırakmayı düşünme ²
	Yüzde (% 95 GA)	
Toplam	95,1 (93,8 - 96,3)	46,5 (43,7 - 49,3)
Cinsiyet		
Erkek	95,3 (93,9 - 96,7)	46,5 (43,2 - 49,7)
Kadın	94,3 (91,7 - 96,9)	46,7 (42,1 - 51,3)
Yaş (yıl)		
15-24	94,4 (91,3 - 97,5)	42,3 (35,4 - 49,2)
25-44	95,3 (93,6 - 97,0)	47,7 (44,1 - 51,4)
45-64	95,6 (93,8 - 97,5)	47,2 (42,5 - 52,0)
65+	89,9 (83,1 - 96,7)	44,4 (32,7 - 56,0)
Yerleşim yeri		
Kentsel	95,0 (93,4 - 96,7)	44,8 (41,4 - 48,3)
Kırsal	95,1 (93,6 - 96,6)	51,6 (47,8 - 55,5)
Öğrenim durumu [§]		
Öğrenimi yok	83,4 (76,9 - 90,0)	40,9 (32,5 - 49,3)
İlkokul	95,9 (94,2 - 97,5)	52,3 (48,3 - 56,3)
Ortaokul	96,9 (95,1 - 98,8)	45,1 (39,1 - 51,0)
Lise	96,1 (93,8 - 98,5)	43,0 (38,1 - 48,0)
Üniversite ve üstü	94,5 (90,2 - 98,7)	36,3 (29,4 - 43,2)

¹ Her gün ya da hergünden daha seyrek sigara kullananlar arasında

² Son 30 gün içinde

[§] Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Türkiye'de yetişkinlerin %13,3'ü, 1996 yılında yasa ile yasaklandığı halde son 30 gün içinde tütünün pazarlamasını (reklam, sponsorluk ya da tanıtım) fark ettiklerini belirtmektedirler (Tablo 3.32, Şekil 3.10 ve 3.11). Erkeklerde (%17,1) sigara tanıtımına ilişkin pazarlamayı fark etme kadınlara göre; ayrıca en fazla fark etme 15-24 yaş grubunda (%20,5), kentsel bölgede yaşama (%14,5), üniversite ve üstü öğrenimi olanlarda (%22,3) ve halen sigara kullananlarda (%16,8) daha fazladır. Tütün pazarlamasında reklamlar (%7,1), tanıtım (%5,3) ve spor sponsorluğu (%3,3) ile karşılaştırıldığında en fazla fark edilen yöntemdir. Reklamlar, tüm medya ve yerlere göre en fazla televizyonda (% 3,4) ve dükkanlarda (%2,7) yer almaktadır.

En fazla fark edilen sigara tanıtımı logo ya da marka adının kıyafetlerde yer alması (%2,8) ve ücretsiz tütün ürünü almadır (%2,5). Halen tütün kullananlar (%4,1) tütün kullanmayanlara (%1,8) göre daha fazla ücretsiz tütün ürünü almışlardır; marka ya da logo bulunan ürünlere sahip olma arasında gruplar arasında fark yoktur. 15-24 yaş grubunda (%5,3) logo ya da marka adı bulunan kıyafete sahip olma 25 yaşın üzerine (%2,1) göre daha fazladır.

Tablo 3.32. 15 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine göre son 30 gün içinde farklı yerlerde sigara pazarlamasını fark etme yüzdeleri - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Reklam, Sponsorluk ve tanıtım fark etme	Toplam		Yaş (yıl)		Yerleşim Yeri		Öğrenim durumu \$				Mevcut sigara içimi		
	Erkek	Kadın	15 - 24	25. +	Kentsel	Kırsal	Öğr. Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ünv. ve Üzeri	Halen sig. içen ¹	Sigara içmeyen ²
Reklam fark etme	7.1 (6.2 - 8.1)	8.2 (6.8 - 9.5)	10.2 (7.7 - 12.7)	6.2 (5.5 - 7.0)	7.9 (6.7 - 9.2)	5.3 (4.3 - 6.3)	4.2 (2.9 - 5.5)	5.4 (4.4 - 6.4)	10.0 (7.3 - 12.7)	9.0 (7.0 - 11.0)	11.2 (9.3 - 14.0)	7.9 (6.5 - 9.4)	6.8 (5.7 - 7.8)
Dükkanlarda	2.7 (2.0 - 3.4)	3.6 (2.5 - 4.8)	4.3 (2.3 - 6.4)	2.2 (1.8 - 2.7)	3.3 (2.3 - 4.3)	1.4 (1.0 - 1.8)	0.7 (0.3 - 1.2)	2.1 (1.4 - 2.8)	3.8 (1.7 - 6.0)	3.9 (2.5 - 5.3)	4.6 (2.7 - 6.4)	3.5 (2.5 - 4.6)	2.3 (1.6 - 3.1)
Televizyonda	3.4 (2.9 - 4.0)	3.1 (2.5 - 3.7)	3.8 (2.5 - 5.1)	3.3 (2.8 - 3.9)	3.4 (2.7 - 4.0)	3.6 (2.8 - 4.4)	3.3 (2.2 - 4.4)	3.1 (2.3 - 3.8)	3.3 (2.1 - 4.5)	3.7 (2.2 - 5.2)	5.0 (3.2 - 6.8)	3.2 (2.5 - 4.0)	3.5 (2.9 - 4.2)
Radyo da	0.2 (0.1 - 0.3)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.1 (0.0 - 0.3)	0.2 (0.1 - 0.4)	0.2 (0.0 - 0.3)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.3 (0.0 - 0.6)	0.3 (0.1 - 0.4)	0.2 (0.0 - 0.5)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.3 (0.0 - 0.5)	0.2 (0.1 - 0.3)
İlan panolarında	0.3 (0.1 - 0.5)	0.4 (0.1 - 0.7)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.3 (0.0 - 0.7)	0.1 (0.0 - 0.3)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.1 (0.0 - 0.3)	0.2 (0.0 - 0.5)	1.1 (0.0 - 2.5)	0.3 (0.0 - 0.7)	0.3 (0.1 - 0.4)
Afişlerde	0.3 (0.1 - 0.4)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.4 (0.0 - 0.8)	0.2 (0.1 - 0.3)	0.3 (0.1 - 0.4)	0.3 (0.0 - 0.5)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.6 (0.1 - 1.1)	0.5 (0.0 - 1.0)	0.4 (0.1 - 0.6)	0.2 (0.1 - 0.4)
Gazete ve dergilerde	0.6 (0.4 - 0.8)	0.7 (0.4 - 0.9)	0.8 (0.3 - 1.3)	0.5 (0.4 - 0.7)	0.6 (0.4 - 0.9)	0.5 (0.2 - 0.8)	0.2 (0.0 - 0.5)	0.4 (0.2 - 0.7)	0.5 (0.1 - 0.8)	0.8 (0.2 - 1.3)	1.9 (0.9 - 3.0)	0.5 (0.2 - 0.8)	0.6 (0.4 - 0.9)
Sinemada	0.7 (0.5 - 1.0)	1.0 (0.6 - 1.4)	1.6 (0.7 - 2.5)	0.5 (0.3 - 0.7)	0.8 (0.5 - 1.2)	0.5 (0.2 - 0.8)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.9 (0.3 - 1.5)	1.8 (0.9 - 2.7)	1.9 (0.9 - 3.0)	1.0 (0.5 - 1.5)	0.6 (0.3 - 0.9)
İnternette	0.8 (0.5 - 1.1)	1.3 (0.8 - 1.7)	1.8 (0.9 - 2.7)	0.5 (0.3 - 0.8)	1.0 (0.6 - 1.4)	0.4 (0.1 - 0.6)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.2 (0.0 - 0.4)	1.5 (0.7 - 2.4)	1.4 (0.5 - 2.4)	2.2 (1.0 - 3.4)	1.0 (0.5 - 1.5)	0.7 (0.4 - 1.0)
Toplu taşıma araçlarında ve otobüs duraklarında	0.5 (0.3 - 0.7)	0.5 (0.2 - 0.8)	0.6 (0.1 - 1.1)	0.5 (0.3 - 0.7)	0.7 (0.4 - 1.0)	0.1 (0.0 - 0.3)	0.2 (0.0 - 0.5)	0.5 (0.2 - 0.7)	0.9 (0.2 - 1.5)	0.6 (0.1 - 1.0)	0.8 (0.1 - 1.5)	0.7 (0.3 - 1.1)	0.5 (0.3 - 0.7)
Başka bir şekilde	0.5 (0.3 - 0.7)	0.7 (0.3 - 1.0)	0.9 (0.3 - 1.5)	0.4 (0.2 - 0.5)	0.6 (0.3 - 0.9)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.2 (0.0 - 0.6)	0.2 (0.0 - 0.3)	1.5 (0.6 - 2.4)	0.5 (0.0 - 1.0)	0.4 (0.0 - 0.8)	0.6 (0.3 - 1.0)	0.4 (0.2 - 0.6)
Spor sponsorluğunu fark etme	3.3 (2.7 - 3.9)	5.3 (4.2 - 6.3)	6.6 (4.8 - 8.5)	2.3 (1.8 - 2.7)	3.9 (3.1 - 4.7)	1.9 (1.1 - 2.6)	0.6 (0.1 - 1.1)	1.5 (1.0 - 2.0)	4.6 (2.9 - 6.4)	6.7 (5.1 - 8.3)	6.5 (4.5 - 8.5)	4.7 (3.6 - 5.7)	2.7 (2.0 - 3.3)
Sigara tanıtımını fark etme	5.3 (4.6 - 6.1)	7.8 (6.6 - 9.0)	8.7 (6.9 - 10.5)	4.4 (3.6 - 5.1)	5.5 (4.6 - 6.5)	4.9 (3.9 - 5.8)	2.2 (1.3 - 3.0)	4.5 (3.7 - 5.4)	6.8 (5.0 - 8.5)	6.5 (4.8 - 8.3)	9.9 (6.9 - 12.9)	7.8 (6.4 - 9.2)	4.2 (3.5 - 5.0)
Ücretsiz sigara paketi	2.5 (2.0 - 3.0)	3.5 (2.8 - 4.3)	3.1 (2.0 - 4.2)	2.4 (1.8 - 2.9)	2.6 (1.9 - 3.2)	2.5 (1.8 - 3.2)	1.2 (0.6 - 1.9)	2.5 (1.9 - 3.2)	2.7 (1.6 - 3.8)	2.6 (1.5 - 3.7)	4.6 (2.8 - 6.4)	4.1 (3.1 - 5.1)	1.8 (1.3 - 2.3)
Hediye paketi	0.3 (0.2 - 0.5)	0.5 (0.2 - 0.8)	0.6 (0.1 - 1.2)	0.2 (0.1 - 0.4)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.3 (0.0 - 0.5)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.3 (0.1 - 0.5)	0.3 (0.0 - 0.7)	0.2 (0.0 - 0.6)	0.9 (0.1 - 1.6)	0.7 (0.3 - 1.1)	0.2 (0.0 - 0.3)
Marka ya da logo bulunan kıyafet/teşya	2.8 (2.3 - 3.4)	4.4 (3.4 - 5.4)	5.3 (3.8 - 6.9)	2.1 (1.6 - 2.6)	3.0 (2.3 - 3.7)	2.4 (1.7 - 3.1)	1.0 (0.3 - 1.7)	2.1 (1.5 - 2.7)	3.9 (2.6 - 5.3)	3.8 (2.5 - 5.1)	5.4 (3.2 - 7.7)	3.8 (2.8 - 4.8)	2.4 (1.7 - 3.0)
Diğer	0.1 (0.0 - 0.2)	0.2 (0.0 - 0.3)	0.3 (0.0 - 0.6)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.2 (0.0 - 0.3)	0.1 (0.0 - 0.1)	0.2 (0.0 - 0.5)	0.1 (0.0 - 0.2)	0.1 (0.0 - 0.4)	0.2 (0.0 - 0.4)	0.2 (0.0 - 0.5)	0.3 (0.0 - 0.5)	0.1 (0.0 - 0.2)
Reklam, sponsorluk ya da tanıtım fark etme	13.3 (12.0 - 14.6)	17.1 (15.3 - 19.0)	20.5 (17.3 - 23.7)	11.2 (10.1 - 12.3)	14.5 (12.7 - 16.2)	10.7 (9.3 - 12.1)	6.6 (4.9 - 8.2)	10.1 (8.8 - 11.4)	17.6 (14.2 - 20.9)	18.3 (15.5 - 21.1)	22.3 (18.6 - 26.1)	16.8 (14.8 - 18.9)	11.7 (10.4 - 13.1)

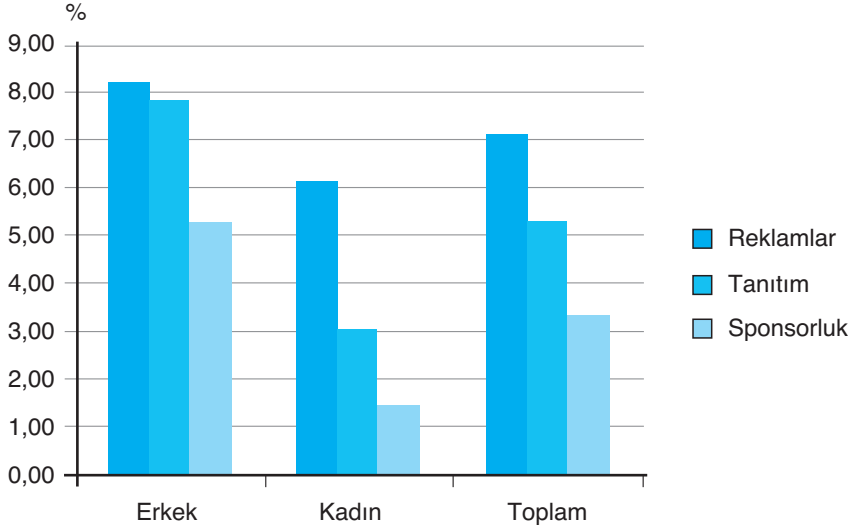
¹ Her gün ya da hergünden daha seyrek sigara kullananlar arasında

² Eski kullanıcılar ve hiç tütün kullanmayanlar arasında

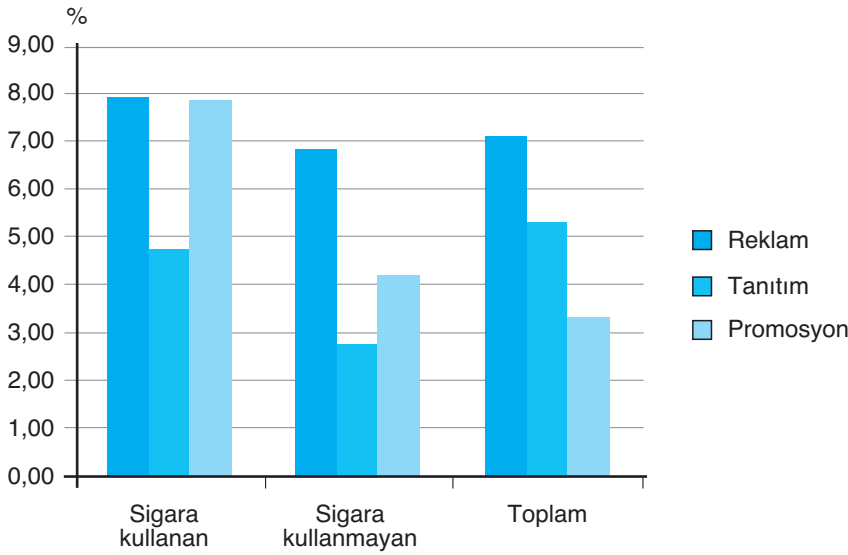
³ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu;

Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

Şekil 3.10. Son 30 gün içinde yetişkinlerin cinsiyetlere göre sigara pazarlamasını fark etme durumları (yüzde dağılımı), Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

Şekil 3.11. Son 30 gün içinde yetişkinlerin sigara kullanma durumlarına göre sigara pazarlamasını fark etme durumları (yüzde dağılımı), Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008

3.6. Bilgi, tutum ve algılar

Yetişkinlerin %90'ından fazlası tütün kullanımının ciddi hastalıklara (%97,2) neden olduğuna inanmaktadır; bunun içinde %98,0'ı akciğer kanserine, %95,5'i kalp hastalıklarına ve %83,7 felce neden olduğuna inanmaktadır (Tablo 3.33). Yetişkinlerin %95,5'i başkalarının sigara dumanının solunmasının ciddi hastalıklara neden olduğuna inanmaktadır. Hiçbir öğrenimi olmayanlar öğrenimi olan kişilere göre daha az oranda sigaranın ciddi hastalıklara, felce, kalp krizine ve akciğer kanserine neden olduğunu düşünmektedirler. Yine, hiçbir öğrenim kurumuna devam etmeyenler öğrenimi olanlara göre başkalarının sigara dumanının solunmasının ciddi hastalıklara neden olacağını daha az oranda düşünmektedirler. Tütün kullananlar ve kullanmayanlar arasında sigaranın etkileri hakkındaki bilgileri bakımından bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 3.33. 15 yaş ve üzerinde yetişkinlerin bazı demografik özelliklerine ve tütün kullanma durumlarına göre tütün kullanımının ciddi hastalıklara, felce, kalp krizine ve akciğer kanserine neden olduğuna inanma durumlarının yüzde ve sayı dağılımı - Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA), 2008.

Özellik	Yetişkinler arasında inanma		Sigara kullanmanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inananlar arasında		
	Başkalarının sigara dumanını solumak ciddi hastalığa neden olur	Tütün kullanımı ciddi hastalıklara neden olur	Tütün kullanımı felce neden olur	Tütün kullanımı kalp krizine neden olur	Tütün kullanımı kalp krizine neden olur
	Yüzde (% 95 GA)				
Toplam	95,5 (94,9 - 96,1)	97,2 (96,7 - 97,7)	83,7 (82,2 - 85,1)	95,5 (94,8 - 96,1)	98,0 (97,6 - 98,4)
Cinsiyet					
Erkek	95,9 (95,1 - 96,7)	97,8 (97,2 - 98,3)	85,2 (83,6 - 86,9)	96,1 (95,4 - 96,9)	98,6 (98,1 - 99,0)
Kadın	95,1 (94,3 - 95,9)	96,7 (95,9 - 97,5)	82,2 (80,4 - 84,0)	94,8 (93,9 - 95,7)	97,5 (97,0 - 98,1)
Yaş (yıl)					
15-24	95,9 (94,7 - 97,1)	97,8 (96,9 - 98,7)	83,6 (80,9 - 86,3)	96,0 (94,8 - 97,3)	98,8 (98,1 - 99,5)
25-44	95,8 (95,0 - 96,7)	97,9 (97,2 - 98,5)	84,0 (82,1 - 85,9)	96,0 (95,1 - 96,8)	98,8 (98,3 - 99,2)
45-64	96,3 (95,6 - 97,1)	97,2 (96,4 - 98,0)	85,7 (83,7 - 87,7)	96,1 (95,3 - 97,0)	97,9 (97,2 - 98,5)
65+	90,5 (88,1 - 92,9)	92,8 (90,8 - 94,9)	76,6 (72,9 - 80,2)	89,7 (86,8 - 92,5)	93,1 (91,1 - 95,1)
Yerleşim yeri					
Kentsel	96,3 (95,6 - 97,1)	97,7 (97,1 - 98,4)	84,7 (82,8 - 86,6)	96,5 (95,8 - 97,3)	98,9 (98,5 - 99,3)
Kırsal	93,6 (92,6 - 94,6)	96,0 (95,1 - 96,9)	81,3 (79,5 - 83,2)	93,0 (91,9 - 94,1)	96,1 (95,2 - 96,9)
Öğrenim durumu §					
Öğrenimi yok	89,8 (88,0 - 91,6)	91,8 (89,9 - 93,8)	75,7 (72,7 - 78,8)	88,0 (85,7 - 90,3)	92,4 (90,7 - 94,1)
İlkokul	96,1 (95,3 - 96,9)	98,1 (97,5 - 98,6)	84,5 (82,7 - 86,3)	96,3 (95,6 - 97,1)	98,7 (98,3 - 99,1)
Ortaokul	97,0 (95,8 - 98,2)	98,3 (97,4 - 99,3)	85,6 (82,7 - 88,5)	97,0 (95,9 - 98,1)	99,7 (99,3 - 100,0)
Lise	97,6 (96,5 - 98,6)	99,0 (98,5 - 99,5)	85,6 (83,1 - 88,1)	97,7 (96,7 - 98,8)	99,7 (99,4 - 100,0)
Üniversite ve üstü	96,8 (95,3 - 98,3)	97,9 (96,6 - 99,2)	87,7 (84,6 - 90,9)	98,0 (96,6 - 99,4)	99,4 (98,5 - 100,0)
Halen tütün kul. durumu					
Halen tütün kullananlar ¹	95,4 (94,4 - 96,4)	97,4 (96,7 - 98,2)	84,2 (82,2 - 86,3)	96,0 (95,1 - 97,0)	98,8 (98,3 - 99,3)
Tütün kullanmayanlar ²	95,6 (94,9 - 96,3)	97,2 (96,5 - 97,8)	83,4 (81,9 - 85,0)	95,2 (94,5 - 95,9)	97,7 (97,2 - 98,2)

Tablo 3.33.devamı...

Özellik	Yetişkinler arasında inanma		Sigara kullanmanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inananlar arasında		
	Başkalarının sigara dumanını solumak ciddi hastalıklara neden olur	Tütün kullanımı ciddi hastalıklara neden olur	Tütün kullanımı felce neden olur	Tütün kullanımı kalp krizine neden olur	Tütün kullanımı kalp krizine neden olur
	Sayı (Bin)				
Toplam	48.851	49.724	41.970	47.876	49.168
Cinsiyet					
Erkek	24.075	24.532	21.010	23.698	24.293
Kadın	24.776	25.192	20.960	24.177	24.874
Yaş (yıl)					
15-24	11.056	11.271	9.490	10.899	11.214
25-44	20.935	21.375	18.072	20.638	21.240
45-64	12.618	12.727	10.978	12.321	12.540
65+	4.241	4.351	3.431	4.018	4.174
Yerleşim yeri					
Kentsel	34.338	34.827	29.604	33.742	34.563
Kırsal	14.513	14.897	12.367	14.133	14.605
Öğrenim durumu §					
Öğrenimi yok	7.830	8.008	6.325	7.346	7.716
İlkokul	19.202	19.595	16.610	18.942	19.397
Ortaokul	8.286	8.402	7.207	8.166	8.393
Lise	9.037	9.174	7.853	8.965	9.145
Üniversite ve üstü	4.420	4.469	3.926	4.387	4.447
Halen tütün kul. durumu					
Halen tütün kullananlar ¹	15.200	15.521	13.124	14.962	15.391
Tütün kullanmayanlar ²	33.614	34.170	28.819	32.881	33.744

¹ Her gün ya da hergünden daha seyrek sigara kullananlar arasında

² Tütün kullanmayı bırakanlar ve hiç tütün kullanmayanlar arasında

§ Öğrenim durumu: Öğrenimi yok = Öğrenimi yok; İlkokul = İlk beş yıl; Ortaokul = İlköğretim sekiz yıl, ortaokul, mesleki ortaöğretim kurumu; Lise = Lise ve dengi; Üniversite ve üstü= Yüksek okul, fakülte veya yüksek lisans/doktora öğrenimi

4. Tartışma

Tütün kullanımı kanser, kalp ve akciğer hastalıkları başta olmak üzere çeşitli, sağlık sorunları için başlıca bir risk faktörüdür. Türkiye’de her yıl 100 binden fazla kişi tütün kullanımına bağlı nedenlerle hayatını kaybetmektedir (bütün ölümlerin dörtte biri). Bu sayının 2030 yılında 240 bine kadar artacağı hesaplanmaktadır. Öte yandan tütün kullanımının yol açtığı çok önemli bir de ekonomik yük vardır. Türkiye’de sigara içenler her yıl sigara satın almak için 20 milyar TL dolayında para harcamaktadır. Bu miktar, Sağlık Bakanlığı’nın bütçesinin 4 katına eşittir. Tütün ürünleri satış sayılarına göre 1980 ve 1990’lı yıllarda Türkiye’de tütün ürünleri kullanımında %80 dolayında artma olmuştur. Bu artışın en önemli nedeni yabancı sigaraların Türkiye’ye girmiş olmasıdır. Sigara kullanımındaki bu artışın en dikkat çeken sonuçlarından birisi akciğer kanseri sayılarındaki artıştır. Akciğer kanseri tanısı ile hastanelere yatan hasta sayısında 1960 ile 2004 yılları arasındaki 40 yıllık sürede 45 kat artma olmuştur. Aynı süre içinde Türkiye’nin nüfusu 2,5 kat artmıştır^{6,15}.

MPOWER paketinde işaret edildiği gibi tütün kontrolü programlarının başlıca unsurlarından birisi yapılan çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesidir. Türkiye’de tütün ürünlerinin kullanım sıklığı konusunda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların çoğu öğrenciler, işçiler, belirli meslek grupları gibi özel gruplarda yapılan çalışmalardır ve tütün kontrolü konusundaki uygulamaların sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından uygun değildir. Bu nedenle, toplumu temsil eden bir grupta ve standart bir yöntemle yapılan, belirli aralıklarla tekrarlanan çalışmalar tütün kontrolü konusundaki politikaların ve uygulamaların değerlendirilmesi ve ileriye dönük planlamaların yapılması bakımından önemlidir. DSÖ TKÇS’nde, tütün kontrolü konusundaki politikaların sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi için uygun yöntemlerle çalışmalar yapılmasına işaret edilmektedir. KYTA tam anlamı ile bu amaca yönelik olarak planlanmıştır. KYTA’nda standart bir yöntemle belirlenen örnek grupta, konu ile ilgili temel noktalara yönelik sorular kullanılarak, saha çalışmaları konusunda eğitilmiş personel ile veri toplanmakta ve toplanan bilgilerin analizi de standart yöntemlerle yapılmaktadır.

KYTA’nda DSÖ TKÇS’ndeki temel konulara yönelik ölçütlerle ilgili bilgi toplanmaktadır (sigara dumanından pasif etkilenim, sigaranın bırakılması, sigaranın zararları konusunda uyarılar, medya ve reklamlar, vergiler). Aşağıda tartışıldığı gibi, KYTA 2008’de elde edilen bilgiler DSÖ TKÇS’nde yer alan beş temel konudaki çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından temel bilgileri oluşturacaktır^{1,2}.

Madde 20: Araştırma, izleme ve bilginin paylaşımı

Sigara kullanım sıklığı

Türkiye’de halen toplam olarak 16 milyon yetişkin (12 milyon erkek, 4 milyon kadın) sigara içmektedir; erkeklerin yaklaşık yarısı (%47,9) ve her altı kadından birisi (%15,2). Sigara içen erkeklerin hemen hepsi (11 milyon) ve kadınların da çoğunluğu (3 milyon) hergün sigara içmektedir ve sigara içenlerin %96,5’i mamul sigara içmektedir.

Her gün sigara içme 45 yaşına kadar olan genç erkeklerde daha yaygındır, sonraki yıllarda azalmaktadır. Bu yaşlar kronik ve dejeneratif hastalıkların artmaya başladığı yaşlardır. Bu hastalıkların bazıları sigara kullanımı ile ilişkilidir ve 45 yaşın üzerindeki kişilerin bazıları bu sağlık sorunları nedeni ile sigarayı bırakmış olabilirler. Öte yandan sigara içmeye başlama yaşı giderek düşmektedir, daha ötesi, sigara kullanımı kadınlar ve gençler arasında giderek daha popüler hale gelmektedir.

Her gün sigara içenler ortalama olarak 16,9 yaşında sigara kullanmaya başlamışlardır; kadınlar (17,8 yıl) sigara içmeye erkeklerden (16,6 yıl) ortalama bir yıl daha geç olarak başlamaktadır. Hem erkeklerde hem de kadınlarda sigaraya başlama yaşı sigara satın alınması için belirlenmiş olan yasal yaş sınırının altındadır. Sigara satın alabilmek için en küçük yaş 18’dir, ancak erkeklerin yaklaşık üçte ikisi (%62,5) ve kadınların da

yarısı (%48,9) yasal yaştan daha önce sigara içmeye başlamışlardır. Gerçekte büyük marketlerde yasal yaşın altındaki çocuklara sigara satışı yapılmamaktadır, ancak çocuklar küçük marketlerden veya işportacıardan kolaylıkla sigara satın alabilmektedir. Tütün kontrolü konusundaki yasanın kapsamının genişletildiği 2008 yılından itibaren çocuklara sigara satan kişilere para cezasının yanı sıra hapis cezası da öngörülmüştür. Çocukları sigaradan korumak bakımından bu konuda daha yakın denetim yapılmalı ve uygulama güçlendirilmelidir.

Erkeklerde eğitim ile sigara kullanımı arasında ters bir ilişki vardır, özellikle 45 yaşın altındaki erkeklerde öğrenim düzeyi arttıkça sigara kullanım sıklığı azalmaktadır. Ancak kadınlarda öğrenimi olmayan grupta sigara kullanım sıklığı %4 kadar iken, üniversite mezunu kadınların yaklaşık beşte biri sigara içmektedir. Bu durum gelişmekte olan ülke kadınlarında genellikle rastlanan bir durumdur ve sigara kullanımının öğrenimi yüksek olan kadınlarda daha fazla olması, öğrenim düzeyi yüksek olan kadınların ekonomik güce sahip olması ile açıklanabilir.

Halen sigara içenler ortalama olarak günde bir paketten biraz daha az (17,7 sigara) sigara içmektedir. Sigara içenlerin yarısından çoğu da günde 15 adetten fazla sigara içmektedir. Hergün sigara içenlerin %41,1'i günün ilk sigarasını uyandıktan sonraki ilk 30 dakika içinde içmektedir. Bu iki özellik nikotin bağımlılığı bakımından önemli bulgulardır. EMASH (European Medical Association on Smoking and Health) kriterlerine göre sigara içen bir kişi günde 15 ve daha çok sayıda sigara içiyorsa ve günün ilk sigarasını da uyandıktan sonraki ilk yarım saat içinde içiyorsa, kişi "**nikotin bağımlısı**" olarak değerlendirilir. Bu iki kriter birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'deki sigara içen her dört veya beş kişiden birisi (yaş gruplarına göre %21,5 ile %27,2 arasında değişmektedir) yüksek derecede nikotin bağımlısıdır.

Türkiye'de sarma sigara ve nargile kullanımı çok azdır. Ancak eski zamanlardan beri var olan ve yaşlıca kişilerin kullandığı nargile, son yıllarda özellikle gençlere yönelik olarak pazarlanmaktadır. Bu pazarlama çalışmalarının sonucunda da gençler arasında nargile kullanımı artmaktadır; 45-64 yaşlar arasında nargile kullanım sıklığı %0,9 iken 15-24 yaş grubundaki gençlerin %4,3'ü nargile kullanmaktadır. Nargile kullanımı kentlerde daha fazladır, kentlerde nargile kullanım sıklığı %2,9 iken kırsal bölgelerde %1,0'dır. Nargile kullanımı konusundaki önemli bir başka husus, dumanın sudan geçerek temizlendiği düşüncesine dayalı olarak nargile kullanımının zararlı olmadığı şeklindeki yanlış bilgidir. Ankara'da yapılan bir çalışmada nargile kullananların yarısından çoğunun 18-24 yaşlar arasındaki gençler olduğu ve nargile kullanan her 5 kişiden bir tanesinin, nargilenin zararlı olmadığı düşüncesinde olduğu saptanmıştır¹⁶.

Nargile kullanan erkeklerin %40'ı, kadınların da %20'si nargile kullanmaya 20 yaşından önce başlamışlardır. Bununla birlikte nargile kullanmaya başlama yaşı sigara kullanmaya başlama yaşından biraz daha yüksektir. Nargile kullananların dörtte üçü (%77,7) her defasında 20 dakika, %42,6'sı ise 45 dakikadan daha uzun süre nargile içtiğini ifade etmiştir. Nargile kullananlar nargileyi genellikle kafelerde (nargile kafe) kullanmaktadır. Ancak kadınların dörtte biri (%26,8) nargileyi evde içmektedir.

Madde 8: Sigara dumanından pasif etkilenimin önlenmesi

Tütün kontrolü konusundaki ilk kanun (No. 4207) 1996 yılında bazı kamusal alanlarda sigara içilmesine yasaklama getirmişti. Ancak 1996 yılında sigara içilmesinin yasaklandığı yerler sağlık ve eğitim kurumları ile spor tesisleri ve tiyatro, sinema gibi eğlence yerleri, toplu taşıma araçları (otobüs, tren, iç ve dış hatlardaki uçak yolculukları) ile sınırlı idi. Bu yasanın kapsamı 2008 yılında genişletildi ve sigara içilmesinin yasaklandığı yerlere ikram sektörüne ait işletmeler de dâhil edildi. Ancak yeni yasada özel araçları ve meskenleri kapsamamaktadır. Kapsamı genişletilen yasa Ocak 2008'de Parlamentoda kabul edildikten sonra ikram sektörünü kapsayan maddelerin uygulanması için 18 aylık bir uyum süresi tanındı ve uygulama 19 Temmuz 2009 tarihinde başladı. Bu durumda ikram sektöründeki uygulama KYTA'nın yapıldığı tarihten 8 ay sonra başlamış olmaktadır.

Türkiye’de sigara kullanımının sık olması nedeniyle sigara dumanından pasif etkilenim de oldukça sıktır. Yetişkinlerin yarısından fazlası (%55,9) restoranlarda, %59,7’si de evlerde sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. Restoranlar bu çalışmanın yapıldığı tarihte 4207 sayılı kanun tarafından kapsamamıştı. Sağlık kuruluşlarında sigara kullanımı 10 yıldan fazla zamandan beri yasaklanmış olmasına karşın çalışmaya katılanların %6,0’sı sağlık kuruluşlarında sigara dumanından etkilendiğini belirtmiştir. Sağlık kuruluşları tütün kontrolü ve sigaranın bırakılması konularında çok özel bir konuma sahiptir. Halen sağlık mesleklerinde çalışanlar arasında da sigara kullanımı oldukça sıktır (pratisyen doktorların %30,5’i ve uzman doktorların da %22,1’i sigara içmektedir) ve sigara içen personelin pek çoğu da işyerinde sigara içmektedir¹⁰.

Sigara dumanından pasif etkilenimin olduğu bir önemli ortam da işyerleridir. Çalışmaya katılan yetişkinlerin üçte birinden fazlası (%38,5) işyerinde sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini ifade etmiştir. İşyerinde pasif etkilenim erkekler arasında (erkeklerde %41,5, kadınlar arasında %28,3) ve kırsal alanlarda (kentlerde %36,8, kırsal bölgelerde %45,6) daha fazladır. Sigara dumanından pasif etkilenimin önlenmesi ile ilgili olarak sigara içmeyenlerin korunması özel önem arz etmektedir. KYTA sonuçlarına göre kentlerde 2 milyon ve kırsal bölgelerde de yarım milyon dolayında sigara içmeyen yetişkin işyerlerinde sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir. İşyerlerinin bazılarında daha önce 1996 yılında yürürlüğe giren kanun tarafından da sigara içilmesi yasaklanmıştır, ancak 2008 yılında yasanın kapsamının genişletilmesi sonucunda bütün işyerleri “sigarasız” hale gelmiştir. Yasanın işyerlerini kapsayan bölümü 2008 yılı Mayıs ayında, yani KYTA’nın yapılmasından 6 ay kadar önce yürürlüğe girmiştir. İşyerlerinin %60,9’unda sigarasızlık politikası uygulanmaktadır. Bu durumda işyerlerinin %40 kadarında sigara içilmesine izin verilmekte olduğu sonucu çıkmaktadır ki, bu işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilenimin sürdüğü anlaşılmaktadır. Doğal olarak sigara içilmesine izin verilen işletmelerde sigara dumanından pasif etkilenim daha fazladır.

Her altı yetişkinden birisi ulaşım araçlarında sigara dumanından pasif olarak etkilendiğini belirtmiştir. Belediye otobüsü, şehirlerarası otobüsler, iç ve dış hat uçuşlar dahil olmak üzere ulaşım araçlarında sigara içilmesi 1996 yılındaki yasa ile yasaklanmış ve başarı ile uygulanmıştır. Ancak 1996 yılındaki yasa ticari taksileri kapsamamıştır. Yasanın 2008 yılında kapsamının genişletilmesi sonucu, bu çalışmanın yapılmasından altı ay önce ticari taksilerde de sigara kullanımı yasaklanmıştır. Ancak bazı taksi şoförlerinin yasanın getirdiği yasaklamaya tam olarak uymuyor olması sonucu bazı taksilerde sigara dumanından pasif etkilenim olmaktadır.

Tütün kontrolü kanunu özel evleri kapsamadığı için meskenlerde de pasif etkilenim oldukça sıktır. Türkiye’de evlerin %59,7’sinde sigara içilmektedir ve 20 milyonu sigara içmeyenler olmak üzere 30 milyon dolayında yetişkin evlerde sigara dumanından pasif olarak etkilenmektedir. Çeşitli çalışmalarda evlerin %55 ile %90’ında sigara içen en az bir kişinin olduğu bulunmaktadır^{17-20,25,26}. Evde sigara içilmesi yetişkinler için olduğu gibi çocuklar için de zararlıdır. Sigara içilen bir evde yaşayan bir çocuğun, sigara içilmesini olağan bir davranış olarak algılaması doğaldır. Sigara içilen evde büyüyen bir çocuğun sigara alışkanlığı edinmesi olasılığı, sigara içilmeyen evde büyüyen bir çocuğa göre daha fazladır. Sigara dumanından pasif olarak etkilenen yetişkinlerde ve çocuklarda ciddi sağlık sorunları ortaya çıkabilir. Çalışmalarda kahvehanelerde sigara dumanından pasif olarak etkilenen kişilerde karbon monoksit düzeylerinde ve solunum fonksiyonlarında bozukluklar saptanmıştır²⁵.

Madde 13: Tütün ürünleri reklam ve tanıtımı, tütün endüstrisi sponsorluğu

Tütün kontrolü kanunu (No. 4207) 1996 yılından beri tütün ürünlerinin reklam ve tanıtımını yasaklamıştır. Yasanın 2008 yılında yenilenen şekli, tütün endüstrisi tarafından çeşitli spor ve kültür etkinliklerinde sponsorluk yapılmasını da yasaklamıştır. KYTA verileri yetişkinlerin %13,3’ünün tütün ürünleri reklam ve tanıtımı ile tütün firmalarının sponsorluğuna ilişkin gözlemleri olduğunu belirtmiştir. Bu grubun

büyük bölümü (%7,1) tütün ürünü reklamı şeklindedir. Tütün ürünleri reklamı 10 yılı aşkın süreden beri yasak olmakla birlikte halen tütün ürünü reklamının olması dikkat çekicidir. Reklamlar en fazla televizyonda, filmlerde ve dükkânlarda olmaktadır. Bunun yanı sıra düşük sıklıkta olmak üzere bazı giysiler üzerinde sigara logoları yer almaktadır. Bundan daha önemli olmak üzere çalışmaya katılanların %2,5'i, kendilerine ücretsiz olarak sigara ikram edildiğini ifade etmişlerdir. Reklam, tanıtım ve sponsorluk konuları daha çok genç yaşlardaki kişiler (%20,5'i 15-24 yaş grubunda) tarafından fark edilmiştir. Esasen gençler tütün endüstrisinin başlıca hedef gruplarından.

Her sekiz yetışkinden ve her beş genç katılımcıdan birisi tarafından reklam, tanıtım ve sponsorluk görülmüş olması, özellikle de ücretsiz sigara dağıtılması, tütün endüstrisinin, özellikle gençlere yönelik olarak yoğun şekilde çalışmalar yaptığını göstermektedir.

Tütün kontrolü kanunu (No. 4207) bütün televizyon kanallarına ayda en az 90 dakika süre ile sigaranın zararlarının anlatıldığı yayın yapma yükümlülüğü getirmektedir. Bunun yanı sıra gazete ve dergilerin çoğunluğu tütün kullanımının zararları ile ilgili bilgileri yazmaktadır. KYTA sonuçlarına göre son bir ay içinde her 10 yetışkinden 9 tanesi, en fazla televizyonda, gazete ve dergilerde olmak üzere sigara karşıtı mesajlar gördüğünü ifade etmiştir.

Madde 14: Tütün bağımlılığı ve sigaranın bırakılması konularında talep azaltılması ölçüleri

Türkiye'de her dört sigara içen yetışkinden birisi (%26,5) sigarayı bırakmıştır. Sigarayı bırakanların yüzdesi yaş ilerledikçe artmaktadır. Sigarayı bırakanların yüzdesi 15-24 yaş grubunda %8,9 iken 65 ve üzeri yaşlardaki kişilerin %68,7'si sigarayı bırakmıştır. Yaşın ilerlemesi ile birlikte bazı sağlık sorunları gündeme gelebileceği için bu gruptaki kişiler sigara bırakma konusunda da istekli olabilir veya doktor tarafından sigarayı bırakması tavsiye edilmiş olabilir. Halen sigara içenlerin yarısından biraz fazlası (%53,0) sigarayı bırakmayı düşünmektedir. Bu kişiler içinde %10'luk bir bölüm (kentlerde bir milyon, kırsal bölgede de yarım milyon dolayında kişi) bir ay içinde sigarayı bırakmayı düşünmektedir. Ülke çapında, özellikle kırsal bölgelerde yaygın şekilde sigara bırakma hizmeti mevcut değildir. Sigarayı bırakmayı düşünenlerin başvurabileceği organize sigara bırakma birimlerinin olması tütün kontrolü çalışmalarının temel bir ögesidir.

Sigara bırakma konusunda sağlık personeli çok önemli bir konumdadır. Sigara içenlerin yarısı (%46,9) son 12 ay içinde herhangi nedenle sağlık personeli ile temas etmiş, bu kişilerin yarısına (%49,0) sigara içip içmediği sorulmuştur. Sigara içmekte olanların %83,1'ine sigarayı bırakması tavsiye edilmiş ve bu kişilerin de %8,3'ü sigarayı bırakmıştır. Sonuç olarak sigara içenlerin %19,1'ine sigarayı bırakması tavsiye edilmiş, %1,9'u da sigara bırakmıştır. Türkiye'deki bütün doktorlar her hastaya sigara içme durumunu sormuş olsa ve bu hizmet organize bir bırakma hizmeti ile desteklenmiş olsa, yüz binlerce kişiye sigarayı bırakma konusunda destek sağlanmış olabilir. Özellikle birinci basamakta çalışan doktorlar her hastaya sigara içme davranışını sorma ve bırakma desteği sağlama konusunda eğitilmelidir. KYTA sonuçları sigarayı bırakmış olan her on kişiden birisinin (%9,3) sigarayı bırakmak için ilaç kullandığını ve %1,8'inin bu konuda danışmanlık almış olduğunu ortaya koymuştur. Birinci basamak sağlık hizmetleri, bilimsel yöntemlerin kullanıldığı uygun sigara bırakma hizmeti ile desteklenmelidir. Özellikle kırsal bölgelerde ve eğitim düzeyi az olan gruplarda ilaç tedavisi kullanımı ve danışmanlık hizmetleri oldukça düşük düzeydedir. Bu bulgu sigara bırakma ve danışmanlık hizmetlerinin, bu hizmetlerden yeteri kadar yararlanamayan bu gruplara yönelik olarak organize edilmesi gereğine işaret etmektedir. Öte yandan halen sigara içenlerin %42,4'ü (yaklaşık 7 milyon kişi) sigarayı bırakmayı düşünmemektedir. Birinci basamak sağlık hizmetlerinin bu kişilere de ulaşması ve eğitmek suretiyle sigarayı bırakmaya yönlendirme çalışması gerekmektedir.

Orta ve ileri yaştaki kişiler gençlere ve eğitim düzeyi düşük olan gruplara göre daha fazla olarak sigarayı bırakmışlardır. Yaş ile sigara kullanımı arasında ters bir ilişki olduğu bilinmektedir. Orta ve ileri yaştaki

kişilerin kronik hastalık nedeni ile sigara bırakma konusunda daha istekli olduğu düşünülebilir. Bu nedenle doktorların yaşlı kişilere sigara kullanım durumunu daha ısrarla sorması uygun olacaktır.

Madde 6: Tütüne olan talebin azaltılmasına yönelik olarak fiyat ve vergi önlemleri

Sigara içen yetişkinlerin tamamına yakın bölümü (%92,5) sigarayı marketlerden almakta ve ortalama olarak ayda 86,7 TL harcamaktadır. Sigara içenlerin yaklaşık üçte ikisi (%58,9) sigara satın almak için yasal sınır olan 18 yaşından önce, beşte biri (%19,7) de 15 yaşından önce sigara içmeye başlamışlardır. Bu bulgular Türkiye’de çocuklara sigara satışı ile ilgili yasal düzenlemelerin daha titizlikle uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çocuklar sigara fiyatlarındaki artışa yetişkinlere göre daha duyarlıdır. Bu nedenle çocukların sigaraya ulaşmasının önüne geçmek bakımından sigara fiyatlarının artırılması çok etkili bir yöntemdir. Ocak 2010 tarihinde sigara üzerindeki özel tüketim vergisi (ÖTV) %20 oranında artırılmış, bu şekilde tütün üzerindeki toplam veri yükü, DSÖ tarafından önerilen düzeyin üzerine çıkarak %78’e ulaşmıştır. Türkiye’de 2010 yılının ilk 4 ayı içinde satılan sigara miktarı, 2009 yılının aynı dönemine göre %25 daha düşüktür²⁷. Sigara satışındaki düşüşün devam edeceği tahmin edilebilir.

Tütün ürünü satmak için Tütün ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu (TAPDK)’ndan tütün ürünü satış ruhsatı almış olmak gerekmektedir. Bununla birlikte satış ruhsatı olmadan da pek çok dükkanda sigara satılmaktadır. Bu durumda sigara içenler bakkal, market, büfe gibi yerlerden hatta sokak satıcılarından sigara satın alabilmektedir. Çoğu Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’de sigara fiyatları oldukça düşüktür. En pahalı sigara fiyatı (20 sigaralık paket) 7 TL, en çok satılan sigara fiyatı da 5 TL dir. Türkiye’de sigara fiyatı düşük olmakla birlikte, kişilerin gelir düzeyi ile karşılaştırıldığında sigara fiyatları yüksek olarak da değerlendirilebilir. Türkiye’de asgari ücret 700 TL dolayında ve ortalama memur maaşı 1.300 TL dolayındadır. Sigara içenlerin ortalama olarak ayda 86,7 TL harcadığı düşünüldüğünde asgari ücretin %12,7’sinin sigara satın almak için harcadığı hesaplanabilir. Erkekler sigara satın almak için kadınlara göre daha fazla harcama yapmaktadır.

Madde 11: Tütün ürünlerinin paketlenmesi ve etiketlenmesi

Türkiye’de sigara paketleri üzerinde “Yasal uyarı: sağlığa zararlıdır” şeklinde basit uyarı yazıları uzun yıllardan beri bulunmaktadır. Avrupa Birliği tarafından önerilen dönüşümlü uyarı mesajları 2005 yılından beri yazılmaktadır. Mayıs 2010 tarihinden itibaren de resimli ve yazılı uyarıların yer aldığı “birleşik uyarı” mesajları sigara paketleri üzerine yazılmaya başlamıştır. Bu çalışmanın verisinin toplandığı tarihte henüz resimli uyarılar basılmamıştı, sigara paketleri üzerinde sadece yazılı uyarı mesajları yer almaktaydı. Sigara içenlerin hemen hepsi (%95,1) sigara paketleri üzerindeki uyarı yazılarını fark etmiştir ve sigara içenlerin yaklaşık yarısı bu uyarılar nedeniyle sigarayı bırakmayı düşünmüştür. Uyarı mesajları bütün sigara paketlerinde bulunduğu için, uyarıları fark etme bakımından kentsel ve kırsal bölgeler arasında ve eğitim düzeyleri bakımından farklılık saptanmamıştır.

5. Sonuçlar

Türkiye’de tütün kontrolü konusunda 1996 yılında yasa çıkarılmış olması, 2004 yılında DSÖ TKÇS’nin onaylanması, 2008 yılında da tütün kontrolü yasasının kapsamının genişletilmesi sonucunda ikram sektörü dâhil olmak üzere bütün kapalı alanları “sigara dumansız” hale gelmesi ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde Ulusal Tütün Kontrolü Programının (UTKP) hazırlanmasına destek olmak üzere bir çalışma grubunun oluşturulmuş olması, ülkedeki tütün kontrolü çalışmaları bakımından dönüm noktası niteliğindeki temel gelişmelerdir. Şimdi Sağlık Bakanlığı tütün kontrolü yasasının ve bu konudaki yaptırımların kararlı bir şekilde uygulanması yönünde çaba göstermek durumundadır. Çalışma grubu ve Bakanlık bu yöndeki çalışmalarında KYTA’nın sonuçlarından da yararlanabilir. DSÖ’nün Tütün Kontrolü için Avrupa Stratejisi (WHO European Strategy for Tobacco Control) içinde, Ulusal Tütün Kontrolü Programının geliştirilmesi yönünde öneriler yer almaktadır. Bu öneriler arasında dumansız mekanlar, tütün vergilerinin artırılması, tütün ürünlerinin satışı, satın alma koşulları, gençlerin tütün ürünlerine ulaşabilirliği, tütün ürünlerinin içeriği, etiketlenmesi, reklam ve tanıtımının yasaklanması, medya kampanyaları ile ilgili yasal düzenlemeler ve bunların uygulanması ile ilgili politikalar ve bu politikaların uygulama sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi konuları yer almaktadır. Bu şekilde mevcut programlarda ve uygulamalarda gereksinimlere göre değişiklik yapılması mümkün olabilecektir. Türkiye’nin 4207 sayılı yasanın kabul edilmesi, DSÖ TKÇS’nin onaylanması ve KYTA’nın uygulanması konularındaki öncü tutum ve davranışı daha kapsamlı tütün kontrolü uygulamaları bakımından önemli bir fırsat yaratmaktadır.

6. Politika önerileri

Türkiye’de tütün kullanım sıklığı kaygı verici derecede yüksektir; 16 milyon yetişkin sigara içmektedir. Türkiye, yetişkin erkeklerde sigara kullanım sıklığı bakımından DSÖ Avrupa Bölgesi ülkeleri arasında en yüksek değere sahip ülkelerden birisidir ve tütün kullanımı ölüm nedenleri arasında en önde gelen nedenler arasındadır.

- Sigara içen yetişkinler sigarayı bırakmayı istemektedir. Sigara içenlerin yarısından çoğu sigarayı bırakmayı düşünmektedir ve %45’i sigarayı bırakmayı denemiştir.
- Tütün ürünlerinin reklam ve tanıtımı ile tütün endüstrisinin sponsorluğu konusundaki yasaklar etkili şekilde uygulanmaktadır. Türkiye’de yetişkinlerin ancak %7’si tütün endüstrisinin reklam faaliyetini görmüştür. Bu değer dünyadaki en düşük değerler arasındadır. Türkiye’de bu konuda ciddi cezalar vardır ve etkili şekilde uygulanmaktadır.
- Toplum tütün kullanımının ve sigara dumanından pasif etkilenimin olumsuz etkilerinden korumak için var olan politikalar desteklenmelidir. Hükümet söz konusu yasayı çıkarmakla önemli bir başarı sağlamıştır. Ancak, özellikle küçük yerleşim bölgelerinde ve yerel düzeyde yasanın uygulanması güçlendirilmelidir.
- Sigara içenler gelirlerinin önemli bir bölümünü sigara satın almak için harcamaktadır. Türkiye’de tütün ürünlerinin kullanımını azaltmak bakımından tütün vergilerinin artırılması gerekmektedir.

Kaynak

1. WHO. Report on the Global Tobacco Epidemic 2008- MPOWER. http://www.who.int/tobacco/mpower/gtcr_download/en/index.html. Date of Access: 16 June, 2010.
2. WHO. *Framework Convention on Tobacco Control, 21 May, 2003, Geneva*; . http://www.who.int/fctc/text_download/en/index.html. Date of Access: 16 June, 2010.
3. Warren CW, Lee J, Lea V, Goding A, O'Hara B, Carlberg M, Samira Asma and Matthew McKenna. Evolution of the Global Tobacco Surveillance System (GTSS) 1998- 2008. *Global Health Promotion* 2009;16:04.
4. PIAR. Public Research on Smoking Habits and Campaign against Smoking. Turkey, 1988.
5. Refik Saydam Hygiene Center Presidency, School of Public Health and Başkent University. National Burden of Disease and Cost Effectiveness Project. National Household Survey. Interim Report. Ankara, 2003.
6. Refik Saydam Hygiene Center Presidency, School of Public Health and Başkent University. National Burden of Disease and Cost Effectiveness Project. Burden of Disease. Final Report. Ankara, 2004.
7. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve T.C. TÜİK. Aile Yapısı Araştırması 2006. Ankara, 2006.
8. Bilir N, Güçüz B, Yıldız AN. Smoking Behaviors and Attitudes, Ankara, Hacettepe Public Health Foundation, International Development Research Centre, Ankara, 1997.
9. Marakoğlu, K, Sezer E. Smoking in pregnancy. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2003;25(4):157–164.
10. Aslan D, Bilir N, Özcebe H, Smoking Status of the Health Professionals and Influencing Factors, Ministry of Health, CDC, WHO and HASUDER. Ankara, 2008.
11. Akpınar E, Yoldaşcan E, Saatçi E. The smoking prevalence and the determinants of smoking behavior among students in Cukurova University, Southern Turkey. *West Indian Med J* 2006;55(6):414-9.
12. Erbaydar T, Dağlı E, Hayran O, Ayla F, Lawrence S, Collinshaw NE, and Callard C. Smoking Patterns of Youth in Turkey. Project No. 001726-022, Final Report. İstanbul, 2002. http://www.idrc.ca/uploads/user-S/12107777871Final_report-Jan14,2003.pdf
13. Erguder T, Cakir B, Aslan D, Warren CW, Jones NR, Asma S. Evaluation of the use of Global Youth Tobacco Survey (GYTS) data for developing evidence-based tobacco control policies in Turkey. *BMC Public Health*. 2008;Suppl 1:S4
14. GYTS 2009, Ministry of National Education and WHO Turkey Office, unpublished data, 2010.
15. Bilir N, Çakır B, Dağlı E, Ergüder T, and Önder Z. Tobacco Control in Turkey. WHO Europe, 2009
16. Subaşı N, Bilir N, Erkan İ, Avluk A, Bavlı G, Biteker M, Kırmızıgül E. "Nargile içenlerin nargile içme konusundaki bilgi tutum ve davranışları, *Toraks Dergisi* 2005;6:137-143.
17. Boyacı H, Etiler N, Duman C, Basyigit I, and Pala A. Environmental tobacco smoke exposure in school children, *Pediatr. Int.* 2006;48:382-389.

18. Ekerbicer HC, Celik M, Guler E, Davutoglu M, and Kilinc M. Evaluating environmental tobacco smoke exposure in a group of Turkish primary school students and developing intervention methods for prevention. BMC Public Health 2007;7:202 doi:10.1186/1471-2458-7-202
19. Çobanoğlu N, Kiper N, Dilber E, Gurcan N, Gocmen A. Environmental tobacco smoke exposure and respiratory morbidity in children. Inhal Toxicol. 2007; 19(9):779-85
20. Özcebe H ve ark., Gebe kadınlarda sigara dumanından pasif etkilenim, HASUDER ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, 2008.
21. Bilir N, Özcebe H, and Aslan D. Tobacco use and control in Turkey. Turkish Journal of Public Health. 2009;7 (2): 61-75
22. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun, No 4207, 26 Kasım 1996.
23. Ministry of Health. National Tobacco Control Program and Action Plan of Turkey, 2008-2012, Ankara, 2008.
24. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, No 5727, 3 Ocak 2008.
25. Bilir N et al. Environmental Tobacco Smoke Exposure in Traditional Coffee –houses in Turkey, Third European Conference on Tobacco or Health, Warsaw, 20-22 June 2002.
26. Fidan F, Cimrin AH, Ergor G, Sevinc C. Airway disease risk from environmental tobacco smoke among coffeehouse workers in Turkey. Tobacco Control 2004; 13(2):161-6.
27. Tütün ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu, Yayınlanmamış veri, 2010.

Ek A: Örneklem Tasarımı**Coğrafi Kapsam**

Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde bulunan tüm yerleşim yerleri örnek seçimi için kapsama dahil edilmiştir. Nüfusu 200'ün altında bulunan yerleşim yerleri (küçük köyler) ise yeterli küme genişliğine ulaşamayacağı düşünüldüğünden kapsam dışı bırakılmıştır.

Kapsanan Kitle

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan hanelerde bulunan 15+ yaştaki tüm fertler kapsamaktadır. Kurumsal nüfus olarak tanımlanan yurt, otel, okul, çocuk yuvası, huzurevi, hastane ve hapishanede bulunanlar ile kışla ve ordu evlerinde ikamet edenler kapsamamıştır.

Tahmin Düzeyi ve Örneklem Büyüklüğü

Araştırmanın örneklem büyüklüğü Türkiye toplam, kent ve kırsal bazında tahminler üretecek şekilde hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü, GATS Örneklem Tasarımı Elkitabındaki gereklilikler (4.000'i kent 4.000'i kırsal yerleşim yerlerinden olmak üzere en az 8.000 cevaplı fert anketi ile kent ve kırsal yerleşim yerlerinin her birisinden 2.000 erkek ve 2.000 kadın cevaplı fert anketinin garanti edilmesi gerekmektedir) ile 2006 Türkiye Zaman Kullanım Araştırması sonuçları dikkate alınarak hesaplanmıştır. Başlangıç toplam örneklem büyüklüğü cevap ve uygunluk oranları kullanılarak 10.827 olarak hesaplanmıştır (Tablo A1). Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yürütülen diğer hanehalkı araştırmalarının cevapsızlık oranları da göz önünde bulundurularak nihai örneklem büyüklüğünün 11.200 olmasına karar verilmiştir. Detaylı hesaplamalar aşağıda gösterilmiştir. Tablo A2'de, örnek hanehalklarının sayısı kent/kırsal ve cinsiyete göre verilmiştir.

Örneklem büyüklüğü hesaplanırken cevapsızlık durumu da göz önüne alındığından araştırmada hane ve fert için ikame kullanılmamıştır.

Tablo A1. 2006 Türkiye Zaman Kullanım Araştırması İçin Cevap ve Uygunluk Oranları

Cevap ve Uygunluk Oranları	Yüzde
Hanehalkı Uygunluk Oranı (HUO)	98,64
Hanehalkı Cevap Oranı (HCO)	85,67
Hanehalkı Erişim Oranı (HEO)	98,00
Fert Uygunluk Oranı (FUO)	98,00
Erkekler İçin Fert Cevap Oranı (FCO Erkekler)	90,12
Kadınlar İçin Fert Cevap Oranı (FCO Kadınlar)	91,99

Toplam Örneklem Büyüklüğü Hesaplaması

$$\text{Erkek Örnelemi} = \frac{4.000}{FUO * FCO_{\text{Erkekler}}} = \frac{4.000}{(0,98 * 0,9012)} = 4.529$$

$$\text{Kadın Örnelemi} = \frac{4.000}{FUO * FCO_{\text{Kadınlar}}} = \frac{4.000}{(0,98 * 0,9199)} = 4.437$$

$$\text{Başlangıç Toplam Örneklem Büyüklüğü} = \frac{4.529 + 4.437}{HUO * HEO * HCO} = \frac{8.966}{0,9864 * 0,98 * 0,8567} = 10.827$$

Tablo A2. Kent / Kır ve Cinsiyete Göre Örnek Hanehalklarının Sayısı

Cinsiyet	Kent / Kır		Toplam
	Kent	Kır	
Kadın	2.800	2.800	5.600
Erkek	2.800	2.800	5.600
Toplam	5.600	5.600	11.200

Örnekleme Yöntemi

Araştırmanın örnekleme yöntemi 3 aşamalı tabakalı küme örneklemesidir. Birinci aşamada kümeler, ikinci aşamada seçilen her bir kümeden haneler, üçüncü aşamada ise seçilen her bir haneden bir uygun fert seçilmiştir.

Birincil Örneklem Birimi: Kümeler

Birinci aşamada, 200 küme kent yerleşim yerlerinden, 200 küme de kır yerleşim yerlerinden olmak üzere toplam 400 küme seçilmiştir. Tablo A3, kent ve kır yerleşim yerlerine göre birincil örneklem birimi sayısının dağılımı göstermektedir.

Tablo A3. Kent ve Kır Yerleşim Yerlerine Göre Birincil Örneklerin Birimi Sayısı ve Yüzdesele Dağılımı

Kent / Kır	Sayı	Yüzde
Kent	200	50
Kır	200	50
Toplam	400	100

Kent yerleşim yerleri ile belediye teşkilatı olan kır yerleşim yerleri için ortalama 300 adres ihtiva edecek şekilde kümeleme yapılmıştır. Bu kümeler sistematik örnekleme yöntemi kullanılarak eşit olasılık ile seçilmiştir.

Kır yerleşim yerlerinden seçilen 200 kümeden 104 tanesini belediye teşkilatı olan yerleşim yerleri oluşturmuş ve bunlar sistematik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Kır yerleşim yerlerinden seçilen 96 küme ise köylerden büyüklüğe orantılı olasılıkla seçim yöntemi (Probability Proportional to Size Method) kullanılarak belirlenmiştir.

Köyler için nüfuslar benzer olmadığından, bu yerleşim yerleri için iki farklı kümeleme kriteri kullanılmıştır. Nüfusu 501 ve üzerinde olan köyler tek başına bir küme olarak alınmıştır. Nüfusu 200 ile 500 arasında olan diğer köyler ise bir küme oluşturacak şekilde aynı il içinde ikişer ikişer birleştirilmiştir. Köyler büyüklüğe orantılı olasılıkla seçim yöntemi kullanılarak seçilmiştir.

İkincil Örneklem Birimi: Haneler

İkinci aşamada, örneğe seçilen her kümeden sistematik seçim yöntemi kullanılarak 28 hane seçilmiş ve bu haneler 14 "erkek hanesi", 14 "kadın hanesi" olacak şekilde iki gruba tesadüfi olarak ayrılmıştır.

Nihai Örneklem Birimi: Fertler

Son aşamada ise, seçilen her örnek haneden 15 ve üzeri yaşta uygun bir fert hanenin cinsiyet durumuna uygun tüm fertler için oluşturulan liste kullanılarak IPEQ tarafından tesadüfi olarak seçilmiştir.

Adres Çerçevesi

Araştırmanın örneklem çalışmasında kullanılan çerçeve 2007 yılında tamamlanan “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)”ne altlık oluşturan “Ulusal Adres Veri Tabanı’dır (Ekim 2008 tarihli). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde yapılan güncelleme aynı zamanda Ulusal Adres Veritabanında güncellemeyi de sağladığından adres listeleme işlemlerine gerek duyulmadan örnek haneler doğrudan UAVT’den seçilmiştir.

Tabakalama Kriteri

Nüfusu 20.000 ve daha az olan yerleşim yerleri “kır”, 20.001 ve daha fazla olanlar “kent” olarak tanımlanmıştır.

Örnekleme Dağılımı

Kent yerleşim yerlerinden 200 küme, bu kümelerden ise toplam 5.600 hane seçilmiştir. Seçilen her kümeden 28 hane seçilmiştir. Bu hanelerde yaşayan 4.584 uygun fert ile görüşme tamamlanmıştır.

Benzer şekilde kır yerleşim yerlerinden 200 küme, bu kümelerden ise toplam 5.600 hane seçilmiştir. Seçilen her kümeden 28 hane seçilmiştir. Bu hanelerde yaşayan 4.446 uygun fert ile görüşme tamamlanmıştır.

Ağırlıklandırma

Örnekleme sonucu elde edilen veri setinden kitleyi temsil edecek değerlere ulaşabilmek için ağırlıklandırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Ağırlıklandırma işlemleri GATS Örneklem Ağırlıkları Elkitabı’nda belirtilen ağırlıklandırma aşamaları doğrultusunda yapılmıştır.

Ağırlıklandırmanın Birinci Aşaması

İlk olarak, her örnek cevaplayıcı için nihai seçim olasılıkları ile ters orantılı olan temel ağırlıklar hesaplanmıştır. Bu aşamada küme seçim olasılıkları, hane seçim olasılıkları ve uygun fert seçim olasılıkları hesaplanmış ve bu olasılıklar kullanılarak hane ve fert bazında temel ağırlıklar bulunmuştur.

Ağırlıklandırmanın İkinci Aşaması

İkinci aşamada, cevapsızlıktan dolayı örnek hacmindeki kaybı karşılamak üzere temel ağırlıklar düzeltilmiştir. Bu aşamada hane cevapsızlık düzeltmesi ağırlıklandırılmamış veri üzerinden küme bazında, fert cevapsızlık düzeltmesi ise ağırlıklandırılmış veri üzerinden kır/kent, cinsiyet ve hanehalkı listesinden alınan tütün kullanım durumu bilgisi dikkate alınarak oluşturulan 8 göz bazında yapılmıştır.

Hanehalkı Düzeyinde Cevapsızlık Düzeltmesi

Hanehalkı düzeyinde cevapsızlık düzeltmesi, hanehalkı düzeyinde cevap oranı hesaplama formülü kullanılarak blok bazında yapılmıştır:

$$\text{Hanehalkı Düzeyinde Cevap Oranı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + (UH+UO)].$$

Burada,

I: Tümüyle tamamlanan,

P: Kısmen tamamlanan,

R: Reddeden,

NC: Bağlantı kurulamayan,

O: Başka nedenlerle uygun haneler ile anket yapılamayan,

UH: Uygun olup olmadığı bilinmeyen,

UO: Uygun olup olmadığı bilinmeyen hanelerden başka nedenlerle anket yapılamayan

hane sayılarıdır.

Bu hesaplamada, araştırma için uygun olup olmadığı bilinmeyen tüm hanelerin uygun haneler olduğu varsayılmaktadır. Araştırma için uygun olup olmadığı bilinmeyen hanelerin bir bölümünün araştırma için uygun olmayacağı düşünüldüğünden, hanehalkı düzeyinde cevap oranının (e) 0,90'dan küçük olduğu kümeler için aşağıdaki formül kullanılarak hanehalkı düzeyli cevap oranının düzeltilmesi önerilmiştir:

$$\text{Hanehalkı Düzeyinde Cevap Oranı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + e(UH+UO)].$$

Daha sonda her bir küme için $1/(\text{Hanehalkı Düzeyinde Cevap Oranı})$ formülü kullanılarak hane düzeyli düzeltme değerleri bulunmuştur. 3,0'ü aşan her bir düzeltme değerinin 3,0 ile değiştirilmesi önerilmiştir. Ancak veri setinde 3,0'ü aşan düzeltme değeri olmadığından böyle bir düzeltmeye gerek kalmamıştır. Tablo A4'te tüm hanehalkı düzeyli cevapsızlık düzeltme faktörleri küme bazında listelenmiştir.

Tablo A4. Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörleri

Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü
8001	1,304	8051	1,107	8101	1,155	8151	1,000
8002	1,080	8052	1,040	8102	1,000	8152	1,042
8003	1,091	8053	1,000	8103	1,143	8153	1,040
8004	1,000	8054	1,080	8104	1,080	8154	1,043
8005	1,167	8055	1,000	8105	1,083	8155	1,000
8006	1,192	8056	1,148	8106	1,000	8156	1,038
8007	1,000	8057	1,000	8107	1,125	8157	1,083
8008	1,000	8058	1,111	8108	1,042	8158	1,000
8009	1,000	8059	1,040	8109	1,037	8159	1,083
8010	1,214	8060	1,111	8110	1,038	8160	1,037
8011	1,107	8061	1,000	8111	1,155	8161	1,095
8012	1,111	8062	1,038	8112	1,043	8162	1,000
8013	1,000	8063	1,000	8113	1,000	8163	1,000
8014	1,120	8064	1,037	8114	1,077	8164	1,042
8015	1,037	8065	1,000	8115	1,037	8165	1,000
8016	1,107	8066	1,115	8116	1,000	8166	1,077
8017	1,038	8067	1,040	8117	1,000	8167	1,080
8018	1,077	8068	1,000	8118	1,107	8168	1,037
8019	1,148	8069	1,000	8119	1,111	8169	1,000
8020	1,080	8070	1,000	8120	1,107	8170	1,154
8021	1,038	8071	1,000	8121	1,077	8171	1,000
8022	1,077	8072	1,038	8122	1,000	8172	1,107
8023	1,107	8073	1,077	8123	1,000	8173	1,111
8024	1,286	8074	1,000	8124	1,136	8174	1,000
8025	1,175	8075	1,179	8125	1,077	8175	1,080
8026	1,087	8076	1,115	8126	1,120	8176	1,000
8027	1,037	8077	1,042	8127	1,000	8177	1,080
8028	1,077	8078	1,000	8128	1,038	8178	1,143
8029	1,000	8079	1,087	8129	1,080	8179	1,000
8030	1,040	8080	1,080	8130	1,038	8180	1,125
8031	1,087	8081	1,000	8131	1,038	8181	1,179
8032	1,083	8082	1,038	8132	1,038	8182	1,000
8033	1,080	8083	1,000	8133	1,000	8183	1,000
8034	1,000	8084	1,038	8134	1,037	8184	1,037
8035	1,000	8085	1,037	8135	1,000	8185	1,000
8036	1,000	8086	1,040	8136	1,040	8186	1,202
8037	1,038	8087	1,037	8137	1,000	8187	1,038
8038	1,038	8088	1,000	8138	1,000	8188	1,115
8039	1,111	8089	1,000	8139	1,077	8189	1,000
8040	1,038	8090	1,038	8140	1,040	8190	1,000
8041	1,077	8091	1,000	8141	1,091	8191	1,080
8042	1,115	8092	1,042	8142	1,000	8192	1,111
8043	1,053	8093	1,037	8143	1,000	8193	1,038
8044	1,042	8094	1,000	8144	1,037	8194	1,000
8045	1,038	8095	1,000	8145	1,000	8195	1,000
8046	1,087	8096	1,095	8146	1,042	8196	1,000
8047	1,080	8097	1,037	8147	1,000	8197	1,000
8048	1,000	8098	1,040	8148	1,043	8198	1,000
8049	1,143	8099	1,000	8149	1,100	8199	1,000
8050	1,000	8100	1,038	8150	1,175	8200	1,038

Tablo A4. devamı...

Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü	Küme	Hanehalkı Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü
8201	1,000	8251	1,083	8301	1,000	8351	1,000
8202	1,000	8252	1,038	8302	1,042	8352	1,000
8203	1,037	8253	1,038	8303	1,115	8353	1,000
8204	1,107	8254	1,000	8304	1,154	8354	1,083
8205	1,111	8255	1,038	8305	1,040	8355	1,000
8206	1,040	8256	1,000	8306	1,077	8356	1,000
8207	1,077	8257	1,080	8307	1,042	8357	1,037
8208	1,000	8258	1,000	8308	1,077	8358	1,143
8209	1,000	8259	1,038	8309	1,214	8359	1,037
8210	1,000	8260	1,000	8310	1,120	8360	1,000
8211	1,040	8261	1,000	8311	1,000	8361	1,357
8212	1,107	8262	1,000	8312	1,185	8362	1,037
8213	1,107	8263	1,000	8313	1,040	8363	1,000
8214	1,214	8264	1,000	8314	1,125	8364	1,000
8215	1,000	8265	1,250	8315	1,038	8365	1,000
8216	1,080	8266	1,192	8316	1,083	8366	1,050
8217	1,000	8267	1,077	8317	1,040	8367	1,100
8218	1,000	8268	1,000	8318	1,000	8368	1,040
8219	1,037	8269	1,107	8319	1,038	8369	1,080
8220	1,000	8270	1,111	8320	1,143	8370	1,038
8221	1,000	8271	1,300	8321	1,148	8371	1,120
8222	1,077	8272	1,000	8322	1,000	8372	1,000
8223	1,000	8273	1,286	8323	1,000	8373	1,148
8224	1,042	8274	1,111	8324	1,038	8374	1,115
8225	1,000	8275	1,148	8325	1,148	8375	1,185
8226	1,111	8276	1,214	8326	1,185	8376	1,040
8227	1,077	8277	1,250	8327	1,045	8377	1,080
8228	1,000	8278	1,037	8328	1,000	8378	1,080
8229	1,000	8279	1,000	8329	1,000	8379	1,179
8230	1,037	8280	1,038	8330	1,111	8380	1,185
8231	1,179	8281	1,040	8331	1,077	8381	1,179
8232	1,000	8282	1,000	8332	1,083	8382	1,179
8233	1,040	8283	1,037	8333	1,214	8383	1,208
8234	1,000	8284	1,040	8334	1,000	8384	1,571
8235	1,000	8285	1,185	8335	1,087	8385	1,222
8236	1,000	8286	1,250	8336	1,429	8386	1,429
8237	1,224	8287	1,000	8337	1,370	8387	1,042
8238	1,000	8288	1,000	8338	1,000	8388	1,087
8239	1,080	8289	1,000	8339	1,154	8389	1,080
8240	1,000	8290	1,000	8340	1,083	8390	1,037
8241	1,000	8291	1,077	8341	1,440	8391	1,000
8242	1,000	8292	1,116	8342	1,095	8392	1,000
8243	1,000	8293	1,000	8343	1,107	8393	1,038
8244	1,043	8294	1,077	8344	1,048	8394	1,000
8245	1,077	8295	1,107	8345	1,000	8395	1,000
8246	1,037	8296	1,107	8346	1,179	8396	1,080
8247	1,000	8297	1,000	8347	1,080	8397	1,040
8248	1,000	8298	1,000	8348	1,000	8398	1,000
8249	1,000	8299	1,000	8349	1,105	8399	1,000
8250	1,038	8300	1,037	8350	1,111	8400	1,000

Fert Düzeyinde Cevapsızlık Düzeltmesi

Fert düzeyinde cevapsızlık düzeltmesi ağırlıklandırılmış veri üzerinden kır/kent, cinsiyet ve listeleme sırasında belirtilen tütün kullanım durumu dikkate alınarak oluşturulan 8 ağırlıklandırma sınıfı bazında fert düzeyli cevap oranı hesaplama formülü kullanılarak yapılmıştır:

$$\text{Fert Düzeyinde Cevap Oranı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + (UH+UO)].$$

Fert düzeyinde cevap oranının (e) 0,90'dan küçük olduğu ağırlıklandırma sınıfı için aşağıdaki formül kullanılarak fert düzeyli cevap oranının düzeltilmesi önerilmiştir:

$$\text{Fert Düzeyinde Cevap Oranı} = (I+P) / [(I+P) + (R+NC+O) + e(UH+UO)].$$

Ancak 0,90'dan küçük değer olmadığından böyle bir düzeltmeye gerek kalmamıştır.

Daha sonra her bir ağırlıklandırma sınıfı için 1/(Fert Düzeyinde Cevap Oranı) formülü kullanılarak fert düzeyinde düzeltme değerleri bulunmuştur. 3,0'ü aşan her bir düzeltme değerinin 3,0 ile değiştirilmesi önerilmiştir. Ancak 3,0'ü aşan düzeltme değeri olmadığından böyle bir düzeltmeye gerek kalmamıştır. Tablo A5'te tüm fert düzeyli cevapsızlık düzeltme faktörleri küme bazında listelenmiştir.

Tablo A5. Fert Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörleri

Kent / Kır	Cinsiyet	Tütün Kullanım Durumu	Fert Düzeyli Cevapsızlık Düzeltme Faktörü
Kent	Erkek	Kullanıyor	1,037
		Kullanmıyor	1,039
	Kadın	Kullanıyor	1,013
		Kullanmıyor	1,008
Kır	Erkek	Kullanıyor	1,065
		Kullanmıyor	1,049
	Kadın	Kullanıyor	1,032
		Kullanmıyor	1,018

Ağırlıklandırmanın Son Aşaması

Ağırlıklandırmanın son aşamasında, ağırlıkları kitle toplamına yakınlaştırmak amacıyla, ağırlıklandırılmış veri üzerinde "raking ratio yöntemi" kullanılarak kalibrasyon düzeltmesi yapılmıştır.

Kalibrasyon için 15 Kasım 2008 tarihli kurumsal olmayan 15+ yaştaki fertlerin yaş grupları, cinsiyet, kır/kent ve İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 1 değişkenleri kullanılmıştır.

Tablo A6.1, A6.2, A6.3 ve A6.4'te kalibrasyon düzeltme faktörleri yer almaktadır.

Tablo A6.1.Birinci Kalibrasyon Düzeltme Faktörleri (NUTS1, Kent / Kır'a Göre)

NUTS1 Düzeyi	Kent / Kır	Kalibrasyon Düzeltme Faktörü
1	Kent	1,036
	Kır	1,556
2	Kent	0,926
	Kır	1,053
3	Kent	1,005
	Kır	0,857
4	Kent	0,960
	Kır	1,023
5	Kent	1,007
	Kır	0,661
6	Kent	1,028
	Kır	0,931
7	Kent	1,172
	Kır	1,203
8	Kent	0,904
	Kır	0,887
9	Kent	1,250
	Kır	1,444
10	Kent	1,062
	Kır	1,023
11	Kent	1,066
	Kır	0,944
12	Kent	0,972
	Kır	1,069

Tablo A6.2.İkinci Kalibrasyon Düzeltme Faktörleri (Kent/Kır, Cinsiyet, Yaş Grubuna Göre)

Kent / Kır	Cinsiyet	Yaş Grubu	Kalibrasyon Düzeltme Faktörü
Kent	Erkek	15-24	1,051
		25-34	1,136
		35-44	1,105
		45-54	0,886
		55+	0,906
	Kadın	15-24	1,011
		25-34	1,034
		35-44	0,926
		45-54	0,869
		55+	1,027
Kır	Erkek	15-24	1,560
		25-34	1,349
		35-44	0,953
		45-54	0,812
		55+	0,837
	Kadın	15-24	1,155
		25-34	0,983
		35-44	0,852
		45-54	0,802
		55+	0,984

Tablo A6.3.Üçüncü Kalibrasyon Düzeltme Faktörleri (NUTS1, Kent / Kır'a Göre)

NUTS1 Düzeyi	Kent / Kır	Kalibrasyon Düzeltme Faktörü
1	Kent	0,991
	Kır	0,962
2	Kent	1,004
	Kır	1,032
3	Kent	1,006
	Kır	1,005
4	Kent	1,001
	Kır	1,025
5	Kent	1,011
	Kır	1,024
6	Kent	1,003
	Kır	0,986
7	Kent	1,022
	Kır	1,008
8	Kent	1,009
	Kır	1,037
9	Kent	0,982
	Kır	1,022
10	Kent	0,988
	Kır	0,980
11	Kent	1,013
	Kır	0,949
12	Kent	0,982
	Kır	0,959

Tablo A6.4.Dördüncü Kalibrasyon Düzeltme Faktörleri (Cinsiyete Göre)

Cinsiyet	Kalibrasyon Düzeltme Faktörü
Erkek	0,99988
Kadın	1,00011

Ağırlıkların Kalitesinin Değerlendirilmesi

Ağırlıklandırma işlemi tamamlandıktan sonra, ağırlıklardaki minimum ve maksimum uç değerlerde düzeltme yapmaya gerek olup olmadığını tespit etmek amaçlı olarak çarpan etkisi (Meff: Multiplicative Effect) hesaplanmıştır. Tablo A7'de kent/kır ve cinsiyete göre Meff değerleri verilmiştir.

GATS Örneklem Ağırlıkları Elkitabında belirtilen çarpan etkisi formülü aşağıda belirtildiği gibidir:

$$Meff_w = 1 + \frac{S_w^2}{\bar{w}^2}$$

Burada s_w^2 , ağırlıkların varyansını, \bar{w} ise ağırlıkların ortalamasını göstermektedir. Bu formül kullanılarak Meff 1,511 bulunmuştur. Bulunan bu değer normal sınırlar içerisinde olup, öngörülen en büyük değer olan 2'den küçüktür. Bu nedenle, hesaplanan ağırlıklarda herhangi bir uç değer düzeltmesine gidilmemiştir.

Tablo A7. Kent / Kır ve Cinsiyete Göre Çarpan Etkisi (Meff)

Kent / Kır	Cinsiyet	Meff
Kent	Erkek	1,268
	Kadın	1,267
	Tümü	1,269
Kır	Erkek	1,640
	Kadın	1,531
	Tümü	1,588
Tamamı	Erkek	1,519
	Kadın	1,498
	Tümü	1,511

Diğer Hesaplamalı Kontroller

Kent/kır durumuna göre kalibrasyonun bilinen nüfus dağılımını yansıttığını doğrulamak için, örneklem ağırlıkları tabakalara göre hesaplanmıştır. Tablo A8, kent/kır tabakasına göre örneklem ağırlıklarının toplamı ile nüfusun aynı olduğunu göstermektedir.

Tablo A8. Kent / Kır Durumuna Göre Son Ağırlık Toplamları

Tabakalar	Örneklem Ağırlıkları	Nüfus
Kent	35.640.186,22	35.640.184,64
Kır	15.510.902,94	15.510.904,63
Tamamı	51.151.089,16	51.151.089,27

Ek B: Örneklem Hatası Tahminleri

Örnek grup üzerinde yapılan çalışmalardaki tahminlerde iki türlü hata olabilir: Örneklem ile ilgili olmayan (nonsampling) hatalar ve örneklem (sampling) hataları. Örneklem ile ilgili olmayan hatalar, adreste yapılan hatalar, sorunun yanlış anlaşılması gibi anketörden veya katılımcıdan kaynaklanan hatalar ile veri girişinde hata gibi, veri toplama ve veri değerlendirme aşamalarında yapılan yanlışlıklardan kaynaklanan hatalardır. Türkiye KYTA yapılırken bu tür hataların olmaması için elden gelen bütün çaba gösterilmiş olmasına rağmen örneklem ile ilgili olmayan hataları tam olarak önlemek mümkün değildir ve bu tür hatayı istatistik olarak değerlendirmek de olanaksızdır.

Diğer taraftan örneklem hataları istatistik olarak değerlendirilebilir. Türkiye KYTA'nda seçilen örnek grup, Türkiye'de aynı yöntem kullanılarak aynı büyüklükte alınabilecek çok sayıda örnek gruptan herhangi birisidir. Bu örnek grupların her birisi bazı özellikler bakımından diğer gruplardan farklı olabilir. Örneklem hatası hesabı, olabilecek bütün örnek grupları arasındaki değişkenliğin ölçülmesidir. Bu değişkenlik tam olarak bilinmiyor olmakla birlikte, araştırma sonuçlarından yararlanılarak tahmin edilebilir.

Örneklem hatası genellikle belirli bir istatistik (ortalama, yüzde vb.) için *standart hata* olarak ifade edilir ve varyansın kare kökü olarak hesap edilir. Standart hata, nüfusun kabul edilir şekilde içinde olabileceği sınırlara işaret eden güven aralığı hesabında kullanılır. Örneğin, genel toplumdaki alınacak aynı büyüklükteki ve aynı yöntemle alınabilecek bütün örneklerde bulunacak değerler, yüzde 95 olasılıkla araştırmada hesap edilen istatistik değerin, artı ve eksi iki standart hata sınırları içinde yer alır.

Araştırma kapsamındaki kişiler basit rastgele (simple random) yöntem kullanılarak belirlenmişse örneklem hatası bilinen formüller kullanılarak hesaplanabilir. Ancak, Türkiye KYTA örnek grubu çok aşamalı ve tabakalı (multi-stage stratified) yöntemle alındığı için, daha karmaşık formül kullanılması gerekir. Türkiye KYTA'nda örneklem hatası hesabı için Macro SAS işlemi (SAS 9.2 sürümü) olan bilgisayar yazılım programı kullanıldı. Bu işlem, ortalama ve orantı şeklindeki araştırma bulgusu tahminlerinin değişkenlik tahmini (variance estimation) için Taylor linearization yöntemini kullanmıştır.

Taylor linearization yöntemi herhangi yüzde veya ortalama orantı tahmini (ratio estimate) olarak işleme alır; $r = y/x$, burada y , toplam örnek değişkeni olan y değerini ve x incelenen grup veya alt gruptaki toplam sayıyı temsil eder. r değerinin varyansı aşağıdaki formül ile hesaplanır. Burada standart hata varyansın kare köküdür:

$$SE^2(r) = var(r) = \frac{1}{x^2} \sum_{h=1}^H \left[\frac{m_h(1-f_h)}{m_h-1} \left(\sum_{i=1}^{m_h} z_{hi}^2 - \frac{z_h^2}{m_h} \right) \right]$$

$$z_{hi} = y_{hi} - r x_{hi}, \text{ and } z_h = y_h - r x_h$$

Burada;

- h tabakayı temsil eder, kırsal alan için 1, kentler için 2 dir;
- m_h seçilmiş olan h inci tabakadaki toplam Birincil Örnek Birimi (BÖB) sayısıdır;
- y_{hi} h inci tabakadaki i inci BÖB deki y değişkeninin ağırlıklandırılmış değeridir;
- x_{hi} h inci tabakadaki i inci BÖB deki kişilerin ağırlıklandırılmış toplamıdır,
- f_h h inci tabakada olan ve çok küçük olduğu için ihmal edilen kişilerin örnekleme oranıdır.

Standart hataya ek olarak işlem her bir tahmin için design etkisini (design effect, DEFT) de hesaplar. Design etkisi, kullanılan örnek yönteminin standart hatası ile basit rastgele örnek yöntemi kullanılmış olsaydı bulunacak standart hatanın oranıdır. DEFT değerinin 1.0 olması örnekleme yönteminin basit rastgele örnek yöntemi kadar etkili olduğu anlamına gelir. Değer 1.0 dan büyük olduğu takdirde, daha karmaşık ve istatistik olarak da daha az etkili bir örnek alma yöntemi kullanılmasının sonucu olarak örnekleme hatasının büyük olduğu anlamına gelir. İşlem ayrıca her bir tahmin için rölatif hata ve güven aralığı hesabı da yapar.

Türkiye KYTA örnekleme hatası özellikle ilgi duyulan seçilmiş değişkenler için hesaplandı. Sonuçlar bütün ülke için ve iki ayrı cinsiyet için ek tablolarda verildi. Ek B 1’de gösterge listesi, tahminin türü ve baz nüfus göstergeleri yer almaktadır. Ek B 2 – B 4 ise design etkisi, relatif standart hata (SE/R) ve yüzde 95 güven aralığı (R+/- 1.96SE) ile ilgili her bir değişkenin istatistik değerini (R), bunun standart hatasını (SE), ağırlıklandırılmamış sayıları (N) ve ağırlıklandırılmış sayıları (W) göstermektedir. Basit rastgele örneğin sıfır olması durumunda (tahmin sıfıra veya 1’e yakın ise) DEFT tanımlanmadı.

Ek Tablo B1, Örnek hatası göstergeleri listesi, KYTA, Türkiye, 2009

Gösterge	Tahmin	Baz Nüfus
Halen tütün kullanan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Her gün tütün kullanan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Halen sigara kullanan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Halen mamul sigara kullanan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Eskiden her gün sigara içen (yaşamın bir döneminde her gün sigara içenler arasında)	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde yaşamın herhangi döneminde sigara içenler
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakmayı deneyen	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde halen içen ve bırakmış olanlarda son 12 ay içinde bırakmış olanlar
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde halen içen ve bırakmış olanlarda son 12 ay içinde bırakmış olanlar
Halen tütün kullananlarda bırakmayı düşünenler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde halen sigara içenler
Son 12 ayda sigara içenler arasında sağlık personeli tarafından bırakma önerisi yapılanlar	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde halen içen ve bırakmış olanlarda son 12 ay içinde sağlık kuruluşuna giden ve sigarayı bırakması tavsiye edilen ve son 12 ay içinde sigarayı bırakmış olanlar
Son ayda işyerinde sigara dumanına maruz kalan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde ev dışında kapalı yerde çalışanlar
Kapalı alanlarda sigara içilmesinin yasak olduğu işyerlerinde son ay içinde sigara dumanına maruz kalan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde ev dışında kapalı yerde çalışanlar
Sağlık kuruluşlarında sigara dumanına maruz kalan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde son 30 günde sağlık kuruluşuna giden
Resmi dairelerde sigara dumanına maruz kalan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde son 30 günde resmi daireye giden
Toplu taşıma araçlarında sigara dumanına maruz kalan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde son 30 günde toplu taşıma araçlarına binen
Sigara içilmesine izin verilen evler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Son ayda evde sigara içen evler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Son defa dükkandan satın alan	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde mamul sigara içen
Sigara reklamı fark eden yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Mağazalarda sigara reklamı gören yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Sporla sponsorluk şeklinde sigara reklamı fark eden yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Herhangi sigara reklamı gören yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Gıysi veya başka malzeme üzerinde sigara tanıtımı yapan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Halen sigara kullananlar arasında, sigara paketleri üzerindeki uyarılar nedeni ile sigarayı bırakmayı düşünenler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinlerde mamul sigara içen
Herhangi yayın organında sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
TV de sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Radyoda sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Tütün kullanımının ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Tütün kullanımının akciğer kanserine neden olduğuna inanan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Tütün kullanımının kalp krizine neden olduğuna inanan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Tütün kullanımının inmeye neden olduğuna inanan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler
Başkalarının sigara dumanını solumanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	Orantı	15 ve üzeri yaştaki yetişkinler

Ek Tablo B2, Ulusal örnekte örnek hatası, KYTA Türkiye, 2009

Gösterge	Ağırlıklandırılmamış Baz Sayı	Ağırlıklandırılmış Baz Sayı	Tahmin Yüzdesi	Yüzdenin Standart Hatası	Tasarım Etkisi	%95 Alt Sınır	%95 Üst Sınır	Relatif Hata
Halen tütün kullanan	9.030	51.151.090	31,2415529	0,658786662	1,82439416	29,9464164	32,5366895	0,02108687
Her gün tütün kullanan	9.030	51.151.090	27,4141806	0,628953115	1,79513552	26,1776951	28,6506662	0,02294262
Halen sigara kullanan	9.030	51.151.090	31,1489523	0,657798966	1,8218815	29,8557575	32,4421471	0,02111785
Halen mamul sigara kullanan	9.030	51.151.090	30,07532	0,653581465	1,83419903	28,7904166	31,3602235	0,02173149
Eskiden her gün sigara içen (yaşamın bir döneminde her gün sigara içenler arasında)	3.626	20.307.557	26,4701214	0,896285625	1,49658325	24,7080756	28,2321673	0,03386028
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakmayı deneyen	2.910	17.194.443	44,7721285	1,139089464	1,52701257	42,5327443	47,0115127	0,02544193
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakan	1.319	7.698.318	15,7702989	1,140202681	1,29093307	13,5287262	18,0118716	0,07230064
Halen tütün kullananlarda bırakmayı düşünenler	2.691	15.933.028	53,0072481	1,438220779	2,23459426	50,179789	55,8347072	0,02713253
Son 12 ayda sigara içenler arasında sağlık personeli tarafından bırakma önerisi yapılanlar	671	3.954.034	83,1079291	1,913954297	1,75089576	79,3452053	86,8706528	0,02302974
Son ayda işyerinde sigara dumanına maruz kalan	2.461	15.684.077	38,5369376	1,388637253	2,00353919	35,8069568	41,2669183	0,03603393
Kapalı alanlarda sigara içilmesinin yasak olduğu işyerlerinde son ay içinde sigara dumanına maruz kalan	1.455	9.517.027	12,544204	1,032109197	1,41280617	10,5151368	14,5732712	0,08227778
Sağlık kuruluşlarında sigara dumanına maruz kalan	4.848	2.944.754	6,00831157	0,478851349	1,96843983	5,06697057	6,9497057	0,07969816
Resmî dairelerde sigara dumanına maruz kalan	3.172	186.556.743	11,2719797	0,831839819	2,19458092	9,63663062	12,9073288	0,07379714
Toplu taşıma araçlarında sigara dumanına maruz kalan	5.844	35.632.482	16,4621798	0,862585794	3,16187234	14,7663859	18,1579737	0,05239803
Sigara içilmesine izin verilen evler	9.030	51.151.090	59,6582491	0,994627596	3,71179099	57,7028687	61,6136296	0,01667209
Son ayda evde sigara içen evler	9.030	51.151.090	56,3051554	0,955721301	3,35252419	54,4262625	58,1840484	0,01697396
Son defa dükkandan satın alan	2.423	14.578.092	92,4545975	0,75697907	1,99026191	90,9664203	93,9427747	0,00818758
Sigara reklamı fark eden yetişkinler	9.030	51.151.090	7,1274202	0,476731224	3,10038103	6,19019411	8,06464629	0,06688693
Mağazalarda sigara reklamı gören yetişkinler	9.030	51.151.090	2,70842569	0,35632552	4,35100367	2,00791027	3,40894111	0,13156186
Sporda sponsorluk şeklinde sigara reklamı fark eden yetişkinler	9.030	51.151.090	3,27498543	0,316060853	2,84761315	2,65362802	3,89634284	0,09650756

Herhangi sigara reklamı gören yetişkinler	9.030	51.151.090	5,33416772	0,368953636	2,43428496	4,60882615	6,05950928	0,06916799
Giyisi veya başka malzeme üzerinde sigara tanıtımı yapan yetişkinler	9.030	51.151.090	2,81275885	0,283686108	2,65841105	2,25504833	3,37046938	0,10085689
Halen sigara kullananlar arasında, sigara paketleri üzerindeki uyarılar nedeni ile sigarayı bırakmayı düşünenler	2.565	15.383.853	46,5352725	1,418546094	2,07455357	43,7464927	49,3240523	0,03048324
Herhangi yayın organında sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	9.030	51.151.090	23,003121	0,605330369	3,33558749	87,6432644	90,0233536	0,00681423
TV de sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	9.030	51.151.090	97,2101807	0,692829176	3,49091422	84,111098	86,8352224	0,00810581
Radyoda sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	9.030	51.151.090	98,0351545	0,936185834	4,4683995	21,1626336	24,8436083	0,04069821
Tütün kullanımının ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	9.030	51.151.090	95,4592249	0,263997356	2,32059356	96,6911771	97,7291843	0,00271574
Tütün kullanımının akciğer kanserine neden olduğuna inanan yetişkinler	9.030	51.151.090	83,6839945	0,199289475	1,86185665	97,6433629	98,4269462	0,00203284
Tütün kullanımının kalp krizine neden olduğuna inanan yetişkinler	9.030	51.151.090	95,5030691	0,32663803	2,22266162	94,8170734	96,1013764	0,00342175
Tütün kullanımının inmeye neden olduğuna inanan yetişkinler	9.030	51.151.090	7,1274202	0,741376543	3,63503993	82,2264909	85,141498	0,00885924
Başkalarının sigara dumanını solumanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	9.030	51.151.090	2,70842569	0,29632986	1,84631177	94,9205017	96,0856365	0,0031283

Ek Tablo B3, Erkek örnekte örnek hatası, KYTA Türkiye, 2009

Gösterge	Ağırlıklandırılmamış Baz Sayı	Ağırlıklandırılmış Baz Sayı	Tahmin Yüzdesi	Yüzdenin Standart Hatası	Tasarım Etkisi	%95 Alt Sınır	%95 Üst Sınır	Relatif Hata
Halen tütün kullanan	4.269	25.095.799	47,9216776	1,054463409	1,90195476	45,8486634	49,9946919	0,02200389
Her gün tütün kullanan	4.269	25.095.799	43,8446784	1,036436841	1,86253324	41,8071034	45,8822535	0,023663883
Halen sigara kullanan	4.269	25.095.799	47,7805808	1,055096786	1,90470312	45,7063214	49,8548402	0,02208213
Halen mamul sigara kullanan	4.269	25.095.799	45,7932057	1,044685581	1,87690627	43,739141	47,8469973	0,02281311
Eskiden her gün sigara içen (yaşamın bir döneminde her gün sigara içenler arasında)	2.854	15.844.572	27,2071279	1,015003501	1,48462748	25,2116896	29,2025663	0,03730653
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakmayı deneyen	2.173	12.787.664	44,0503677	1,301868456	1,48433222	41,4909694	46,609766	0,02955409

Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakan	964	5.633.013	13,5156101	1,252000946	1,2927453	11,0542484	15,9769717	0,0926337
Halen tütün kullananlarda bırakmayı düşünenler	2.029	11.990.918	53,5964973	1,517937013	1,87975988	50,6123207	56,5806739	0,02832157
Son 12 ayda sigara içenler arasında sağlık personeli tarafından bırakma önerisi yapılanlar	447	2.578.112	85,9141557	2,181345413	1,75755447	81,6257564	90,2025549	0,02538983
Son ayda işyerinde sigara dumanına maruz kalan	1.904	12.196.302	41,4714475	1,58262644	1,96474775	38,3600952	44,5827998	0,03816183
Kapalı alanlarda sigara içilmesinin yasak olduğu işyerlerinde son ay içinde sigara dumanına maruz kalan	1.101	7.222.636	13,72,5987	1,237681165	1,42423496	11,2927762	16,1591977	0,09017069
Sağlık kuruluşlarında sigara dumanına maruz kalan	2.107	11.844.984	6,6037405	0,714343014	1,74324592	5,19938333	8,00809766	0,10817248
Resmî dairelerde sigara dumanına maruz kalan	2.156	12.366.024	13,0348097	0,987241372	1,85372499	11,0939501	14,9756693	0,07573884
Toplu taşıma araçlarında sigara dumanına maruz kalan	2.943	18.425.754	18,6706565	1,162312522	2,61835929	16,3856171	20,9556959	0,06225344
Sigara içilmesine izin verilen evler	4.269	25.095.799	58,7358525	1,236152132	2,69149666	56,3056487	61,1660563	0,02104596
Son ayda evde sigara içen evler	4.269	25.095.799	56,1279957	1,181624214	2,42057146	53,8049907	58,4510008	0,02105331
Son defa dükkandan satın alan	1.890	25.095.799	92,709488	0,846088877	2,00175795	91,046126	94,3728499	0,00912624
Sigara reklamı fark eden yetişkinler	4.269	11.346.833	8,15195653	0,70888389	2,86516816	6,75832284	9,54559022	0,08695929
Mağazalarda sigara reklamı gören yetişkinler	4.269	25095799	3,61962088	0,589150652	4,24743914	2,46138468	4,77785708	0,16276585
Sporla sponsorluk şeklinde sigara reklamı fark eden yetişkinler	4.269	25.095.799	5,2560448	0,512030447	2,24753859	4,24942247	6,26266713	0,09741744
Herhangi sigara reklamı gören yetişkinler	4.269	25.095.799	7,7613752	0,614788638	2,25385681	6,55273619	8,9700142	0,0792113
Giyisi veya başka malzeme üzerinde sigara tanıtımı yapan yetişkinler	4.269	25.095.799	4,37255218	0,5003495	2,55596868	3,38889392	5,35621044	0,11442962
Halen sigara kullananlar arasında, sigara paketleri üzerindeki uyarılar nedeni ile sigarayı bırakmayı düşünenler	1.916	11.492.171	46,4805898	1,656879424	2,11443513	43,2232604	49,7379192	0,0356467
Herhangi yayın organında sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.269	25.095.799	89,8800898	0,701228558	2,30783729	88,5015149	91,2586647	0,00780182
TV de sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.269	25.095.799	85,5488106	0,816156937	2,30014883	83,9442931	87,1533281	0,00954025
Radyoda sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.269	25.095.799	23,6876849	1,139584556	3,06691696	21,4473274	25,9280424	0,04810873

Tütün kullanımının ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	4.269	25.095.799	97,7551913	0,261252668	1,32778712	97,2415836	98,268799	0,00267252
Tütün kullanımının akciğer kanserine neden olduğuna inanan yetişkinler	4.269	25.095.799	98,5529766	0,238257996	1,6993226	98,0845751	99,0213781	0,00241756
Tütün kullanımının kalp krizine neden olduğuna inanan yetişkinler	4.269	25.095.799	96,1395429	0,396969076	1,81258643	95,3591246	96,9199612	0,00412909
Tütün kullanımının inmeye neden olduğuna inanan yetişkinler	4.269	25.095.799	85,2354851	0,836834384	2,37555762	83,590317	86,8806533	0,00981791
Başkalarının sigara dumanını solumanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	4.269	25.095.799	96,9312235	0,398578106	1,73751759	95,1476419	96,714805	0,00415483

Ek Tablo B4, Kadın örnekte örnek hatası, KYTA Türkiye, 2009

Gösterge	Ağırlıklandırılmamış Baz Sayı	Ağırlıklandırılmış Baz Sayı	Tahmin Yüzdesi	Yüzdenin Standart Hatası	Tasarım Etkisi	%95 Alt Sınır	%95 Üst Sınır	Relatif Hata
Halen tütün kullanan	4.761	26.055.291	15,1756781	0,627712774	1,45730889	13,941631	16,4097252	0,4136308
Her gün tütün kullanan	4.761	26.055.291	11,58874	0,59010377	1,61837723	10,4285384	12,7489416	0,05092446
Halen sigara kullanan	4.761	26.055.291	15,1297877	0,626839935	1,45687863	13,8974565	16,3621189	0,04143085
Halen mamul sigara kullanan	4.761	26.055.291	14,9362495	0,616905693	1,42609892	13,7234485	16,1490505	0,04130258
Eskiden her gün sigara içen (yaşamın bir döneminde her gün sigara içenler arasında)	772	4.462.985	23,8535873	1,703751571	1,23374865	20,50411	27,2030646	0,07142538
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakmayı deneyen	737	4.406.779	46,8665457	2,172457776	1,39681593	42,595619	51,1374724	0,04635413
Son 12 ayda sigara içenler arasında son 12 ayda sigarayı bırakan	355	2.065.305	21,9198465	2,762451609	1,58284921	16,480259	27,350667	0,12602514
Halen tütün kullananlarda bırakmayı düşünenler	662	3.942.110	51,2148987	2,384576715	1,50659686	46,529584	55,902839	0,04656022
Son 12 ayda sigara içenler arasında sağlık personeli tarafından bırakma önerisi yapılanlar	224	1.375.922	77,8498061	3,037461781	1,1984905	71,8783314	83,8212807	0,03901695
Son ayda işyerinde sigara dumanına maruz kalan	557	348.775	28,2753319	2,479772284	1,68889457	23,4002426	33,1504212	0,08770091
Kapalı alanlarda sigara içilmesinin yasak olduğu işyerlerinde son ay içinde sigara dumanına maruz kalan	354	2.294.390	8,82400507	1,689657332	1,25618695	5,50223621	12,1457739	0,19148418
Sağlık kuruluşlarında sigara dumanına maruz kalan	2.741	15.099.770	5,54122852	0,559305705	1,6381708	4,44066576	6,64079128	0,10093533
Resmî dairelerde sigara dumanına maruz kalan	1.016	6.290.720	7,80668522	1,275475826	2,29652974	5,29917331	10,3141971	0,16338251

Toplu taşıma araçlarında sigara dumanına maruz kalan	2.901	17.206.728	14,0972416	0,940164216	2,11745364	12,248933	15,9455502	0,06669136
Sigara içilmesine izin verilen evler	4.761	26.055.291	60,5465746	1,100665731	2,41454208	58,3827293	62,70142	0,01817883
Son ayda evde sigara içen evler	4.761	26.055.291	56,4758978	1,1255052	2,45358003	54,2632194	58,6885761	0,01992895
Son defa dükkandan satın alan	533		91,5595288	1,3872972	1,32738219	88,8321825	94,2868751	0,01515186
Sigara reklamı fark eden yetişkinler	4.761	26.055.291	6,14061268	0,523376363	2,26275207	5,11168494	7,16954043	0,08523195
Mağazalarda sigara reklamı gören yetişkinler	4.761	26.055.291	1,8378549	0,304222244	2,45170005	1,2327021	2,42886887	0,16617034
Sporda sponsorluk şeklinde sigara reklamı fark eden yetişkinler	4.761	26.055.291	1,36687908	0,24087207	2,04899232	0,89332641	1,84043174	0,17622496
Herhangi sigara reklamı gören yetişkinler	4.761	26.055.291	2,99634276	0,337368293	1,86434855	2,3309615	3,65958937	0,11259336
Gıysi veya başka malzeme üzerinde sigara tanıtımı yapan yetişkinler	4.761	26.055.291	1,31040531	0,248289697	2,26954438	0,82228208	1,79852853	0,1894755
Halen sigara kullananlar arasında, sigara paketleri üzerindeki uyarılar nedeni ile sigarayı bırakmayı düşünenler	649	3.891.684	46,6967509	2,320966463	1,40456577	42,1338647	51,2596371	0,1894755
Herhangi yayın organında sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.761	26.055.291	87,8250761	0,734760258	2,4038353	86,3805798	89,2695724	0,00836618
TV de sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.761	26.055.291	85,4002956	0,829192241	2,62545878	83,7701515	87,0304397	0,00970948
Radyoda sigara karşıtı bilgi fark eden yetişkinler	4.761	26.055.291	22,3437663	1,058102921	3,07200066	20,263597	24,4239356	0,04735562
Tütün kullanımının ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	4.761	26.055.291	96,6852403	0,42116637	2,63507707	95,8572515	97,5132291	0,00435606
Tütün kullanımının akciğer kanserine neden olduğuna inanan yetişkinler	4.761	26.055.291	97,5346581	0,282778825	1,58327306	96,9212949	98,0905849	0,00289927
Tütün kullanımının kalp krizine neden olduğuna inanan yetişkinler	4.761	26.055.291	94,8016684	0,447813001	1,93736609	93,9212949	95,6820439	0,00472368
Tütün kullanımının inemeye neden olduğuna inanan yetişkinler	4.761	26.055.291	82,1844145	0,921024284	2,75835893	80,3737338	83,9950951	0,0112068
Başkalarının sigara dumanını solmanın ciddi hastalıklara neden olduğuna inanan yetişkinler	4.761	26.055.291	95,0906819	0,41642775	1,76613436	94,2725689	95,9087943	0,00437627

EK-C

**Küresel Yetişkin Tütün
Araştırması (GATS)
Soru Formu**

Ağustos-Eylül 2008

Ortak Organizasyonlar

- Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC)
- CDC Vakfı
- Johns Hopkins Bloomberg Halk Sağlığı Okulu (JHSPH)
- RTI International
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Destekleyenler

- GATS Protokol Gelişimi ile ilgili WHO Uzmanlar Komitesi

Mali Destek

Mali destek, Bloomberg Philanthropies'in bir programı olan Bloomberg Tütün Kullanımını Azaltma Girişimi tarafından sağlanmaktadır.

Önerilen Alıntılar

Küresel Tütün Gözetim Sistemi (GTSS), *Yetişkinlere Yönelik Küresel Tütün Araştırması (GATS): Seçmeli Sorulu Temel Anket. 2008.*

Bu belge RTI International tarafından, CDC Vakfı ile sözleşme kapsamında hazırlanmıştır.

İçindekiler

Bölüm	Sayfa
Nihai Temel Anket	
Tanımlayıcı Bilgiler	1
Ziyaret Kaydı	2
Hane Anketi	4
Bireysel Anket	8
Bölüm A: Kişisel Bilgiler.....	8
Bölüm B: Tütün Kullanımı.....	10
Bölüm N: Nargile Modülü	14
Bölüm D1: Tütün Kullanmayı Bırakma.....	16
Bölüm E: Pasif İçicilik.....	18
Bölüm F: Ekonomi - Paketlenmiş Sigara Üretimi.....	20
Bölüm G: Medya.....	21
Bölüm H. Bilgi, Tutum ve Algılar.....	23

İL KODU			BLOK NO			HANE NO	

**T.C.
BAŞBAKANLIK
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU**

İyi günler. Ben Türkiye İstatistik Kurumun'dan geliyorum. İsmim, hanehalkı fertlerinin tütün kullanımı hakkında bir araştırma yapıyoruz. Hanehalkınız tamamen tesadüfi örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir. Anketimiz yaklaşık dakika sürecektir. Derlenecek olan kişisel bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu' nun kuruluş kanunu gereğince yalnız istatistiksel amaçla kullanılacak, resmi ve özel kişi veya kuruluşlara açıklanmayacaktır. Herhangi bir hukuki ve resmi işlemden delil olarak gösterilmeyecektir.

KÜRESEL YETİŞKİN TÜTÜN ARAŞTIRMASI

ADRES BİLGİLERİ

KOD

İL :	<input type="text"/>	<input type="text"/>
İLÇE :	<input type="text"/>	<input type="text"/>
ALT KADEME ADI :	<input type="text"/>	<input type="text"/>
BUCAK :	<input type="text"/>	<input type="text"/>
KÖY :	<input type="text"/>	<input type="text"/>
MAHALLE :	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Bilgiyi doldurulan yer meydan, bulvar, cadde , sokak veya kümeden hangisi ise adını yazınız ve türünü işaretleyiniz.

Adı :	<input type="text"/>
Türü :	☐ MEYDAN ☐ BULVAR ☐ CADDE ☐ SOKAK ☐ KÜME
Semt / Mevki Adı :	<input type="text"/>
Varsa Site Adı :	<input type="text"/>
Dış kapı no :	<input type="text"/>
İç kapı no :	<input type="text"/>
Posta kodu :	<input type="text"/>
Telefon no (ev) :	<input type="text"/>
Telefon no (iş) :	<input type="text"/>
Telefon no (cep) :	<input type="text"/>

ANKETÖRÜN

Adı Soyadı :

T.C. Kimlik No :

Verilen adreste ----/----/----- tarihinde anketi yaptım.

KONTROLÖRÜN

Adı Soyadı :

T.C. Kimlik No :

Kontrol Tarihi :

Anketörün ----/----/----- tarihinde teslim ettiği anketi inceledim.

ZİYARET KAYDI								
Ziyaret Sayısı	1		2		3		4	
Ziyaret Tarihi	---	---	---	---	---	---	---	---
	GÜN	AY	GÜN	AY	GÜN	AY	GÜN	AY
Hane Halkı Sonucu*	_____		_____		_____		_____	
Bireysel Sonuç**	_____		_____		_____		_____	
Anketör	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
Editör	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
Denetçi	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

(*= HANEHALKI ZİYARET SONUCU

İLK DURUM KODU

- 102 Hanehalkı bölümünün bir kısmı tamamlandı, listeleme tamamlanamadı
 103 Hanehalkı kısmı tamamlanamadı, uygun cevaplayıcı bulunamadı
 104 Hanehalkı reddetti
 105 Evde yok/Boş/Yıkılmış
 106 Seçilen adres hane değil
 107 Hanehalkı cevaplayıcısı cevap verebilecek durumda değil (hasta/yaşlı/engelli vb.)
 108 Diğer cevapsız
 109 Evde kimse yok

SON DURUM KODU

- 200 Hanehalkı kısmı tamamlandı, bir kişi seçildi
 201 Hanehalkı kısmı tamamlandı, hiç kimse seçilmedi
 202 Hanehalkı bölümünün bir kısmı tamamlandı, listeleme yapılamadı
 203 Hanehalkı kısmı tamamlanamadı, uygun kimse tanımlanamadı.
 204 Hanehalkı reddetti.
 205 Evde yok/Boş/Yıkılmış
 206 Seçilen adres hane değil
 207 Hanehalkı cevaplayıcısı cevap verebilecek durumda değil (hasta/yaşlı/engelli vb.)
 208 Diğer cevapsız
 888 Hanehalkı başka anketöre devredildi
 999 Hanehalkı bunun yerine seçilen başka bir hanehalkıyla değiştirildi

(= BİREYSEL ZİYARET SONUCU**

İLK DURUM KODU

- 302 Bireysel bölümün bir kısmı tamamlandı
- 303 Seçilen bireyin daha sonradan uygun olmadığı anlaşıldı
- 304 Seçilen birey anketi reddetti
- 307 Seçilen birey cevap verebilecek durumda değil (hasta/yaşlı/engelli vb.)
- 308 Diğer cevapsız
- 309 Seçilen birey evde değil

SON DURUM KODU

- 400 Bireysel soru formu tamamlandı
- 401 Birey anket için uygun değil
- 403 Seçilen bireyin uygun olmadığı daha sonradan anlaşıldı
- 404 Birey anketi reddetti
- 407 Seçilen birey cevap verebilecek durumda değil (hasta/yaşlı/engelli vb.)
- 408 Diğer cevapsız
- 888 Hanehalkı başka anketöre devredildi
- 999 Hanehalkı bunun yerine seçilen başka bir hanehalkıyla değiştirildi

Hane Anketi

GÖRÜŞMENİN BAŞLAMA ZAMANI:

		:		
SAAT			DAKİKA	

GİRİŞ: Yetişkinlerin tütün kullanımı davranışı ile ilgili olarak Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tüm Türkiye genelinde bir araştırma yapılmakta ve haneniz bu ankete katılım için seçilmiş bulunmaktadır. Belirlenen tüm haneler bilimsel bir örnekten seçilmiştir ve belirlenen kişilerin tümünün incelemeye katılması projenin başarısı için çok önemlidir. Toplanan tüm bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Hanenizde kimlerin katılım için uygun olduğunu belirlemek için birkaç sorum olacak.

BİLGİ: HANEHALKI HAKKINDA GENEL BİLGİ VERECEK KİŞİ 18 YAŞ VE ÜZERİNDE OLMALI VE SİZ BU KİŞİDEN TÜM HANEHALKI HAKKINDA DOĞRU VE GERÇEK BİLGİ ALDIĞINIZDAN EMİN OLMALISINIZ.

EĞER GEREK DUYARSANIZ HANEHALKI HAKKINDA BİLGİ VEREN KİŞİNİN 18 YAŞ VE ÜZERE OLDUĞUNDAN EMİN OLMAK İÇİN BELGE İSTEYİNİZ.

HH1. İlk olarak haneniz ile ilgili birkaç soru sormak istiyorum. Bu hanede toplam kaç kişi yaşıyor?

GEÇEN GECE BU EVİ ESAS EVİ OLARAK KABUL TÜM KİŞİLER DAHİL EDİLMELİDİR.

		Kişi
--	--	------

HH2. Hane halkından kaç kişi 15 ve üzeri yaşta?

		Kişi
--	--	------

HH3. Hanehalkında 15 ve daha yukarı yaşta kaç (erkek/kadın) kişi vardır?

		Kişi
--	--	------

EĞER HH3=00 İSE (HANEHALKINDAN UYGUN ERKEK VEYA KADIN YOKSA) GÖRÜŞMEYİ BİTİRİNİZ, SAYFA 5'E GİDEREK GÖRÜŞMENİN BİTTİĞİ SAATİ KAYDEDİNİZ. SONUÇ KODU OLARAK 2 YAZINIZ

HH4. Şimdi bu hanede yaşayan 15 yaş ve üzerindeki (erkek/kadın) herkes hakkında bilgi toplamak istiyorum.

Bu hanede yaşayan 15 yaş ve üzerindeki erkek/kadınları sıralamak istiyorum. Erkek/kadınları en yaşlısından en gencine doğru sıralayalım.

AŞAĞIDAKİ SORULARI YÖNELTİNİZ VE CEVAPLARI BİR SONRAKİ SAYFADAKİ LİSTE TABLOYA KAYDEDİNİZ:

a. Bu kişinin adı nedir?

b. Bu kişinin yaşı nedir?

EĞER KİŞİ BİLMİYORSA, TAHMİN ETMESİNİ İSTEYİNİZ.

c. EĞER BELİRTİLEN YAŞ 15 İLE 17 ARASINDA İSE, DOĞUM GÜNÜNÜ SORUNUZ: Bu kişinin doğum tarihinin ayı ve yılı nedir?

KİŞİNİN 15 VEYA DAHA ÜZERİNDE OLDUĞUNDAN EMİN OLMAK İÇİN DOĞUM TARİHİNİN [AY/YIL BELİRTİNİZ]..... TARİHİNDEN ÖNCE OLDUĞUNU KONTROL EDİNİZ. EĞER 15 VEYA ÜZERE DEĞİLSE SATIRI SİLİNİZ.

EĞER KİŞİ DOĞUM TARİHİNİ BİLMİYORSA d'YE GEÇİNİZ

d. CİNSİYETİ KAYDEDİNİZ

e. Bu kişi halen *sigara, sarma sigara, puro, pipo, nargile* dahil tütün kullanıyor mu?

4

Erkek Hane 1
Kadın Hane 2

	a. Adı	b. Yaş	SADECE 15-17 YAŞ İÇİN c. Doğum tarihi	d. Cinsiyeti	e. Halen sigara içiyor mu?
1	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
2	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
3	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
4	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
5	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
6	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
7	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
8	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
9	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7
10	_____	__ __	Ay: __ __ Yıl: __ __ __ __	E K ☐ 1 ☐ 2	Evet Hayır Bilmiyor ☐ 1 ☐ 2 ☐ 7

UYARI: GÖRÜŞÜLECEK KİŞİ(ERKEK/KADIN) SEÇİMİ PROGRAM TARAFINDAN YAPILACAKTIR.

UYARI : EĞER SEÇİLMİŞ KİŞİ İLE KONUŞMADI İSENİZ VEYA KİŞİ GÖRÜŞME İÇİN UYGUN DEĞİL İSE KİŞİNİN ADINI AŞAĞIYA YAZINIZ VE BAŞKA BİR ZİYARET (TARİH VE ZAMAN) AYARLAYINIZ

ADI: _____

SONRAKİ ZİYARET TARİHİ : _____

SAATİ: _____

SONRAKİ ZİYARET TARİHİ : _____

SAATİ: _____

SONRAKİ ZİYARET TARİHİ : _____

SAATİ: _____

SONRAKİ ZİYARET TARİHİ : _____

SAATİ: _____

GÖRÜŞMENİN BİTTİĞİ SAAT : _____ : _____
SAAT DAKİKA

ONAY 1. HANE HALKI ANKETİ VAKA BİLGİLERİNDEN SEÇİLEN CEVAPLAYICININ YAŞINI KONTROL EDİN VE AŞAĞIDAN UYGUN KATEGORİYİ SEÇİN:

- 15-17 ₁ [ONAY 2'YE GİDİN]
 18 YAŞ VEYA ÜZERİ ₂ [ONAY 5'E GİDİN]
 15-17 YAŞ, VELİSİNDEN BAĞIMSIZ YAŞAYAN ₃ [ONAY 5'E GİDİN]

ONAY 2. Ankete başlamadan önce, [CEVAPLAYICININ ADI]'nın ebeveyninden veya velisinden ve [CEVAPLAYICININ ADI]'ndan onay almam gerekiyor.

SEÇİLEN CEVAPLAYICI VE EBEVEYN/VELİNİN HER İKİSİ DE MEVCUTSA, ANKETE DEVAM EDİN.

EĞER EBEVEYN/VELİ MEVCUT DEĞİLSE, ANKETİ YARIDA KESİN VE YENİDEN GELMEK İÇİN BİR RANDEVU PLANLAYIN.

REŞİT OLMAYAN CEVAPLAYICI MEVCUT DEĞİLSE, EBEVEYNİN ONAYINI ALARAK DEVAM EDİN.

ONAY 3. EBEVEYNE/VELİYE VE SEÇİLEN CEVAPLAYICIYA (MEVCUTSA) AŞAĞIDAKİ METNİ OKUYUN:

Ben Türkiye İstatistik Kurumu için çalışıyorum. Bu kurum, Türkiye'de tütün kullanımıyla ilgili bilgi topluyor. Bu bilgiler Sağlık Bakanlığı tarafından halk sağlığı amacıyla kullanılacak.

Hane halkınız ve [CEVAPLAYICININ ADI], bu araştırma için rasgele yöntemle seçildi. [CEVAPLAYICININ ADI] tarafından verilecek cevaplar hem biz hem toplum açısından büyük önem taşıyor, çünkü bu cevaplar başka birçok kişiyi temsil edecek.

Anket yaklaşık 30 dakika sürecek. [CEVAPLAYICININ ADI] bu araştırmaya tümüyle gönüllü olarak katılacak. [CEVAPLAYICININ ADI] tarafından verilecek bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve [CEVAPLAYICININ ADI]'nın kimliği, verdiği cevaplardan anlaşılamayacak. Kişisel bilgileri, siz de dahil olmak üzere, ailesi bile olsa başka hiç kimseye paylaşılmayacak. [CEVAPLAYICININ ADI] araştırmadan dilediği zaman çekilebilir ve herhangi bir soruyu cevaplamayı reddedebilir.

Bu anket, araştırma katılımcılarının zarar görmesini önlemek amacıyla T.C. Sağlık Bakanlığı ve Dünya Sağlık Örgütü ile ortaklaşa yürütülen çalışmalar sonucunda üretilmiştir. Bu çalışmalar ile ilgili ayrıntılı bilgi almak isterseniz aşağıda verilen telefon numaralarıyla irtibata geçebilirsiniz.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): (312) 410 06 40 / (312) 410 06 15
 Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ): (312) 454 10 88
 Sağlık Bakanlığı (SB): (312) 585 14 00

[CEVAPLAYICININ ADI]'nın bu araştırmaya katılmasına izin verirseniz, kendisiyle özel görüşerek bir anket yapacağız.

EBEVEYNE/VELİYE SORUN: [CEVAPLAYICININ ADI]'nın katılmasını kabul ediyor musunuz?

- EVET ₁ [ONAY 4'E GİDİN]
 HAYIR ₂ [GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN]

ONAY 4. SEÇİLEN REŞİT OLMAYAN CEVAPLAYICI MEVCUT MU?

MEVCUT ₁ [ONAY 6'YA GİDİN]

MEVCUT DEĞİL ₂ [ONAY 5'E GİDİN]

ONAY 5. SEÇİLEN CEVAPLAYICIYA OKUYUN:

Ben Türkiye İstatistik Kurumu için çalışıyorum. Bu kurum, Türkiye'de tütün kullanımıyla ilgili bilgi topluyor. Bu bilgiler Sağlık Bakanlığı tarafından halk sağlığı amacıyla kullanılacak.

Hane halkınız ve siz, bu araştırma için rasgele yöntemle seçildiniz. Vereceğiniz cevaplar hem biz hem toplum açısından büyük önem taşıyor, çünkü bu cevaplar başka birçok kişiyi temsil edecek. Anket yaklaşık 30 dakika sürecek. Bu araştırmaya tümüyle gönüllü olarak katılacaksınız. Bize vereceğiniz bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve verdiğiniz cevaplardan kimliğiniz anlaşılmayacak. Kişisel bilgilerinizi, aileniz bile olsa başka hiç kimseyle paylaşmayacağız.

{ONAY 4=2 İSE DOLDURUN: Ebeveyniniz/veliniz bu araştırmaya katılmanız için onay verdi}

Katılmayı kabul ediyorsanız, sizinle özel bir görüşme yapacağız.

ONAY 6. SEÇİLEN CEVAPLAYICIYA SORUN: Katılmayı kabul ediyor musunuz?

EVET ₁ [GÖRÜŞMEYE DEVAM EDİN]

HAYIR ₂ [GÖRÜŞMEYİ BITİRİN]

AŞAĞIDAKİ BİLGİYİ DOLDURUN:

ANKET DİLİ	☐	TÜRKÇE
------------	--------------------------	--------

BÖLÜM A- KİŞİSEL BİLGİLERBİREY SIRA NO:

Şimdi size ilk olarak kişisel bilgileriniz hakkında birkaç soru soracağım.

A1. Kişinin cinsiyetini kaydediniz.Erkek 1Kadın 2**A2. Ay ve yıl olarak doğum tarihiniz nedir?**Ay → Bilmiyorsa "77" girinizYıl → Bilmiyorsa "7777" giriniz**UYARI: EĞER AY "77" VEYA YIL "7777" İSE A3'Ü SORUNUZ. YOKSA A4'E GEÇİNİZ.****A3. Kaç yaşındasınız?**

EĞER KİŞİ EMİN DEĞİLSE, YAŞINI TAHMİN ETMESİNİ İSTEYİNİZ VE BU CEVABI KAYDEDİNİZ.

 Yaşında**A3a. A3'de verilen cevap tahmini olarak mı verilmiştir?**Evet 1Hayır 2Bilmiyor 7**A4. En son hangi okulu bitirdiniz?**Bir okul bitirmedi 1İlkokul 2İlköğretim (8 yıllık) 3Ortaokul veya mesleki ortaokul 4Lise ve dengi okullar 5Yüksekokul veya fakülte 6Yüksek lisans, doktora 7Bilmiyor 77

EĞER A4=1 VEYA A4=77 İSE A12'Yİ SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE A5'E GEÇİNİZ.

A12. Okuma-yazma biliyor musunuz?Evet 1Hayır 2

A5. Aşağıdakilerden hangisi son 12 aydaki işgücü durumunuzu en iyi açıklıyor?

- Ücretli/maaşlı çalışanlar 1
Kendi hesabına/işveren 2
Ücretsiz aile işçisi 3
Öğrenci 4
Ev işleri ile meşgul 5
Emekli 6
İş arıyor (İşbaşı yapmaya hazır) 7
İş arıyor (İşbaşı yapmaya hazır değil) 8
Diğer (Belirtiniz.....) 9
Bilmiyor 77

A6. Bu hane veya bu hanede yaşayanlardan biri aşağıda listelenenlere sahip midir?

HER MADDEYİ OKUYUNUZ

	Evet		Hayır		Bilmiyor
a. Elektrik	☐	1	☐	2	☐ 7
b. Su tesisatı olan tuvalet	☐	1	☐	2	☐ 7
b.1. Kanalizasyon bağlantısı olan tuvalet	☐	1	☐	2	☐ 7
c. Sabit telefon	☐	1	☐	2	☐ 7
d. Cep telefonu	☐	1	☐	2	☐ 7
e. Televizyon	☐	1	☐	2	☐ 7
f. Radyo	☐	1	☐	2	☐ 7
g. Buzdolabı	☐	1	☐	2	☐ 7
h. Otomobil	☐	1	☐	2	☐ 7
i. Motosiklet	☐	1	☐	2	☐ 7
j. Çamaşır makinası	☐	1	☐	2	☐ 7

BÖLÜM B - TÜTÜN KULLANIMI

Şimdi tütün kullanımı konusunda size birkaç soru soracağım. Ben tütün dediğimde siz sigara, sarma sigara, pipo, puro ve nagileyi düşünerek cevaplayınız

B1. Şu anda tütün kullanma durumunuz nedir? Her gün, hergün değil/ara sıra ya da hiç.

- Hergün 1 → B4'e geçiniz
 Hergün değil/ara sıra 2
 Hiç 3 → B3'e geçiniz
 Bilmiyor 7

B2. Geçmişte hergün tütün kullandınız mı?

- Evet 1 → B8'e geçiniz
 Hayır 2 → B10'a geçiniz
 Bilmiyor 7

B3. Geçmişte tütün kullanma durumunuz neydi? Hergün, hergün değil/arasıra ya da hiç.

UYARI: KİŞİ GEÇMİŞTEKİ TÜTÜN KULLANMA DURUMU İLE İLGİLİ "HERGÜN" VE "HERGÜN DEĞİL/ARASIRA" CEVAPLARININ HER İKİSİNİ BİRDEN VERİRSE; CEVAP "HERGÜN" OLARAK KABUL EDİLİR, TAKİP EDEN SORULAR BUNA BAĞLI OLARAK DEVAM EDECEKTİR.

- Hergün 1 → B11'e geçiniz
 Hergün değil/arasıra 2 → B13'e geçiniz
 Hiç 3 → Bölüm N'ye geçiniz
 Bilmiyor 7

Su anda hergün kullananlar

B4. Hergün tütün kullanmaya ilk kez kaç yaşında başladınız?

- Yaş → B6'ya geçiniz

Bilmiyorsa "99" giriniz

EĞER B4=99 İSE B5'İ SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE B6'YA GEÇİNİZ.

B5. Hergün tütün kullanmaya ilk kez kaç yıl önce başladınız?

- yıl

B6. Şu anda ortalama olarak günde kaç adet tütün kullanıyorsunuz? Hergün olmasa bile tütün kullanıyorsanız söyleyin.

ANKETÖR: 1. EĞER KİŞİ KULLANDIĞINI BELİRTİYOR, ANCAK HERGÜN KULLANMIYORSA, 888 GİRİNİZ.

2. EĞER KİŞİ PAKET VEYA KARTON OLARAK BELİRTMİŞSE, KİŞİYE PAKET VEYA KARTON İÇİNDE KAÇ TANE OLDUĞUNU SORUN VE HAFTADA KULLANILAN TOPLAM SAYIYI BUNA GÖRE HESAPLAYIN

HER SATIRI OKUYUNUZ

a. Sigara				GÜNDE
a1. [Eğer B6a=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç adet sigara içiyorsunuz?				HAFTADA
b. Sarma sigara				GÜNDE
b1. [Eğer B6b=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç adet sarma sigara içiyorsunuz?				HAFTADA
d. Tam dolu pipo				GÜNDE
d1. [Eğer B6d=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç adet tam dolu pipo içiyorsunuz?				HAFTADA
e. Puro				GÜNDE
e1. [Eğer B6e=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç adet puro içiyorsunuz?				HAFTADA
f. Nargile (Günde içilen seans sayısı)				GÜNDE
f1. [Eğer B6f=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç kere nargile içme seansına katılıyorsunuz?				HAFTADA
g. Diğer (.....belirtiniz)				GÜNDE
g1. [Eğer B6g=888] Şu anda ortalama olarak haftada kaç kere [ÜRÜN İSMİ] içiyorsunuz?				HAFTADA

B7. Genellikle ilk tütünü uyandıktan ne kadar süre sonra kullanırsınız?

- 5 dakikadan az 1
- 6-30 dakika arası 2
- 31-60 dakika arası 3
- 60 dakikadan fazla 4

BÖLÜM N'YE GEÇİNİZ.

Su anda hergünden daha seyrek kullananlar

B8. Her gün tütün kullanmaya ilk kez kaç yaşında başladınız?

Yaş

Bilmiyorsa "99" giriniz

EĞER B8=99 İSE B9'U SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE B10'A GEÇİNİZ.

B9. Hergün tütün kullanmaya ilk kez kaç yıl önce başladınız?

--	--

 yıl
B10. Şu anda ortalama olarak haftada kaç adet tütün kullanıyorsunuz?

ANKETÖR: 1. EĞER KİŞİ SON 30 GÜN İÇİNDE KULLANDIĞINI BELİRTİYOR, ANCAK HAFTADA 1'DEN AZ KULLANIYORSA, 888 GİRİNİZ.

2. EĞER KİŞİ PAKET VEYA KARTON OLARAK BELİRTMİŞSE, KİŞİYE PAKET VEYA KARTON İÇİNDE KAÇ TANE OLDUĞUNU SORUN VE HAFTADA KULLANILAN TOPLAM SAYIYI BUNA GÖRE HESAPLAYIN

HER SATIRI OKUYUNUZ

a. Sigara				HAFTADA
b. Sarma sigara				HAFTADA
d. Tam dolu pipo				HAFTADA
e. Puro				HAFTADA
f. Nargile (Günde içilen seans sayısı)				HAFTADA
g. Diğer (.....belirtiniz)				HAFTADA

BÖLÜM N'YE GEÇİNİZ.***Geçmişte kullananlar*****B11. Hergün tütün kullanmaya ilk kez kaç yaşında başladınız?**

--	--

 yaş

Bilmiyorsa "99" giriniz

EĞER B11=99 İSE B12'Yİ SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE B13'E GEÇİNİZ.

B12. Hergün tütün kullanmaya ilk kez kaç yıl önce başladınız?

--	--

 yıl

B13. Tütün kullanmayı bıraktığınız üzerinden ne kadar zaman geçti?

UYARI : SADECE KİŞİ TÜTÜN KULLANIMINI SÜREKLİ OLARAK BIRAKMIŞ KİŞİLERE SORULACAKTIR. NADİR TÜTÜN KULLANIMINI DAHİL ETMEYİNİZ.

Birimi kontrol ederek süreyi kaydediniz.

Yıl	☐ 1			
Ay	☐ 2			
Hafta	☐ 3			
Gün	☐ 4			

Bir günden az (24 saat) 5

Bilmiyor 7

EĞER B13'ÜN CEVABI "1 YILDAN AZ (12 AYDAN AZ)" İSE B14'Ü SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE **BÖLÜM N'YE** GEÇİNİZ.

B14. Son 12 ay içerisinde, herhangi bir nedenle doktora veya diğer sağlık personeline başvurduunuz mu?

Evet 1

Hayır 2 → B18'e geçiniz

B15. Son 12 ay içerisinde, doktora veya diğer sağlık personeline kaç kez başvurduunuz? 1 ya da 2 kere, 3 yada 5 kere, 6 veya daha fazla mı?

1 veya 2 1

3-5 arası 2

6 veya üzeri 3

B16. Son 12 ay içerisinde, doktor veya diğer sağlık personeli ziyaretinizde tütün kullanımınız hakkında size soru sordu mu?

Evet 1

Hayır 2 → B18'e geçiniz

B17. Son 12 ay içerisinde, doktor veya diğer sağlık personeli ziyaretinizde size tütün kullanımını bırakmanızı önerdi mi?

Evet 1

Hayır 2

B18. Son 12 ay içerisinde, tütün kullanımını bırakmak için aşağıdakilerden herhangi birini kullandınız/denediniz mi?

Her satırı okuyunuz

	Evet	Hayır
a. Bırakma kliniği dahil olmak üzere danışmanlık	☐ 1	☐ 2
b. Band veya sakız gibi nikotin destekleyici tedavi	☐ 1	☐ 2
c. Diğer reçeteli ilaç, örneğin; zyban, campix	☐ 1	☐ 2
d. Geleneksel ilaçlar	☐ 1	☐ 2
g. Bunların dışında; belirtiniz.....	☐ 1	☐ 2

BÖLÜM N - NARGİLE MODÜLÜ

HAYATINDA HİÇ NARGİLE İÇMEDİ İSE D1'E GEÇİNİZ.

ŞU ANDA HİÇ TÜTÜN KULLANMAYAN, GEÇMİŞTE HERGÜN VEYA HERGÜNDEN DAHA SEYREK KULLANANLAR İÇİN N2'DEN BAŞLAYINIZ.

HALEN HERGÜN GÜNDE BİR NARGİLE İÇENLER İÇİN SORU N3'DEN BAŞLAYINIZ.

Aşağıdaki yönlendirme programlanacaktır:

B6e/B10e, günde/haftada içilen nargile seans sayısı hakkında soru sormaktadır.

EĞER B1=3 VE B3=3 (HİÇ İÇMEMİŞ) İSE, BÖLÜM D1'E GEÇİNİZ.

EĞER B1=3 VE B3=1 VEYA =2 (İÇMİŞ AMA BIRAKMIŞ) İSE, N2'YE GEÇİNİZ.

EĞER B1=1 VE B6e>=1 (HALEN HERGÜN NARGİLE İÇİYOR) İSE, N3'E GEÇİNİZ.

EĞER B1=1 VE B6e=888 (HALEN GÜNDE BİRDEN AZ NARGİLE İÇİYOR) İSE, N1'E GEÇİNİZ.

EĞER B1=2 VE B10e>=1 VEYA =888 (HALEN GÜNDE BİRDEN AZ NARGİLE İÇİYOR) İSE, N1'E GEÇİNİZ.

AKSİ HALDE, BÖLÜM D1'E GEÇİNİZ.

SADECE HALEN GÜNDE BİRDEN DAHA AZ NARGİLE İÇİYOR İSE SORU N1'İ SORUNUZ.

Size nargile kullanımı konusunda birkaç soru soracağım.

N1. Geçmişte hergün nargile içtiniz mi?

Evet 1 → N3'e geçiniz.

Hayır 2 → N3'e geçiniz.

GEÇMİŞTE TÜTÜN KULLANMIŞ İSE:

N2. Geçmişte, hergün ya da günde birden az nargile kullandınız mı ya da hiç kullanmadınız mı?

EĞER KİŞİ "HERGÜN" YA DA "GÜNDE BİRDEN AZ" YANITINIZ VERİRSE, "HERGÜN" Ü İŞARETLEYİNİZ.

HERGÜN 1

GÜNDE BİRDEN AZ 2

HİÇ 3 → BÖLÜM D1'E GEÇİNİZ

HALEN GÜNDE BİR NARGİLE İÇİYOR YA DA GEÇMİŞTE NARGİLE İÇTİ İSE SORULACAK (N3, N4).

N3. Nargile kullanmaya başladığınızda kaç yaşındaydınız?

yaş

Bilmiyorsa "99" giriniz

EĞER N3=99 İSE N4'Ü SORUNUZ. AKSİ TAKDİRDE, YÖNLENDİRME TALİMATINA GEÇİNİZ.

N4. İlk olarak kaç yıl önce, nargile kullanmaya başladınız?

Yıl

YÖNLENDİRME:

HALEN NARGİLE KULLANANLAR: EĞER (B1=1 VEYA 2) VE [(B6e>=1 VEYA =888) VEYA (B10e>=1 veya =888)], İSE N5'E GEÇİNİZ.

AKSİ HALDE, BÖLÜM D1'E GEÇİNİZ.

SADECE HALEN HERGÜN NARGİLE İÇENLERE SORUNUZ (N5, N6, N7).

N5. En son sefer nargile kullandığınızda ne kadar süre ile nargile içtiniz?

BİRİMİ İŞARETLEYİN VE SAYIYI GİRİN.

SAAT 1

DAKİKA 2

N6. En son sefer nargile kullandığınızda, aynı seans (içilme süresi) içinde kaç kişi daha aynı nargileyi kullandı?

KİŞİ

N7. En son nargile kullandığınızda, nerede nargile içtiniz?

Evde 1

Nargile kafede 2

Diğer tür kafede 3

Diğer 4 → Belirtiniz.....

BÖLÜM D1 - TÜTÜN KULLANMAYI BIRAKMA**B1'E VERİLEN CEVABA BAKIP AŞAĞIYA KAYDEDİNİZ**B1= **EĞER B1="1" VEYA "2" (KİŞİ HALEN SİGARA İÇİYORSA) BU BÖLÜM İLE DEVAM EDİNİZ.** 1**EĞER B1="3" İSE (KİŞİ HALEN SİGARA İÇMİYORSA) BÖLÜM E'YE GEÇİNİZ.** 2**UYARI:** Bundan sonraki sorular son 12 ay içinde tütün kullanımını bırakmak konusunda yapmış olabileceğiniz girişimlerle ilgilidir.**D1. Son 12 ay içerisinde tütün kullanmayı bırakmayı denediniz mi?**Evet 1Hayır 2 → D4'e geçiniz.**D2. En son bırakmaya çalıştığınız dönemi düşünerek, tütün kullanmayı ne kadar süreyle bıraktınız?**

Birimi kontrol ederek süreyi kaydediniz.

Ay	☐ 1			
Hafta	☐ 2			
Gün	☐ 3			

Bir günden (24 saat) az 4Bilmiyor 7**D3. Son 12 ay içerisinde, tütün kullanımını sonlandırmak için aşağıdakilerden birini kullandınız/ denediniz mi?****Her satırı okuyunuz**

	Evet	Hayır
a. Bırakma kliniği dahil olmak üzere danışmanlık	☐ 1	☐ 2
b. Band veya sakız gibi nikotin destekleyici tedavi	☐ 1	☐ 2
c. Diğer reçeteli ilaç, örneğin; zyban, campix	☐ 1	☐ 2
d. Geleneksel ilaçlar	☐ 1	☐ 2
g. Bunların dışında; belirtiniz.....	☐ 1	☐ 2

D4. Son 12 ay içerisinde, herhangi bir nedenle doktora veya diğer sağlık personeline başvurduunuz mu?Evet 1Hayır 2 → D8'e geçiniz**D5. Son 12 ay içerisinde doktora veya diğer sağlık personeline kaç kez başvurduunuz? 1 ya da 2 kere, 3 ya da 5 kere, 6 veya daha fazla mı?**1 veya 2 13-5 arası 26 veya üzeri 3

D6. Son 12 ay içerisinde doktor veya diğer sağlık personeli ziyaretinizde tütün kullanımınız hakkında size soru sordu mu?

- Evet 1
Hayır 2 → D8'e geçiniz

D7. Son 12 ay içerisinde doktor veya diğer sağlık personeli ziyaretinizde size tütün kullanımını bırakmanızı önerdi mi?

- Evet 1
Hayır 2

D8. Tütün kullanımını bırakma konusundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi en iyi açıklar?

- Önümüzdeki ay içinde bırakmayı planlıyorum 1
Önümüzdeki 12 ay içinde bırakmayı planlıyorum 2
Bırakmayı planlıyorum ama önümüzdeki 12 ay içinde değil 3
Bırakmayı planlamıyorum 4
Bilmiyorum 7

BÖLÜM E - PASİF İÇİCİLİK

Şimdi size değişik mekanlarda tütün kullanımı ile ilgili bazı sorular soracağım.

E1. Aşağıdakilerden hangisi evinizin içinde tütün kullanımı hakkındaki kuralları en iyi açıklar. Evin içinde tütün kullanılabilir, kullanılamaz ama istisnalar vardır, hiçbir zaman kullanılmaz, bu konuda herhangi bir kural yoktur.

Evin içinde tütün kullanılabilir	☐	1	
Kullanılamaz ama istisnalar vardır	☐	2	
Hiçbir zaman kullanılmaz	☐	3	→ E4'e geçiniz
Bu konuda herhangi bir kural yok	☐	4	→ E3'e geçiniz
Bilmiyor	☐	7	

E2. Evinizin içinde her odada tütün kullanımına izin veriliyor mu?

Evet	☐	1
Hayır	☐	2
Bilmiyor	☐	7

E3. Evinizin içerisinde herhangi bir kişi ne sıklıkla tütün kullanır? Günlük, haftalık, aylık veya aydan daha az?

Günlük	☐	1
Haftalık	☐	2
Aylık	☐	3
Ayda birden az	☐	4
Asla	☐	5
Bilmiyor	☐	7

E4. Şu anda ev dışında çalışıyor musunuz?

Evet	☐	1
Hayır/Çalışmıyorum	☐	2 → E9'a geçiniz

E5. Genelde kapalı alanda mı açık alanda mı çalışıyorsunuz?

Kapalı alanda	☐	1 → E7'ye geçiniz
Açık alanda	☐	2
Her ikisi	☐	3 → E7'ye geçiniz

E6. Çalıştığınız yerde kapalı alanlar var mı?

Evet	☐	1
Hayır	☐	2 → E9'a geçiniz
Bilmiyor	☐	7

E7. Çalıştığınız yerde kapalı alanda tütün kullanma politikasını aşağıdakilerden hangisi en iyi açıklar.

Sigara içmeye her yerde mi izin verilmektedir, sigara içmeye sadece bazı kapalı alanlarda mı izin verilmektedir, yoksa kapalı hiçbir alanda izin verilmemekte midir?

- Her yerde izin verilmekte 1
- Sadece bazı kapalı alanlarda izin verilmekte 2
- Kapalı hiçbir alanda izin verilmemekte 3
- Bu konuda herhangi bir kural yok 4
- Bilmiyorum 7

E8. Son 30 gün içerisinde çalıştığınız yerde kapalı alanlarda tütün kullanan oldu mu?

- Evet 1
- Hayır 2
- Bilmiyorum 7

E9. Son 30 gün içerisinde herhangi bir kamu(devlet) binasını veya bürosunu ziyaret ettiniz mi?

- Evet 1
- Hayır 2 → E11'e geçiniz
- Hatırlamıyorum 77 → E11'e geçiniz

E10. Son 30 gün içerisinde ziyaretleriniz sırasında kamu(devlet) binaları veya bürolarında tütün kullanan varmıydı?

- Evet 1
- Hayır 2
- Bilmiyorum 7

E11. Son 30 gün içerisinde herhangi bir sağlık kuruluşunu ziyaret ettiniz mi?

- Evet 1
- Hayır 2 → E13'e geçiniz
- Hatırlamıyorum 77 → E13'e geçiniz

E12. Son 30 günde ziyaret ettiğiniz sağlık kuruluşları içinde tütün kullanan var mıydı?

- Evet 1
- Hayır 2
- Bilmiyorum 7

E13. Son 30 günde, herhangi bir restorana gittiniz mi?

- Evet 1
- Hayır 2 → E15'e geçiniz
- Hatırlamıyorum 77 → E15'e geçiniz

E14. Son 30 günde gittiğiniz restoranların herhangi birinin içerisinde tütün kullanan var mıydı?

- Evet 1
- Hayır 2
- Bilmiyorum 7

E15. Son 30 günde herhangi bir toplu taşıma aracında buldunuz mu?

- Evet 1
Hayır 2 → E17'ye geçiniz
Hatırlamıyorum 77 → E17'ye geçiniz

E16. Son 30 günde bulunduğunuz toplu taşıma araçlarında tütün kullanan var mıydı?

- Evet 1
Hayır 2
Bilmiyorum 7

E17. Bilginize ve görüşünüze göre diğer tütün kullananların dumanını solumak, tütün kullanmayanlarda ciddi hastalıklara sebep olur mu?

- Evet 1
Hayır 2
Bilmiyorum 7

BÖLÜM F - EKONOMİ - PAKETLENMİŞ SİGARA ÜRETİMİ

B1, B6a VE B10a'YA VERİLEN CEVAPLARA BAKINIZ AŞAĞIYA KAYDEDİNİZ:

B1= _____

B6a= _____

B10a= _____

**EĞER B1=1 VEYA 2 (KİŞİ HALEN GÜNDE 1 VEYA 1'DEN AZ SİGARA İÇİYORSA)
VE**

**B6a VEYA B10a>0 VEYA =888 (KİŞİ PAKETLENMİŞ SİGARA İÇİYORSA) İSE
BU BÖLÜMLE DEVAM EDİNİZ. AKSİ TAKDİRDE BÖLÜM G'YE GEÇİNİZ.**

Aşağıdaki sorular kendiniz için en son aldığınız sigara ile ilgilidir.

F1. Kendiniz için en son kaç adet sigara satın aldınız?

BİRİMİ KONTROL EDEREK SAYIYI KAYDEDİNİZ.

İlgili kutucukların doldurulması zorunludur.

- Sigara 1
- Paket 2 → Her pakette kaç sigara vardır?
- Karton 3 → Her kartonda kaç sigara vardır?
- Diğer (belirtiniz) 4 → Her birinde (belirtiniz) kaç sigara vardır?
- Hiç satın almamış 5 → Bölüm G'ye geçiniz

F2. Toplam olarak, bu satın alma için ne kadar para harcadınız?

..... YTL

F4. Kendiniz için en son nereden sigara satın aldınız?

- Otomatik sigara makinesi 1
- Dükkan (Bakkal, market) 2
- İşportacı 3
- Gümrüksüz mağaza 5
- Ülke dışında 6
- Büfeler 7
- Başka bir kişiden 9
- Diğer (Belirtiniz)
- Hatırlamıyor 77

FF5. Genellikle satın aldığınız sigara paketi başına ortalama ne kadar para harcarsınız?

..... YTL

BÖLÜM G - MEDYA

Uyarı: Bundan sonraki birkaç soru son 30 gün içinde medya ve reklamlarla karşılaşmanızla ilgilidir.

G1. Son 30 günde, aşağıdakilerden birinde sigara içmenin tehlikeleri hakkında veya sigarayı bırakmaya teşvik eden/yönlendiren herhangi bir bilgi fark ettiniz mi?

Her satırı okuyunuz

	Evet	Hayır	Uygun değil
a. Gazetelerde veya dergilerde	☐ 1	☐ 2	☐ 6
b. Televizyonda	☐ 1	☐ 2	☐ 6
c. Radyoda	☐ 1	☐ 2	☐ 6
d. Bilboardlarda/İlan panolarında	☐ 1	☐ 2	☐ 6
e. Başka bir yerde (Belirtiniz)	☐ 1	☐ 2	

G2. Son 30 günde sigara paketleri üzerinde sağlık uyarıları fark ettiniz mi ?

- Evet 1
- Hayır 2 → G4'e geçiniz
- Hiç sigara paketi görmedim 3 → G4'e geçiniz

G3. Son 30 günde sigara paketleri üzerindeki uyarı işaretlerini gördüğünüzde sigarayı bırakmayı düşündünüz mü?

- Evet 1
- Hayır 2
- Bilmiyorum 7

G4. Son 30 günde , aşağıdakilerden birinde sigara içmeyi teşvik eden imaj, ilan, tabela veya reklam dikkatinizi çekti mi?

Her satırı okuyunuz

	Evet	Hayır	Uygun değil
a. Sigara satılan mağazalarda	☐ 1	☐ 2	☐ 7
b. Televizyonda	☐ 1	☐ 2	☐ 7
c. Radyoda	☐ 1	☐ 2	☐ 7
d. Bilbordlarda/İlan panolarında	☐ 1	☐ 2	☐ 7
e. Afişlerde	☐ 1	☐ 2	☐ 7
f. Gazetelerde veya dergilerde	☐ 1	☐ 2	☐ 7
g. Sinemalarda	☐ 1	☐ 2	☐ 7
h. İnternette	☐ 1	☐ 2	☐ 7
i. Toplu taşıma araçlarında veya duraklarda	☐ 1	☐ 2	☐ 7
k. Bunların dışında bir yerde (Belirtiniz)	☐ 1	☐ 2	☐ 7

G5. Son 30 günde, sigara markalarıyla veya firmalarıyla ilişkili herhangi bir spor veya spor olayı dikkatinizi çekti mi?

- Evet 1
Hayır 2
Hatırlamıyorum 77

G6. Son 30 günde, aşağıda belirtilen sigarayı teşvik eden herhangi bir durumla karşılaştınız mı?

Her satırı okuyunuz

	Evet	Hayır	Bilmiyor
a. Bedava sigara ikramı (Promosyon/eşantiyon amaçlı)	☐ 1	☐ 2	☐ 7
d. Sigara satın alırken yanına hediye verme	☐ 1	☐ 2	☐ 7
e. Üzerinde sigara marka adı veya logosu bulunan kıyafet veya diğer malzemelerle	☐ 1	☐ 2	☐ 7
f. Diğer (Belirtiniz.....)	☐ 1	☐ 2	☐ 7

BÖLÜM H - BİLGİ, TUTUM VE ALGILAR

H1. Bilgilerinize ve görüşlerinize dayanarak, tütün kullanımı ciddi hastalıklara sebep olur mu?

- Evet 1
Hayır 2 → **ANKETİ BİTİRİNİZ**
Bilmiyorum 7

H2. Bilgilerinize ve görüşlerinize göre, tütün kullanımı aşağıdakilerden hangisine sebep olur?

Her satırı okuyunuz

	Evet	Hayır	Bilmiyor
a. İnme (felce neden olabilen beyin içi kanama)	☐ 1	☐ 2	☐ 7
b. Kalp krizi	☐ 1	☐ 2	☐ 7
c. Akciğer kanseri	☐ 1	☐ 2	☐ 7

ANKETE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

ISBN : 978-975-590-332-3

Bakanlık Yayın No : 803

Tütün ve Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele Daire Başkanlığı

